

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1942.

Första kammaren.

Nr 14.

Torsdagen den 9 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 202, angående återbäring av arvsskatt för vissa donationer;
- nr 203, angående överskridande av viss anslagspost i den för riksförsäkringsanstalten fastställda avlöningsstaten;
- nr 205, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 4 juni 1886 (nr 44 s. 1) angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål;
- nr 206, angående räntan å lån från egnahemslånefonden m. m.;
- nr 207, angående räntan å ogulden köpeskilling för viss kronoegendom;
- nr 208, angående överskridande av viss anslagspost i den för landsfogdarna m. fl. fastställda avlöningsstaten;
- nr 209, angående reglering av handeln med strömming och sill m. m.; samt
- nr 210, angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med hänvisning till bifogade läkarintyg får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under fjorton dagar.

Benestad, Alvesta den 8 april 1942.

Per Gustafsson.

Att riksdagsman *Per Gustafsson*, Benestad, på grund av inkompenenserat hjärtfel är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet före den 26 april 1942 intyggas på heder och samvete.

Alvesta den 7 april 1942.

Arv. Aaby-Ericsson,
Bat.läk. v. Flk.

Den begärda ledigheten beviljades.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 49 punkten 1:o) föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må

a) besluta, att gällande bestämmelser angående statsunderstöd för budgetåret 1941/42 till statsunderstödda enskilda läroanstalter skola äga huvudsaklig tillämpning jämväl för budgetåret 1942/43;

b) besluta, att till de statsunderstödda enskilda läroanstalterna må under budgetåret 1942/43 utgå tilläggsunderstöd i enlighet med vad departements-

chefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1942 förordat;

c) till Privatläroverk: Bidrag till högre goss- och samskolor för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 654,100 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren

a) beslutat, att gällande bestämmelser angående statsunderstöd för budgetåret 1941/42 till statsunderstödda enskilda läroanstalter skola äga huvudsaklig tillämpning jämväl för budgetåret 1942/43;

b) beslutat, att till de statsunderstödda enskilda läroanstalterna må under budgetåret 1942/43 utgå tilläggsunderstöd i enlighet med vad statsutskottet under punkten 120:o) av sitt den 13 mars 1942 dagteknade utlåtande nr 8 förordat;

c) till Privatläroverk: Bidrag till högre goss- och samskolor för budgetåret 1942/43 anvisat ett förslagsanslag av 633,600 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 110;

Nej — 32.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollutdrag, nr 273, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 79 ja och 133 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 189 ja och 165 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 49 punkten 2:o) föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må

a) besluta, att den av 1933 års riksdag godkända ändringen i fråga om beloppet av grundunderstöd till högre flickskola skall äga tillämpning jämväl för budgetåret 1942/43;

b) till Privatläroverk: Bidrag till högre flickskolor för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 611,500 kronor;

därav 30,000 kronor skola användas till nedbringande av terminsavgifter under läsåret 1942/43 vid vissa högre flickskolor i Stockholm under villkor, att Stockholms stad för samma tid bidrager med enahanda belopp på sätt angivits i propositionen nr 252 till 1939 års lagtima riksdag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren

a) beslutat, att den av 1933 års riksdag godkända ändringen i fråga om beloppet av grundunderstöd till högre flickskola skall äga tillämpning jämväl för budgetåret 1942/43;

b) till Privatläroverk: Bidrag till högre flickskolor för budgetåret 1942/43 anvisat ett förslagsanslag av 590,500 kronor;

därav 30,000 kronor skola användas till nedbringande av terminsavgifter under läsåret 1942/43 vid vissa högre flickskolor i Stockholm under villkor, att Stockholms stad för samma tid bidrager med enahanda belopp på sätt angivits i propositionen nr 252 till 1939 års lagtima riksdag.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 107;

Nej — 36.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 274, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 75 ja och 137 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 182 ja och 173 nej, vadan beslut i frågan blivit att riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 49 punkten 3:o) föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må till Privatläroverk: Bidrag till enskilda mellanskolor för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 54,100 kronor röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren till Privatläroverk: Bidrag till enskilda mellanskolor för budgetåret 1942/43 anvisat ett förslagsanslag av 52,100 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 37.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 275, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 78 ja och 130 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 184 ja och 167 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av jordbruksutskottet i dess memorial nr 15 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med ändring av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionen II: 9, till Bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 3,497,100 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej har riksdagen i likhet med andra kammaren, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionen II:9, till Bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1942/43 anvisat ett förslagsanslag av 3,493,900 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 46.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 276, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 129 ja och 78 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 223 ja och 124 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren för sin del ville besluta, att ett särskilt utskott, bestående av tjugufyra ledamöter, tolv från vardera kammaren, måtte tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition nr 210, angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter, än även de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor; ävensom att andra kammaren inbjudes att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Under förutsättning att denna inbjudan från första kammaren bifalles av andra kammaren hemställer jag, att första kammaren för sin del måtte besluta, att antalet suppleanter i detta särskilda utskott ifrån första kammaren skall vara nitton.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Ang. förbättrad barnavård och effektivare bostadsinspektion m. m.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet **Möller**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Fredrik Ströms interpellation angående förbättrad barnavård och effektivare bostadsinspektion m. m., erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Fredrik Ström interPELLERAT mig rörande följande spörsmål:

»Kan man från regeringens sida förvänta snabba förslag till en förbättrad barnavård och en effektivare bostadsinspektion i riket? När kan socialvårds-kommitténs betänkande beräknas föreligga?»

I motiveringen erinrar interpellanten om tre upprörande fall av vanvård av barn, vilka relaterats i pressen under den senaste tiden. Han framhåller, att dessa fall framkallat en säkerligen överdrivet pessimistisk uppfattning om fattig- och barnavårdens effektivitet men understryker, att brister uppenbarligen förefinnas.

Det är ett betydande antal barn, som i en eller annan form står i kontakt

Ang. förbättrad barnavård och effektivare bostadsinspektion m. m. (Forts.)
med organen för social barnavård. 40,000 barn torde vara omhändertagna av barnavårdsnämnderna för samhällsvård eller skyddsuppfostran. 160,000 erhålla i sina hem understöd av fattigvårdsstyrelserna. Utöver de nu nämnda torde cirka 50,000 vara föremål för de sociala myndigheternas uppmärksamhet i samband med meddelande av bidragsförskott eller barnbidrag. Cirka 250,000 barn torde alltså för närvarande tillhöra socialvårdsklientelet. Dessutom finnes ett betydande antal, som på grund av föräldrarnas små inkomster eller av andra skäl står på gränsen till nämnda klientel. Två av de tre i interpellationen omnämnda fallen befunno sig inom detta gränsområde.

Beträffande den alldeles övervägande delen av de barn, som äro i behov av samhällets stöd och omvårdnad, torde socialvården fungera tillfredsställande. Att tragedier av den art interpellanten erinrat om inträffat antyder emellertid, att på vissa håll allvarliga brister föreligga. Dessa brister ha säkerligen icke förstörats under de senaste åren. Tvärtom torde socialvården för närvarande lämna en effektiv hjälp i tusentals fall, där för ett par decennier sedan ingripanden icke alls ansetts behöfliga.

Att under den senaste tiden fall, då vanvård förekommit, i större utsträckning än tidigare kommit till allmänhetens eller den statliga barnavårdsinspektionens kännedom utgör intet symptom på att den sociala barnvården försämrats. Det torde i stället förhålla sig så, att intresset för barnvården vuxit och att allmänheten blivit mera vaken för missförhållanden i fråga om barnens vård.

Men även om missförhållanden av allvarlig art äro jämförelsevis sällan förekommande, är det givetvis ett viktigt samhällsintresse, att vanvård och vanart av barn förhindras samt att hjälpbehövande barn erhålla vård.

Förekomsten av vanvård torde — såsom jag i ett tidigare interpellations-svar påpekat — icke bero på bristande föreskrifter beträffande kontrollen utan därpå att kontrollorganen icke fungerat på tillfredsställande sätt. Det finns sålunda tillräckligt med föreskrifter rörande övervakning och andra förebyggande åtgärder samt omhändertagande av barn i gällande barnavårdslag. Detsamma gäller rörande den kontrollerande och rådgivande verksamheten med avseende å kommunernas barnavård. Vissa kompletteringar och förtydliganden i hithörande lagstiftning och instruktioner torde vara föremål för socialvårdskommitténs uppmärksamhet, men i stort sett måste man lokalisera förefintliga brister i den sociala barnvården till bristande tillämpning av gällande föreskrifter. Förvisso utföres inom många barnavårdsnämnder ett synnerligen intresserat och värdefullt arbete. Beträffande andra barnavårdsnämnder är det emellertid tyvärr så, att de sakna öppen blick för betydelsen av en aktiv verksamhet från nämndens sida. Stundom saknar nämnden för uppgiften nödig sakkunskap.

Att inom kommunerna uppamma och vidmakthålla ett ansvarsmedvetet och sakkunnigt intresse för socialvårdens uppgifter är en av de viktigaste förutsättningarna för socialvårdens effektivitet. Denna beror väsentligen på de insatser, som göras av ledamöterna i de olika kommunala nämnder, vilka verka inom socialvårdens arbetsfält. I varje barnavårdsnämnd skall finnas bland annat en präst och en lärare. På dessa ledamöter måste givetvis med hänsyn till deras allmänna förutsättningar falla ett särskilt ansvar för barnvårdens behöriga utövande, i synnerhet för att missförhållanden i fråga om barns vård icke passera oanmärkta utan snabbt och på ändamålsenligt sätt avhjälpas.

Man får emellertid icke förbise, att avsevärda svårigheter i vissa fall föreligga att erhålla en sådan sammansättning av barnavårdsnämnd, att den är i olika avseenden fullt skickad att lösa sina uppgifter. En faktor, som är ögnad att försvåra de sociala organens verksamhetsförmåga, är förekomsten av allt-

Ang. förbättrad barnavård och effektivare bostadsinspektion m. m. (Forts.)
för små kommunala enheter. Jämväl småkommunsproblemet är emellertid föremål för socialvårdskommitténs uppmärksamhet.

Som stöd för nämnderna har en statlig, centralt ledd kontroll- och rådgivningsverksamhet uppbyggts, med fattigvårds- och barnavårdskonsulenterna som organ. Dessutom finnes inom varje län som central organisation för den av allmänna barnhuset bedrivna verksamheten ett barnavårdsförbund, som har barnavårdsombud anställda hos sig. Den arbetsbörda, som påvilar fattigvårds- och barnavårdskonsulenterna, är så betungande, att man icke torde kunna räkna med att de kunna medhinna någon mera väsentligt utökad tillsyns- och rådgivningsverksamhet på barnavårdens område. Såsom en utväg att förbättra den fortlöpande lokala barnavårdskontrollen anvisade jag i det förutnämnda interpellationssvaret möjligheten av ett mera direkt anlitande av barnavårdsombuden genom att samarbete i någon form ordnades mellan ombuden och konsulenterna. I enlighet härmed ha utredningar verkställts av socialstyrelsen. Ett förslag i antydd riktning har av mig godkänts den 16 januari 1942. Den sålunda föreslagna utvidgningen av konsulentorganisationen förberedes för närvarande inom socialstyrelsen.

Interpellanten framhåller, att, om vanvård av skolbarn vore beroende av föräldrarnas fattigdom, det syntes vara påkallat att genom skolornas försorg såväl beklädnad som bespisning obligatoriskt genomfördes. Enligt min uppfattning bör vederbörande lärare tillse, att barnens beklädnad motsvarar behovet och eljest påkalla bistånd antingen från skolstyrelsen eller från fattigvårdsstyrelsen. Beträffande barnbespisning föreligger vid årets riksdag ett förslag om statsbidrag i vidgad utsträckning till densamma.

Några mera genomgripande reformer på barnavårdens område anser jag mig icke nu kunna förorda, då inom kort socialvårdskommitténs utredning på hit hörande område torde föreligga. Enligt vad socialvårdskommitténs ordförande upplyst, beräknas under nästkommande juli månad en omfattande undersökning rörande samtliga barnhem i landet och där intagna barn vara avslutad. Vidare arbetar en särskild delegation inom kommittén med revision av bidragsförskottslagen, och förslag i detta ärende torde avgivas under april månad. En annan delegation sysselsätter sig med fosterbarnsvården beträffande fosterbarn såväl i enskilda hem som i barnhem. Denna fråga innefattar betydelsefulla och svårlösta spörsmål, men förslag torde kunna avgivas innevarande år. Sedan fosterbarnsvården blivit behandlad ämnar kommittén upptaga övriga med barnavården sammanhängande frågor till behandling. Frågan om socialvårdens lokala verksamhetsområde och organisation såväl lokalt som centralt har varit föremål för vissa utredningar inom kommittén, och förslag torde föreligga under innevarande år. En särskild subkommitté är sysselsatt med förberedande utredning angående hemortsrätt och understödsrätt samt återbetalningsskyldighet. Kommittén vågar icke med större säkerhet förutsäga, när den kan avlämna förslag till allmän socialvårdslag, avsedd att ersätta nu gällande fattigvårdslag, men kommitténs arbete inriktas så, att förslaget skall kunna lämnas under 1943.

Beträffande slutligen interpellantens fråga, huruvida förslag till en effektivare bostadsinspektion kan förväntas, vill jag svara, att bostadssociala utredningen i sitt under innevarande år väntade betänkande kommer att taga upp de frågor, som sammanhänga med detta spörsmål. Effektiviteten av nuvarande bostadsinspektion på landsbygden har starkt samband med distriktsvårdsorganisationens utbyggnad. Tyvärr har denna fördröjts genom sjuksköterskebristen. För närvarande äro av 1,484 i planerna upptagna distriktsköterskeplatser endast 900 tillsatta.

Ang. förbättrad barnavård och effektivare bostadsinspektion m. m. (Forts.)

Herr **Ström, Fredrik**: Herr talman! Jag ber att få framföra ett varmt tack till herr statsrådet för det svar, som han har avlämnat på min interpellation. Svaret genomandas en varm social känsla, som vi alltid ha att vänta från socialministern, och detta icke minst då det är fråga om barnen. När jag nu på ett par punkter vill understryka, vad herr statsrådet har anfört i sitt svar, så är det därför, att det är av den allra största vikt, att här ingenting underlåtes, som kan ytterligare ge herr statsrådet ett intryck av hur trängande behovet av reformer på detta område verkligen är.

Som ordförande i landskommittén för Norgehjälpen, där vi inrikta oss på hjälp åt bl. a. norska flyktingbarn i Sverige och behövande barn i Norge, kan jag omvitna, hurusom denna hjälpverksamhet har rönt en mycket livlig anslutning hos det svenska folket. Men det är ganska intressant att finna, att många av dem, som lämna bidrag till denna norska hjälp, samtidigt understryka det mycket starka behovet av hjälp åt svenska barn och framhålla, hurusom i vårt land många svenska barn lida nöd och ha svårigheter i många avseenden. Det gäller särskilt familjer med många barn och icke minst familjer i Norrland. Därifrån synas de starkaste kraven på hjälp åt de svenska barnen komma. Detta synes mig ge vid handen, att det är av vikt, att man handlar så snabbt som möjligt, framför allt om man betänker, vilken situation som har inträtt genom krisen och missväxten och de försämrade förhållandena överhuvud taget, när det gäller folknärningen och folkförsörjningen. Vi måste se till att denna kris icke medför några oreparabla skador för vårt barnbestånd.

Jag finner med särskild glädje, att herr statsrådet har understrukt behovet av att man måste vidtaga vissa kompletteringar och förtydliganden i lagstiftningen och instruktionerna rörande barnavården. Det är synnerligen angeläget, att detta sker mycket snabbt och att man icke bara avvaktar, vad som kan komma från de kommittéer, som här ha de stora frågorna att utreda. Det är av mycket stor betydelse, att barnavårdsnämnderna få den hjälp i fråga om konsulentverksamhet, som är nödvändig. Det är denna konsulentverksamhet, som är särskilt viktig, och jag tror, att härvidlag måste statsmakterna verkligen vidtaga effektiva och snabba åtgärder. Det gäller både tillsyns- och rådgivningsverksamheten på barnavårdens område.

Det är en sak, som jag finner vara synnerligen betydelsefull, utöver vad jag redan har nämnt. Det gäller frågan om beklädnad och bispisning av barnen, både skolbarnen och de minderåriga barn under skolåldern, som äro i behov därav. I fråga om bispisningen hänvisar herr statsrådet till det förslag, som föreligger vid årets riksdag om vidgad utsträckning av denna verksamhet. Det vore synnerligen önskvärt, om man genom en ytterligare, snabb undersökning kunde få klarhet om huruvida icke krisen redan härjat så hårt, att det är nödvändigt att ytterligare öka den hjälp, som har föreslagits. Vad gäller beklädnaden, har ju Lyckselefallet visat, hur illa det kan vara ställt i detta avseende. Jag tror, att det icke är tillräckligt, att man litat till de lokala myndigheternas förmåga, utan att man måste få till stånd en möjlighet i varje fall för de fattigaste socknarna och städerna att erhålla hjälp, så att de kunna tillgodose behoven på detta område.

Jag är mycket glad över att herr statsrådet ställer i utsikt, att socialvårds-kommitténs betänkande kommer att föreligga färdigt under loppet av kommande år och att bostadssociala utredningens betänkande kan väntas föreligga under innevarande år. Båda dessa utredningar äro av den enorma betydelse — och framför allt under nuvarande förhållanden är det av vikt, att man snabbt kommer till ett resultat — att jag vill begagna tillfället att hemställa till herr statsrådet, att, när dessa betänkanden föreligga, man måtte göra vad man kan

Ang. förbättrad barnavård och effektivare bostadsinspektion m. m. (Forts.)
ifrån departementets sida för att vid remissen av dem icke alltför lång tid skall gå förlorad, utan att vi snarast möjligt måtte kunna få se resultatet av dessa betydelsefulla utredningar. Icke minst gäller detta bostadsinspektionen. Bara vad herr statsrådet upplyste allra sist i sitt svar är ju mer än talande, skulle jag vilja säga, då han meddelade, att för närvarande är av 1,484 i planerna upptagna distriktssköterskeplatser endast 900 tillsatta på grund av att man icke har tillgång till tillräckligt antal sjuksköterskor. Det måste ju ändå vara något orimligt, att det skall få fortsätta på det sättet. Vi måste försöka att vidtaga några extra åtgärder, så att denna väsentliga brist kan bli avhjälpd. Om herr statsrådet kan få regeringen med på att det äskas anslag för detta ändamål, kan jag icke tänka mig annat, än att riksdagen skulle vilja vara med om att göra vad den kan för att på detta ytterst betydelsefulla område effektiva åtgärder måtte vidtagas. Detta är så mycket viktigare som de sista läkar-rapporterna ge till känna, att på grund av krisen, som har tagit sig uttryck både i fråga om försörjnings- och bostadsförhållandena, tuberkulosen börjar härja i ganska stor utsträckning. Det vore ju förskräckligt, om vi skulle se de landvinningar i fråga om tuberkulosens bekämpande gå förlorade, som vi ha uppnått under de senaste decennierna. Jag tror sålunda, att herr statsrådet har allt stöd i sin strävan att även här vidtaga förbättringar.

Herr statsrådet **Möller**: Jag skall, herr talman, inte upptaga kammarens tid någon längre stund, men jag vill påpeka att, om man utgår från Lyckselefallet, där det utan tvivel har begåtts mycket grova fel av dem som närmast skulle vara ansvariga, finns det i gällande folkskolestadga en bestämmelse, som infördes år 1936 och som lyder: »Där föräldrar eller målsmän icke äga tillgång att bekosta lärjungens skolgång, böra de genom vederbörande skoldistrikts försorg härutinnan understödjas genom för ändamålet särskilt anslagna medel, vilka skola omhänderhavas av skolrådet. Sådant understöd må icke anses vara av fattigvårds natur.»

Detta är visserligen ingen tvingande bestämmelse, men stadgan använder dock ett så starkt ord som att skoldistriktet *böra* ge understöd och inte att de »äga rätt» därtill eller något sådant. Det är alldeles uppenbart att vad Lyckselefallet beträffar ha vederbörande myndigheter, som närmast haft ansvaret, icke följt det önskemål, som uttalats i folkskolestadgans § 49.

Vad bostadsinspektionen beträffar, vill jag fästa uppmärksamheten på att det för närvarande inte hjälper med ökade anslag, utan det är fråga om att utbilda sjuksköterskor. Och i det avseendet har ju bl. a. numera den åtgärden vidtagits, att det inrättats en statens sjuksköterskeskola. Sjuksköterskeutbildningen är emellertid en ganska långvarig procedur, och det gör att antalet sjuksköterskor icke ökas i den takt, som skulle vara önskvärd och behöblig. Bland de olika omständigheter, som bidragit till att sjuksköterskebristen är kännbar, är också den minskade arbetstiden för personalen vid våra lasarett, som gjort att ett ökat antal sjuksköterskor behövs på dessa. Det är alltså inte endast på grund av bostadsinspektionens och distriktssjuksköterskeorganisationens utbyggnad, utan även av andra orsaker, som det förelegat en viss brist på sjuksköterskor.

Beträffande frågan om tuberkulosen vill jag med anledning av vad interpellanten yttrade endast varna för förhastade slutsatser. Jag vill fästa uppmärksamheten på att det genomförts en ny lungsotslag, som innebär ofantligt ökade möjligheter för läkarna att spåra upp lungsotsfall. Enbart det faktum, att det nu redovisas ett betydligt ökat antal tuberkulosfall, får icke utan vidare tydas på det sättet, att tuberkulosen som folksjukdom håller på att öka. En tolkning

Ang. förbättrad barnavård och effektivare bostadsinspektion m. m. (Forts.)
i den riktningen, att det helt enkelt beror på ett mycket noggrannare efterspannande av tuberkulosfallen i landet, tror jag är befogad och berättigad.

Jag har velat fästa uppmärksamheten på detta, så att man icke genom denna statistik eventuellt bidrar till att skapa panik på området. Det tror jag inte att det föreligger någon anledning till för närvarande.

Ordet lämnades härefter ånyo till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet **Möller**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara även herr Källmans interpellation angående anstånd med psykiatriska sjukhusets nedläggande, och nu yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Källman interPELLERAT mig rörande följande två spörsmål:

1. Kan det antagas att på grund av rådande brist på vårdplatser för kvalificerat sinnessjuka och med hänsyn till de nuvarande lokalernas å psykiatriska sjukhuset lämplighet att alltjämt bibehållas för sitt ändamål ifrågavarande sjukhus får bibehållas för sin uppgift?

2. Om så icke blir fallet, i vilken annan ordning kan ett motsvarande antal vårdplatser anskaffas vid psykiatriska sjukhusets nedläggande?

I en skrivelse från djurgårdskommissionen, anmäld vid 1939 års lagtima riksdag, hemställdes att erforderliga åtgärder måtte vidtagas för att kommissionen skulle få taga i anspråk den mark, som inginge i psykiatriska sjukhusets område. Med anledning av denna skrivelse förordade dåvarande chefen för socialdepartementet, att ersättningsplatser borde anskaffas i stället för de platser, som komme att förloras, när psykiatriska sjukhuset nedlades. Ett 100-tal av patienterna skulle kunna överflyttas till psykiatriska kliniken vid karolinska sjukhuset. För vården av återstående 165 diskuterades olika vägar. Någon särskild lösning rekommenderades icke, utan Kungl. Maj:t hemställde om bemyndigande att inom en kostnadsram av 500,000 kronor få ordna frågan om ersättningsplatserna på lämpligaste sätt. Riksdagen anvisade det föreslagna beloppet.

Hittills ha av dessa medel använts 440,000 kronor, varigenom sammanlagt 138 nya vårdplatser vid S:ta Maria, Järvsö, Frösö och Furunäsens sjukhus erhållas före 1942 års utgång. Det program, som antogs av 1939 års lagtima riksdag beträffande tillgodoseende av behovet av ersättningsplatser vid psykiatriska sjukhusets nedläggande, har alltså i det närmaste fullföljts.

Emellertid är behovet av ökat antal platser vid den statliga sinnessjukhusvården trängande även om interpellantens siffra rörande platsbristen (omkring 9,000) ger en något för mörk bild av läget. Enligt vad medicinalstyrelsen meddelat mig utgör det bokförda underskottet på platser 4,450, varav antalet expectanter uppgår till 2,605. Överbeläggningen var uppe i 18.6 %, medan medicinalstyrelsen uppskattar den överbeläggning som utan olägenhet kan medgivas till cirka 8 %. Öppnandet av Sidsjöns sjukhus med cirka 900 platser omkring den 1 november 1942 (sjukhuset kan beräknas vara fullbelagt i början av år 1943), innebär en lättnad som dock minskas därigenom att man avsett att samtidigt nedlägga Gådeå sinnessjukhus med 350 platser.

Ett nytt byggnadsprogram, som skulle bringa ned platsbristen till rimlig storlek kan för närvarande knappast realiseras. Billigare utvägar måste prövas. På mitt förslag har därför Kungl. Maj:t den 6 februari 1942 uppdragit åt medicinalstyrelsen att i samråd med socialstyrelsen utreda möjligheterna att anordna smärre sekundäravdelningar till befintliga statliga sinnessjukhus. Ett första steg i denna riktning utgör ett nyligen till mig överlämnat förslag om att övertaga Grangärde kommuns ålderdomshem, vårdhem för kroniskt sjuka och sinnessjukhus, vilket komplex skulle omändras till en sekundäravdelning, an-

*Ang. anstånd
med psyki-
atriska
sjukhusets
nedläggande.*

Ang. anstånd med psykiatriska sjukhusets nedläggande. (Forts.)
sluten till Sätters sjukhus med plats för 155 patienter. Medicinalstyrelsen har ävenledes föreslagit, att Gådeå sjukhus skall i nuvarande läge, till dess andra förhållanden inträda på byggnadsmarknaden, bibehållas, trots de allvarliga erinringar ur driftekonomisk synpunkt som kunna resas häremot.

Det anförda synes mig ha en viss giltighet även beträffande psykiatriska sjukhuset. Även om det ur driftekonomiska synpunkter vore mest rationellt att nedlägga sjukhuset, torde det dock böra prövas huruvida detsamma icke under nuvarande krisförhållanden bör fortsätta verksamheten. Vid denna prövning får vägas sinnessjukvårdens behov att behålla sjukhusets vårdplatser mot behovet av att bostadsmarknaden i Stockholm erhåller det värdefulla tillskott av tomtmark, som för närvarande upptages av sjukhuset. Innan medicinalstyrelsens undersökning rörande möjligheterna att på andra vägar och utan allt för omfattande byggnadsarbeten skaffa ett tillräckligt antal nya vårdplatser slutförts anser jag mig icke kunna taga ställning till interpellantens första spörsmål.

Interpellantens andra fråga torde få anses besvarad med vad jag anförut om redan vidtagna och planerade åtgärder för anskaffande av ersättningsplatser.

Herr Källman: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack för svaret och även för att jag fått tillfälle att ta del därav före dagens sammanträde.

Såsom framgår av interpellationens motivering har jag gått igenom huru detta ärende tidigare har behandlats såväl hos Kungl. Maj:t som i riksdagen. Jag fick då det intrycket att man hade att frukta, att det här endast skulle bli en fråga om verkställighet. I tidningen Social-Demokraten för den fjärde sistlidna februari fanns införd en notis med denna rubrik: »Konradsberg bebygges 1944? Nya tomter färdigställas vid Johanneshov.» Jag skall endast citera ett kort stycke av notisen: »Djurgårdskommissionen räknar med att överta Konradsbergsområdet i höst, då enligt beräkningarna Konradsbergs sinnessjukhus skall läggas ned samtidigt som sinnessjukhuset Sidsjön vid Sundsvall tas i bruk. Gatuarbetena på Konradsberg skulle då kunna ta sin början omedelbart på nyåret och bebyggelsen påbörjas under 1944.»

Jag är emellertid mycket belåten med innehållet i det avgivna svaret, särskilt därför att jag inte hade trott att det skulle bli så tillmötesgående som det verkligen blev. Att jag intresserar mig för denna fråga beror på att jag sedan flera år haft till uppgift att inom Stockholms län söka leda organiserandet av vårdhem för lättskötta sinnessjuka. Då jag under arbetet härmed haft nöjet att ofta träffa den förutvarande överinspektören för sinnessjukvården, har jag fått veta att överbeläggningen på samtliga sinnessjukhus varit i hög grad besvärande. Det har icke hjälpt med vårdhemmens tillkomst, ty även där är det lika besvärligt. Stockholms län har redan 246 dylika platser, men alla äro belagda. Jag har senast i dag på förmiddagen fått reda på att det i fråga om länets vårdhem finns ett jämförelsevis stort antal expektanter.

Då jag angivit, att ytterligare 9,000 vårdplatser voro erforderliga för de sinnessjuka, motsvarar detta antal ungefär den platsbrist, som enligt uppgifter från olika håll faktiskt finns. Det är ju åtskilliga både fattigvårdsstyrelser och enskilda, som inte ens försöka att få vårdplatser för de sinnessjuka, därför att man vet att sådana platser icke finnas lediga.

Socialministern medger att det föreligger ett trängande behov av ett ökat antal vårdplatser, och att överbeläggningen är avsevärd. Jag vill erinra om att jag för endast några dagar sedan fann en notis, även den i tidningen Social-Demokraten, under rubriken: »För stort tillopp, för liten avgång på sinnessjukhus. Man tvingas utskriva fall som egentligen bort stanna.» I notisen hette det bl. a.: »Den notoriska platsbristen på sinnessjukhusen orsakar alltmera be-

Ang. anstånd med psykiatriska sjukhusets nedläggande. (Forts.)

kymmer och irritation, konstaterar sjukhuschefen Fredrik Weström vid S:t Sigfrids sjukhus i en skrivelse till medicinalstyrelsen.» Det framgår av svaret å interpellationen, att avsikten inte är att minska antalet vårdplatser. Därtill kommer ett uttalande i svaret, som jag är särskilt tacksam över, nämligen följande: »Innan medicinalstyrelsens undersökning rörande möjligheterna att på andra vägar och utan alltför omfattande byggnadsarbeten skaffa ett tillräckligt antal nya vårdplatser slutförts, anser jag icke kunna taga ställning till interpellantens första spörsmål.» Därav drar jag den slutsatsen, att det torde dröja en avsevärd tid, innan denna fråga kommer under allvarlig omprövning. Under tiden torde psykiatriska sjukhuset få användas för sin hittillsvarande uppgift. Jag tycker att detta sjukhus egentligen är bra. Jag har haft tillfälle att gå igenom det, och jag har funnit att det mycket väl fyller sin uppgift som sekundärsjukhus för sinnessjuka.

Beträffande bostadsmarknadens i Stockholm behov av tomtmark och dettas vägande mot behovet av vårdplatser för sinnessjuka vill jag framhålla, att psykiatriska sjukhusets område innehåller omkring 50 tunnland, under det att för själva sjukhuset endast erfordras ett mindre område. Jag har tillsammans med sjukhusets överläkare sett mig omkring på området, och jag har funnit att man mycket väl kan exploatera den väsentliga delen därav och ändå låta sjukhuset bibehållas för sina uppgifter. Jag tycker att avvägningen av de olika av statsrådet nämnda behoven inte skulle behöva erbjuda så särskilt stora svårigheter.

Jag skall inte längre uppta kammarens tid. Jag är tacksam för innehållet i det lämnade svaret.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1942/43 under riksstatens sjätte huvudtitel, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1942/43 under riksstatens åttonde huvudtitel, avseende anslagen till ekklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 194, angående revision av tjänsteförteckningen m. m. i vad avser post- och telegrafverken samt statens vattenfallsverk; ävensom

nr 195, angående revision av tjänsteförteckningen m. m. i vad avser statens järnvägar.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 197, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 19 december 1941 (nr 942) angående dyrtidstillägg åt vissa livräntetagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 199, angående förvärv av vattenrätt i Kynneälven i Bohuslän.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 200, angående utövandets av statens tobaksmonopol.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 201, med förslag till rekvisitionslag samt beredskapsförfogandelag.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 214, av herrar *Tamm* och *Löfgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående ändring i vissa delar av allmänna reserelementet den 27 juni 1929 (nr 210);

nr 215, av herr *Edin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.; samt

nr 216, av herr *Karlsson, Gustaf*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag och lån av statsmedel för anordnande av allmänna samlingslokaler.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 217, av herr *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om straff för överträdelser av vissa ransoneringsförfattningar, m. m.; och

nr 218, av herr *Nordenson*, i samma ämne.

Föredrogs och hänvisades till andra särskilda utskottet den av herr *Johansson, Johan Bernhard*, m. fl. väckta motionen, nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstatligande av den allmänna väghållningen på landet.

Föredrogs och bordlades ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 15, första lagutskottets utlåtanden nr 18 och 19 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 16—18.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 202, 203 och 205—210.

Herr von Heland erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av det med Kungl. Maj:ts proposition nr 210, angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter, avsedda ärendet tillåter jag mig anhålla, att kammaren måtte medgiva utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av sagda proposition till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 268, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående utredning av möjligheten att bereda kommunala organ och enskilda kostnadsfri befordran av vissa postförsändelser i ransonerings- och familjebidrags- m. fl. ärenden.

Herr Ekströmer: Herr talman! Det beslut av andra kammaren, som nu delgivits första kammaren, avser en fråga, som redan den 24 sistlidna mars behandlades här i kammaren. Det beslut, första kammaren därvid fattade, överensstämmer med andra kammarens beslut utom beträffande ett enda ord, i det att nämligen första kammaren har beslutat begära utredning angående »möjligheterna» att bereda kommunala och enskilda kostnadsfri befordran av vissa postförsändelser, under det att andra kammaren ville hava utredning angående »möjligheten» att bereda sådan kostnadsfri postbefordran. Kamrarnas vederbörande utskott hava samarbetat i denna fråga, ehuru väl andrakammarutskottet slutbehandlat ärendet senare än första kammarens tillfälliga utskott, och den lilla skiljaktighet, som ändock uppkommit beträffande utskottens klämmar, föranleder, att något riksdagsbeslut icke kommer till stånd, med mindre full samstämmighet mellan kamrarnas beslut åvägabringas. Egentligen borde ju andra kammaren ändra sitt beslut, men då det av andra kammaren användas ordet »möjligheten» ansluter sig till ordalydelsen i de motioner, som väckts inom vardera kammaren, synes det mig kanske riktigast, att i stället första kammaren jämkar sitt beslut så, att ordet »möjligheterna» utbytes mot »möjligheten».

Jag hemställer därför, att kammaren måtte besluta att, med ändring av sitt tidigare beslut i den förevarande frågan, biträda andra kammarens i ämnet fattade beslut.

Vad herr Ekströmer sålunda hemställt bifölls.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 269, med delgivning av nämnda kammarens beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående statens järnvägars stängselskyldighet, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 284, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut om tillsättande av ett särskilt utskott för behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 210, angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter, m. m.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde nästkommande onsdag företaga val av ledamöter och suppleanter i det särskilda utskott, kamrarna nu beslutit tillsätta.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag samt protokollen för den 20, 21, 23 och 24 nästlidne mars.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3.18 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 11 april.

Kammaren sammantråde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 204, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m.;

nr 212, angående revision av tjänsteförteckningen m. m. i vad avser domänverket; samt

nr 213, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § 1 mom. och 2 § förordningen den 28 september 1928 (nr 376) om särskild skatt å vissa lotterivinster, m. m.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om avkortning och restitution av skatt på grund av viss militär tjänstgöring under år 1940; samt

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 202, angående återbäring av arvsskatt för vissa donationer; och

nr 203, angående överskridande av viss anslagspost i den för riksförsäkringsanstalten fastställda avlöningsstaten.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 205, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 4 juni 1886 (nr 44 s. 1) angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 206, angående räntan å lån från egnahemslånefonden m. m.; och

nr 207, angående räntan å ogulden köpeskilling för viss kronoegendom.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 208, angående överskridande av viss anslagspost i den för landsfogdarna m. fl. fastställda avlöningsstaten.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 209, angående reglering av handeln med strömming och sill m. m.

Föredrogs och hänvisades till tredje särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 210, angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 204, 212 och 213.

Herr *Löfgren* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående revision av tjänsteförteckningen m. m. i vad avser statens järnvägar.

Motionen bordlades.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 6, i anledning av väckta motioner om sammanslagning av primärkommunala enheter m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till omkostnader för experiment- och försöksverksamhet genom Svenska gengasaktiebolaget;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till beredande av sjukvård i Sverige åt barn från Finland;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till skyddsläkemedel åt vissa kvinnor och barn;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till valutakontoret;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till viss godsvagnsutrustning för statens järnvägar; samt

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till förrådsbyggnader för telegrafverkets räkning i Västanfors;

bevillningsutskottets betänkande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket; ävensom

bankoutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i reglementet för statens pensionsanstalt m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för länsstyrelse att i visa fall meddela särskilda bestämmelser om förvaring av sparbanks värdehandlingar;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.

nr 23, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken rörande tillämpningen av bankoreglementet;

nr 24, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkammарväxlar m. m.;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillhjälp åt vissa pensionärer vid av staten övertagna enskilda järnvägar;

nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under riksstatsens tolfte huvudtitel gjorda framställning angående bidrag till pensionskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg å vissa från anstalten utgående pensioner;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. av viss livränta m. m.; samt

nr 28, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket förslag rörande utgallring av vissa riksdagshandlingar för åren 1867—1935.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.11 e. m.

In fidem
Eric Carlén.

Tisdagen den 14 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 215, angående anslag till granskningsnämnden för vissa patentansökningar m. m.;

nr 216, angående anslag till det civila luftskyddet för budgetåret 1942/43; nr 217, angående överskridande av den i kommerskollegii avlöningsstat upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal; samt

nr 218, angående vissa ändringar i villkoren för ett Aktiebolaget Kv. Tryckeriet beviljat lån.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 11, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1942/43 under riksstatens elfte huvudtitel, avseende anslagen inom folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Ledamoten av första kammaren herr *O. A. Nordborg*, Göteborg, är fr. o. m. den 14 april tills vidare på grund av akut influensainfektion med feber ur stånd att delta i riksdagsarbetet; vilket jag härmed intygar.

Stockholm den 13 april 1942.

Carl-Otto Larsson Bragnum.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 204, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m.

Propositionen hänvisades, i vad den angick förslaget till lag om ändrad lydelse av 23 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, till konstitutionsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 212, angående revision av tjänsteförteckningen m. m. i vad avser domänverket.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 213, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § 1 mom. och 2 § förordningen den 28 september 1928 (nr 376) om särskild skatt å vissa lotterivinster, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Löfgren* m. fl. väckta motionen, nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående revision av tjänsteförteckningen m. m. i vad avser statens järnvägar.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 5 och 6, statsutskottets utlåtanden nr 56—62, bevillningsutskottets betänkande nr 16 samt bankoutskottets utlåtanden nr 15—28.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 215—218.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 221, av herr *Anderberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående revision av tjänsteförteckningen m. m. i vad avser statens järnvägar;

nr 222, av herrar *Lindström* och *Dahlström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående revision av tjänsteförteckningen m. m. i vad avser statens järnvägar;

nr 223, av herr *Leander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående revision av tjänsteförteckningen m. m. i vad avser post- och telegrafverken samt statens vattenfallsverk; ävensom

nr 224, av herr *Leander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:s proposition angående revision av tjänsteförteckningen m. m. i vad avser post- och telegrafverken samt statens vattenfallsverk.

.Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 e. m.

In fidem
Eric Carlén.

Onsdagen den 15 april f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr **talmannen** yttrade: Enligt inkommet meddelande har ledamoten av denna kammare lantbrukaren Per Gustafsson i Benestad avlidit. Ett omfattande medborgerligt arbete har härmed ändats. En mångfald förtroendeuppdrag i hemorten vittnade om det stora anseende han där åtnjöt, och under de 23 riksdagar, han tillhört denna kammare, ha betydande förtroendeposter inom utskott och andra viktiga uppgifter anförtrotts honom. Per Gustafsson gick upp i sitt arbete med allvar och intresse och fullgjorde sålunda ett värdefullt dagsverke icke minst i det allmännas tjänst. Om hans personliga uppträdande kan intet annat än det bästa utsägas, och vi, hans kamrater här, tacka honom för hans uppoffrande gärning och lysa frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 219, angående överskridande av viss anslagspost i den för länsstyrelserna fastställda avlöningsstaten;

nr 220, angående anslag till länsstyrelserna för budgetåret 1942/43; och

nr 221, angående åtgärder för främjande av ökad bostadsproduktion m. m.

Justerades protokollen för den 9 och den 11 innevarande månad.

Företogs val av tolv ledamöter i tredje särskilda utskottet. Därvid avlämnades 109 godkända valsedlar, alla med partibeteckning »Den gemensamma listan» och upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

herr Åkerberg,

» Nilsson, Johan, i Malmö,

» Andrén,

» Berling,

» Gränebo,

» Lindström,

» Anderson, Axel Ivar,

» Roos,

» Karlsson, Gustaf,

» Boman,

» von Heland,

» Holmström.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

Anställdes val av nitton suppleanter i tredje särskilda utskottet. Därvid avlämnades 89 godkända valsedlar, alla med partibeteckning »Den gemen-

samma listan» och alla utom en upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

herr Härdin,
 » Elowsson, Nils,
 » Mannerskantz,
 » Anderson, Gustaf Iwar,
 » Andersson, Per,
 » Gillström,
 » Ekströmer,
 » Petersson, Knut,
 » Elmgren,
 » Eriksson, Bertil,
 » Gustavson, John,
 » Herlitz,
 » Mattsson,
 » Wikström,
 » Nordenson,
 » Sundberg,
 » Persson,
 » von Stockenström,
 » Larsson, Sam.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

Ang. förstatligandet av de enskilda järnvägarna.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **Andersson**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Forslunds interpellation angående förstatligandet av de enskilda järnvägarna, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med kammarens medgivande har herr Forslund till mig framställt följande frågor:

1. Anser herr statsrådet, att ett förstatligande av de enskilda järnvägarna är till fördel för vårt lands ekonomiska hushållning och då särskilt när det gäller trafikväsendet?

2. Om herr statsrådet besvarar denna fråga jakande, är då statsrådet villig vidtaga åtgärder för att underlätta ett snabbare resultat i det pågående arbetet för förstatligandet av dessa järnvägar? Är herr statsrådet dessutom villig att lämna riksdagen upplysning om vad som åtgjorts för att komma till ett slutgiltigt resultat i fråga om förvärv av Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg?

3. I det fall herr statsrådet fortfarande anser, att det föreslagna inköpspriset å Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg är för högt, är då statsrådet villig inhämta riksdagens mening i frågan?

Den första frågan kan jag besvara med en hänvisning till att på min föredragning propositioner framlagts vid 1940 och 1941 års riksdagar angående statsinlösen av enskilda järnvägar. Sammanlagt ha företaget med en banlängd av 1,486 kilometer på grund av dessa propositioner införlivats med statsbanenätet. Inköpsvärdet å dessa järnvägar uppgår till omkring 40 miljoner kronor. Ett ärende angående inlösen av vissa banor är för närvarande på grund av proposition beroende på riksdagens prövning. Det är klart, att jag icke skulle tillstyrkt framläggande av dessa förslag, om jag icke ansett statsförvärven av ifrågavarande enskilda järnvägar vara till fördel för trafikväsendet.

Emellertid måste lämpligheten av förvärv av enskilda järnvägar prövas från fall till fall med hänsynstagande till villkoren för förvärven. Något annat tillvägagångssätt har heller icke varit förutsatt vid statsmakternas principbeslut

Ang. förstatlighandet av de enskilda järnvägarna. (Forts.)

om statsinlösen av de enskilda järnvägarna. Min företrädare i ämbetet uttalade sålunda i propositionen i ärendet till 1939 års lagtima riksdag, att det icke vore uteslutet att genom uppskov med vissa förvärv till en senare tidpunkt skäligare villkor för övertagandet kunde uppnås.

I proposition till 1941 års riksdag angående inlösen av en enskild järnväg anförde jag bland annat, att därest den nuvarande goda inkomstgivningen för järnvägarna skulle minska möjligheterna att ernå överenskommelse om förvärv av viss enskild järnväg på för staten skäliga villkor, hinder ej syntes böra möta att i avvaktan på den kommande utvecklingen låta med övertagande av sådan järnväg tills vidare anstå. Detta uttalande underströks också i statsutskottets av riksdagen godkända utlåtande.

De hittills skedda förvärven av enskilda järnvägar ha kunnat göras på för staten jämförelsevis förmånliga villkor. Härtill har bidragit även sättet för erläggande av köpeskillingarna. Dessa ha utgått i tioåriga 3 procents obligationer, ett betalningssätt som under åren 1940 och 1941 innebar uppenbar fördel med hänsyn till då rådande ränteläge. Fördelen med detta betalningssätt har emellertid reducerats på grund av obligationsräntans förskjutning nedåt. Under det att ifrågakvarande obligationer i mars 1941 representerade ett nuvärde av 92 procent, är samma värde för dagen omkring 97½ procent. De köpeskillingar, som nu begäras vid förhandlingar om inlösen av enskilda järnvägar, måste alltså vägas även med hänsyn till det ändrade värdet på de obligationer, som ingå i statens likvid.

Vidare har interpellanten frågat, *dels* om jag ville vidtaga åtgärder för att underlätta ett snabbare resultat i det pågående arbetet för förstatlighandet av de enskilda järnvägarna, *dels* om jag ville lämna riksdagen upplysning om vad som åtgjorts för att nå resultat i fråga om förvärv av Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg.

Den organisation, som inom järnvägsstyrelsen fungerar vid förberedande av ärenden rörande inlösen av enskilda järnvägar, tillskapades före min statsrådstid och har icke sedan undergått någon förändring. Efter hand som förslag till statsinlösen inkommit till departementet ha dessa utan dröjsmål förelagts riksdagen för avgörande. I de fall, då under förhandlingarnas gång samråd ägt rum mellan statens underhandlare och departementschefen, har jag kunnat tillstyrka uppgjorda preliminära förslag utom beträffande det av interpellanten berörda fallet. Något behov av en annan ordning för behandling inom järnvägsstyrelsen av ärenden angående övertagande av enskilda järnvägar har icke för sports, och jag har icke för avsikt att härutinnan företaga någon åtgärd.

Vad angår frågan om övertagande av Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg får jag meddela följande: Bolaget har ett aktiekapital av 15 miljoner kronor i aktier på 100 kronor. Aktiemajoriteten äges av Västerås stad. Under förberedandet av propositioner angående statsinlösen av enskilda järnvägar avsedda att föreläggas 1941 års riksdag upptogos förhandlingar med bland andra Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg. Då dessa förhandlingar voro av förtrolig karaktär, anser jag mig hindrad att lämna närmare uppgifter om vad som därvid förekom. Parternas ståndpunkter voro emellertid ganska vitt skilda, och ehuru man sannolikt på ömse håll var beredd till eftergifter, ansågs det icke möjligt att då nå resultat. — Efter framställning från säljarsidan ställdes saken på framtiden.

Nya förhandlingar upptogos så i sinom tid, och genom en den 14 januari 1942 dagtecknad P. M. underrättades jag av järnvägsstyrelsen, att en preliminär överenskommelse mellan parterna förelåg om en köpeskillning på 26.5 miljoner kronor, motsvarande cirka 177 kronor per aktie med likvid i 3 % obligationer. Som anledning till att järnvägsstyrelsens förhandlare nu kunnat ac-

Ang. förstatligandet av de enskilda järnvägarna. (Forts.)

ceptera ett förhållandevis så högt pris uppgavs, att vid en fortsatt prövning järnvägens ekonomiska ställning framstätt som mera konsoliderad än vad man förut räknat med samt att utsikt förefunnes till goda driftöverskott under återstående krigsår. Efter överläggning i statsrådsberedning meddelade jag järnvägsstyrelsen, att jag ansåge den föreslagna uppörelsen oförmånlig för staten, varför jag icke ville tillstyrka en proposition på basis av det preliminära köpeavtalet. Några åtgärder ha icke sedermera vidtagits vare sig från min sida eller från järnvägsstyrelsen för att få fortsatta förhandlingar till stånd.

Det är icke möjligt att här ingå på de kalkyler, som legat till grund för järnvägsstyrelsens värdering av banan. Vid bedömande av skäligheten av det begärda priset har man emellertid en viss ledning i marknadsvärdet på järnvägsbolagets aktier. Före kriget var detta värde omkring pari. I fondhandlareföreningens lista å deklarationskurser för aktier per den 31 december 1941 voro aktier i Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg upptagna till 120 kronor. Under de senaste månaderna har kursen angivits till 130 å 140 kronor, en stegring som måhända från början stimulerades av ryktena om en stundande statsinlösen till högt pris. Även om det noterade börsvärdet icke direkt kan läggas till grund för en värdering av banan, måste det dock te sig egendomligt, om staten skulle betala aktierna i järnvägen till en kurs, som med 47 procent översteg gällande noteringar.

Järnvägarna äro i hög grad känsliga för konjunkturväxlingar, och det är tydligt, att det är de förmånliga driftresultaten under krigsåren, som drivit priset på här ifrågasvarande järnväg i höjden. Lika säkert är dock, att en lågkonjunktur kommer att ha en motsatt verkan. Erfarenheterna från tiden närmast efter förra världskriget visa, att den då inträffade fredskrisen var en för järnvägarna mycket kritisk period. Skillnaden mellan min och järnvägsstyrelsens uppfattning om skäligheten av det begärda inlösenpriset på S. V. B. beror utan tvivel på olika meningar om den väntade ekonomiska utvecklingen under den närmaste tiden. Järnvägsstyrelsen har kalkylerat med goda driftsresultat för järnvägen under åtskilliga år framåt, under det att jag nödgats se mera pessimistiskt på läget.

Jag har ytterligare styrkts i denna min uppfattning av en framställning, som ingivits till Kungl. Maj:t från de enskilda järnvägarna genom Svenska järnvägsföreningen den 10 februari i år. I denna framställning begära järnvägarna rätt att höja sina person- och godstaxor med ytterligare 15 procent. Som stöd för begäran anföres bland annat, att det redan under senare delen av förlidet år kunde skönjas en avsevärd försämring av driftsresultaten. Kostnaderna hade oavslåttigt stigit och en ytterligare taxehöjning ansågs ofrånkomlig för att trygga järnvägarnas ekonomi. Järnvägsföreningen anför vidare, att den forcerade trafiken och bristen på materiel under krigsåren i viss utsträckning föranlett ett eftersättande av underhållet, vilket vid återgång till fredsförhållanden måste återhämtas, varjämte det då blir behövt att utbyta kristidsmateriel mot prima sådan, vilket allt kommer att medföra en extra belastning. Det framgår sålunda av sagda skrivelse att man vid de enskilda järnvägarna hyser stor oro för den ekonomiska utvecklingen inom de närmaste åren.

Starka skäl tala för att Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg införlivas med statsbanenätet. Enligt min mening kan det dock icke vara lämpligt att staten övertager enskilda järnvägar till toppriser, som äro betingade av den nuvarande krissituationen, så mycket mer som ett uppbringande i statsbanemässigt skick av övertagna banor på grund av nu rådande materialpriser blir onormalt dyrbart.

Ang. förstälighandet av de enskilda järnvägarna. (Forts.)

Interpellanten frågar slutligen om jag — därest jag fortfarande anser att det föreslagna inköpspriset å Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg är för högt — är villig att inhämta riksdagens mening i saken. Svaret på den frågan måste bli nekande. Det torde vara ett ovanligt förfarings sätt att Kungl. Maj:t inför riksdagen framlägger ärenden, i vilka Kungl. Maj:t själv intager en negativ hållning. Att döma av vissa uttalanden i interpellationen synes interpellanten vilja ifrågasätta Kungl. Maj:ts rätt överhuvud att pröva de förslag till statsinlösen av enskilda järnvägar som av järnvägsstyrelsen föreläggas regeringen. Interpellanten synes mena, att Kungl. Maj:t endast hade att vidarebefordra dessa förslag till riksdagen. En sådan uppfattning kan jag icke dela. Kungl. Maj:t läser i dessa fall, likaväl som i andra, ha både rättighet och skyldighet att ingå i en saklig prövning av ärendena och efter resultatet av denna prövning bedöma huruvida förslag skall föreläggas riksdagen eller ej. Det måste vara regeringens mening i saken och icke underordnade myndigheters uppfattning som därvidlag är avgörande.

Herr Forslund: Herr talman! Enligt god sed ber jag att få tacka för att svar har lämnats på de av mig framställda frågorna. Jag vill samtidigt säga, att det råder ingen tvist mellan herr statsrådet och mig rörande själva principen, att man inte kan betala vilket belopp som helst, men det är en väsentlig skillnad mellan mitt sätt att se på detta stora problem och den inställning, som synes framkomma i interpellationssvaret. Jag kan således, herr talman, inte vara lika tacksam för innehållet i det svar, som jag erhållit.

Det är ett negativt svar, avlämnat i en kristid, då man måste vara på det klara med att transportväsendet spelar en vida större roll, än när vi leva i lugna och normala förhållanden. Jag har desto större skäl att beklaga det negativa svaret, eftersom jag vet, att ett sådant interpellationssvar som detta inte avlämnas av en enskild regeringsledamot, utan att han först har underställt det sina kolleger i regeringen. Det svar, som jag här har fått i huvudfrågan, nämligen om trafikväsendets ordnande under kristid, har därför i själva verket avlämnats av en under krisen med all möjlig sakkunskap förstärkt regering. Det är ju 15 man i regeringen för närvarande, en utökning som tillkommit på grund av krisförhållandena, inte bara för att vi skola vara nationellt eniga, utan för att vi skola ha en vidare blick över problemen. Jag kan inte förstå, att man kan resonera så passivt i denna sak, som herr statsrådet har gjort i sitt interpellationssvar, mot bakgrunden av vad som tidigare har förekommit i ärendet, dels riksdagens beslut i principfrågan och dels det både år 1940 och 1941 uttalade önskemålet från riksdagens sida, att man i dessa ting skall handla med kraft och inte bara hänvisa till att allt skall komma i sinom tid, precis som man läser upp en tidtabell.

Herr statsrådet har själv så sent som år 1941 anfört så tydliga och klara ord om nyttan och nödvändigheten av att här gå både sakligt och raskt fram, att jag inte behöver upptaga tiden med att läsa upp några utdrag ur min interpellation, där jag särskilt starkt understrukt nödvändigheten av att man upptar denna fråga till allvarlig prövning och inte bara väntar och ser, vad som möjligen kan komma att ske. Herr statsrådet har i sitt interpellationssvar hänvisat till ett uttalande i sin proposition nr 70 år 1941, där han talar om att det kan finnas järnvägar, som kanske kunna komma att begära ett så högt pris, att det för den skull kan vara skäligen att låta anstå med att verkställa inköp av dem. Ja, det kan ju tänkas, men jag tror knappast, att man, om man vill fortsätta förhandlingarna, skall komma till det slutläget, att de enskilda järnvägar, som det här närmast gäller, kunna betecknas såsom sådana banor som begära så oskäligen priser, att man trots samhällsnyttan av ett

Ang. förstatligandet av de enskilda järnvägarna. (Forts.)
 förstatligande inte kan inköpa dem. I den av mig nyss nämnda propositionen åberopar nämligen herr statsrådet, sedan han talat om att det möjligen skulle kunna vara skäl att på grund av det ekonomiska läget låta det anstå med inköpen, att bärande skäl förelågo att fortsätta med förstatligandet av de enskilda järnvägarna. Han anför nämligen i propositionen: »Å andra sidan har järnvägarnas utomordentliga betydelse för samfärdseln och folkförsörjningen ävensom för den militära försvarsberedskapen framträtt allt tydligare i samma mån som den pågående krisen fått mera djupgående verkningar inom olika områden av samhällslivet. Ur denna synpunkt synes mig beträffande järnvägarna varje ur allmän ekonomisk synpunkt försvarbar åtgärd böra vidtagas, som sätter dem i stånd att på det mest effektiva sättet motsvara de stora krav, som ställas å desamma. Ett led i strävandena härför utgör oenkligen sammanförandet i en hand av ledningen för landets nu splittrade järnvägsnät. De mest påtagliga fördelarna härav äro i huvudsak, att transportererna i allmänhet kunna utföras på ett snabbare, billigare och trafiktekniskt sett mera rationellt sätt, vartill kommer, att den sammanlagda vagnparken särskilt i vad avser godsvagnarna kan utnyttjas effektivare än eljest.»

Dessa ord äro sagda som jag skulle gjort det själv med min syn på de järnvägsekonomiska problemen. Här har herr statsrådet verkligen tagit upp de järnvägstekniska och järnvägsadministrativa omständigheter, som skola vägas emot eventuella olägenheter av ett fortsatt förstatligande av de enskilda järnvägarna under nuvarande förhållanden. Statsutskottet underströk i sitt utlåtande över denna proposition ytterligare just dessa synpunkter. Man ville inte anamma något uppskov år 1941, lika litet som man vid de trevare, som voro ute 1940, ville vara med därom. Utskottet framhöll i stället, att det visat sig att krisen och avspärningen ju svårare den blir tvingar fram ett snabbare avgörande av dessa viktiga frågor. Man gav visserligen herr statsrådet rätt i att det kunde finnas fall, då ett enskilt företag kunde ställa sig så oresonligt, att man tills vidare borde låta anstå med inköp av vederbörande järnväg. Det är väl det, som man syftar till både i herr statsrådets uttalande i propositionen och i utskottets utlåtande. Jag skall litet längre fram i mitt anförande återkomma till detta och söka bevisa, att ägarna av Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg icke tillhöra den grupp, som vi kunna beteckna som så oresonliga, att man av den orsaken bör låta anstå med inköp av denna järnväg eller fortsatta förhandlingar därom.

År 1940 uttalades det på enahanda sätt tydligt och klart av statsutskottet och sedermera även av riksdagen, att man icke ville vara med på att det skulle bli något försumpande av förstatligandet av de enskilda järnvägarna. Man åberopade härvid icke att det skulle vara någon önskan att socialisera eller få till stånd en ökad makt för statsbanorna, som låg bakom denna inställning, utan man poängterade starkt det trafiktekniska och trafikekonomiska underlaget för en sådan åtgärd. Man åberopade dessutom, att vi under det krig, som började år 1914, hade ett verkligt svårt trafikproblem även då, vilket de som voro med på den tiden väl komma ihåg. Vi fingo ju då bevittna, hurusom våra järnvägar knappast hade förmåga att fullgöra sina uppgifter på det sätt, som landet krävde av dem, att de skulle göra, en erfarenhet som vi ha fått upprepad under det krig, som nu pågår.

Inom parentes måste jag säga, att det förvånar mig, att man inte anfört några försvarssynpunkter i samband med det ifrågasatta förvärvet av Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg och att icke försvarets egna män varit i tillfälle att få säga något i saken, utan allting är bara stiltje. Inte heller den trafiktekniska organisation, som vi ha här i landet, har varit i tillfälle att säga något. Tyst och stilla låter man bara förhandlingarna avslutas. Man

Ang. förstatligandet av de enskilda järnvägarna. (Forts.)

säger ingenting till vare sig säljare eller köpare, utan det får vara vid vad det är. Jag har, herr statsråd, svårt att förstå, hur man kan få detta att harmoniera med det tidigare uttalande, som gjorts, icke av någon företrädare på kommunikationsministerposten utan av herr statsrådet själv, och i vilket herr statsrådet så bestämt har uttalat vikten och betydelsen av att förstatligandet av de enskilda järnvägarna skall ske inom rimlig tid.

Efter denna inledande redogörelse för vad som har förevarit från riksdagens och Kungl. Maj:ts sida skall jag något gå in på dels vad som har anförts i interpellationen och dels det faktiska läget i det speciella fall, som det här närmast gäller, nämligen Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg. Först vill jag dock rätta en missuppfattning, som kom fram i interpellationssvaret. Det är icke så, herr statsråd, att jag på något sätt vill frånhända Kungl. Maj:t rätten att själv avgöra, huruvida en proposition skall föreläggas riksdagen eller icke. Men med hänsyn till den vana, som man dock kan spåra även hos regeringen, att inhämta riksdagens mening i tveksamma fall har jag med mina utgångspunkter och min uppfattning om denna frågas stora vikt och betydelse ansett den vara av den storleksordningen, att om man inom regeringen tyckt, att priset var något för högt och förhandlingarna i övrigt förts på ett sådant sätt, att det var slutgiltigt klarlagt, att man inte kunde få ett annat bud, regeringen då hade bort inhämta riksdagens mening. Man hade ju från regeringens sida kunnat säga till riksdagen: Vi anse visserligen, att detta pris är för högt, men eftersom riksdagen har uttalat sin bestämda önskan om att förstatligandet av de enskilda järnvägarna icke får fördröjas, ha vi velat fråga riksdagen, vad den anser. Jag tycker, att det inte skulle ha varit något ingrepp i Kungl. Maj:ts fria handlande, om regeringen gått den vägen och på så sätt fått en fullmakt av riksdagen att eventuellt träffa avtal om köp av järnvägen.

Det får inte så uppfattas, herr statsråd, som om jag ville ha en ordning, där Kungl. Maj:ts kansli endast skulle vara en liten poststation, som tar emot papper och sedan bara befordrar dem till riksdagen. Långt, långt därifrån. Jag vill naturligen att Kungl. Maj:t nu som alltid skall ha en mening i de skilda tingen. Men är man tveksam kan man ju behöva fråga sig för, och vi kunna här resonera om huruvida man inte borde ha varit tveksam i stället för att säga ett bestämt nej.

Det är ett par saker, som anfördes till mig i interpellationssvaret, som jag vill säga några ord om. Det var först kursen på våra statsobligationer, som utgöra betalningsmedel för inköpta järnvägar. Därvidlag anförde herr statsrådet, att man får taga hänsyn till att kursen på dessa under ett år har förändrats så, att värdet i mars 1941 var 92 procent medan det nu är uppe i 97½ procent. Men, herr statsråd, det förhåller sig väl ändå så, att beträffande detta betalningsmedel kan knappast säljaren räkna med någon vinst genom överkurs. Och så länge man faktiskt kan uppvisa att en underkurs föreligger, är detta ju till säljarens nackdel. Herr statsrådet går väl inte gärna och spekulerar i att de medel, med vilka man skall betala dessa järnvägar och som man får genom att utfärda 3 procent obligationer, ändå i alla fall i fråga om sitt köpvärde skola ligga lägre än den summa, som är utsatt på obligationerna. Inte ett ögonblick skulle jag vilja föra en sådan mening till torgs gentemot säljarna, ty det skulle ju endast betyda, att de omedelbart skulle höja sina krav. Man bör därför i detta sammanhang inte taga upp frågan om att man inte skulle få ut hela summan utan i själva verket ett vida lägre belopp.

Herr statsrådet resonerade emellertid som så, att vi egentligen borde kunna räkna med en lägre kurs, och då skulle man lättare kunna göra upp affären. Men vi skola ju betala med 3 procents obligationer. Vad som sker så att säga

Ang. förstatligandet av de enskilda järnvägarna. (Forts.)
utanför i fråga om försäljning och köp av dessa obligationer tycker jag inte att staten skall blanda sig i, i annan mån nämligen än att staten genom sin penningpolitik skall försöka hindra att dessa obligationer i likhet med andra skola få någon överkurs. Ty om de få överkurs, hur går det då med vårt penningvärde? Då måste det vara på sned på något sätt.

Jag tycker alltså att detta är ett skäl, som inte kan få vara avgörande i detta fall. Och till detta kommer, att obligationerna från statens sida äro utställda med inlösningskyldighet efter tio år. Under denna tioårsperiod lära vi väl knappast kunna räkna med att sådana märkvärdigheter skola inträffa, som herr statsrådet här har befarat.

Jag har också frågat, om inte herr statsrådet skulle vilja lägga ner något större kraft på att inom rimlig tid komma till klarhet när det gäller frågan om de enskilda järnvägarna. Ty jag måste påstå, att nog är det bra litet att 1942 års riksdag inte skall få mera i fråga om förslag med avseende på inköp av enskilda banor än inköpet av den lilla och i trafikhänseende mindre betydelsefulla Blekinge kustbana. Det är, tycker jag, alltför litet att få i håven efter ett helt års arbete. Jag har alltså ifrågasatt, huruvida man inte skulle kunna forcera detta arbete, och det gör jag på grund av de uttalanden, som finnas i tidigare propositioner och i utlåtanden från statsutskottet. Nu har emellertid herr statsrådet sagt ifrån, att han inte finner något behov föreligga att ändra den organisation, som för detta ändamål finns inom järnvägsstyrelsen. Ja, jag är inte heller, herr statsråd, så övertygad om att det skulle behövas någon nämnvärd ändring inom järnvägsstyrelsen. Jag vill inte vara elak, långt därifrån, men jag undrar om det inte vore klokt att få till stånd en något snabbare behandling av dessa frågor inom Kungl. Maj:ts eget kansli. Det är ändå så att det förslag, som järnvägsstyrelsen efter moget övervägande har underställt Kungl. Maj:t för prövning, är daterat den 14 januari, alltså i går för tre månader sedan, och det är ingenting åtgjort sedan dess för att söka komma till klarhet med Västeråsbanan. Herr statsrådet säger själv, att ingen åtgärd är vidtagen från hans sida och ingenting är heller vidtaget från järnvägsstyrelsens sida. Det är emot detta som jag bestämt måste reagera. Så mycket av intresse och kraft måste det finnas inom Kungl. Maj:ts kansli och så mycken förståelse för betydelsen av ett enhetliggörande av landets järnvägar, i synnerhet om man ser det hela mot bakgrunden av det prekära läget i fråga om vårt lands folkförsörjning och även vår försvarsberedskap. Ty vår försvarsberedskap är i fråga om trafikväsendet, det har omvitnats förut, i behov av förstärkning. Läget tvingar absolut vid verklig krigsfara fram åtgärder, varigenom trafiken enhetliggöres. Och på den punkten menar jag, att det endast kan vara till förstärkande av försvarsberedskapen under fredstid om man gör fullt klart för sig, att man under fredstid måste verkställa den omorganisation, som är nödvändig vid en samordning av statliga och enskilda företag på detta område. Detta underlåter man av för mig oförklarlig anledning.

Jag skulle i detta sammanhang vilja varmt rekommendera statsutskottets ärade ledamöter och överhuvud taget de, som syssla med dessa ting, att vid behandlingen av den — som jag tycker — obetydliga proposition, som rör statens inköp av Blekinge kustbanor, verkligen än en gång ville ägna ett ytterligare studium åt frågan vad som faktiskt sker, eller rättare sagt vad som inte sker, i fråga om förstatligandet av de enskilda järnvägarna.

Jag skall därefter något gå in på den speciella frågan om Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg. Jag måste då redan från början göra gällande, att Västeråsbanan befinner sig både i fråga om sin trafiktekniska standard och i fråga om sin konsolidering och sin ekonomi i ett sådant läge, att man inte köper den i någon slags skräckstämning. Man kan härvidlag inte tala om

Ang. förstatligandet av de enskilda järnvägarna. (Forts.)

att det gäller att köpa när man kommer in i en lågkonjunktur. Banan har upplevat lågkonjunkturer tidigare och klarat sig ur dem, och jag är övertygad om att den kommer att göra det även i fortsättningen. Herr statsrådet säger nu på tal om Västeråsbanan, att skillnaden mellan hans ståndpunkt och järnvägsstyrelsens är den, att järnvägsstyrelsen synes ha räknat med priser, som äro betingade av den nuvarande krissituationen. Men det förhåller sig dock så, herr statsråd, att den kalkyl som ligger till grund för järnvägsstyrelsens förslag till avtal icke grundar sig på någon kristrafik, utan den grundar sig på den normala trafiken under åren 1931—1938. Hur kan då herr statsrådet skriva i det svar, som han nu lämnat mig, att det är på grund av krissituationen, som man är i färd med att betala toppriser? Nej, det är tvärtom så att banan inte ens gjort ett allvarligt försök att utnyttja det nuvarande läget, änskönt att bolagets överskott från 1935 och fram till senare år mer än fördubblats.

Det är dessutom klart, herr statsråd, att man ingalunda kan hänföra denna bana till vad vi på gammalt järnvägsspråk bruka kalla »fattigbanorna». Den kan inte inrangeras i den grupp, för vilken man eventuellt skulle kunna medgiva förhöjda taxor. Det är tydligt och klart genom företagets ekonomiska utveckling alltifrån tidigare kriser och fram till den, i vilken vi nu befinna oss, att företaget haft en sådan väsentlig inkomstökning att det haft möjlighet till en stark konsolidering, även om denna inte blir så tydligt synbar i kalkylerna. Denna bana kan enligt min mening inte ett ögonblick bli föremål för något medgivande från Kungl. Maj:t att höja godstaxorna eller persontaxorna. Det ha också våra sakkunniga, järnvägsstyrelsen, handelskammaren, industriförbundet och allt vad de heta, bestämt avstyrkt, helt enkelt därför att banan har sådana inkomster att det inte behövs. Visserligen har trafikkommissionen varit inne på frågan huruvida inte en höjning skulle kunna ske, men den har i alla fall varit så tveksam, att den i så fall vill ha någon slags gradering av de förhöjda taxorna.

En taxehöjning kan sålunda enligt min mening inte förekomma när det gäller banor av denna typ, och jag måste i denna diskussion oss emellan föra bort Västeråsbanan från den grupp av banor, som statsrådet ur taxesynpunkt behöver taga någon som helst hänsyn till i samband med ett köp av banan.

Sedan har herr statsrådet varit inne på synpunkten, att det skulle vara orimligt att för denna bana betala ett pris, som så väsentligt överstiger det på börsen noterade värdet. Ja, även i det fallet har herr statsrådet anlagt en felaktig synpunkt. Dessa papper äro inga börspapper. Av de 15 miljoner, som bolaget har i aktiekapital, innehavas 11.5 miljoner av aktieägare, som icke sälja på börsen, nämligen Västerås och andra städer samt landskommunerna utefter banan jämte de två stora järnvägsföretagen Bergslagsbanan och Gävle—Dala järnväg. Det är endast det återstående beloppet något över 3 miljoner kronor, som är fördelat på enskilda, av vilka kanske någon kan försöka sälja och draga nytta av saken. Men det kan inte bli fråga om att köpa Västeråsbanan på börsen. Man kan inte tänka sig, mina herrar, att sätta ned värdet på det sättet.

Naturligtvis kan man diskutera, om siffran 177 är riktig eller inte, men man får inte förbise en sak. Staten vill köpa denna bana. Jag är glad att få uttala min tacksamhet till statsrådet för att han i svaret på min interpellation åtminstone har gjort det uttalandet, att starka skäl tala för att Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg införlivas med statsbananätet. Det är huvudsakligen de stora kommunerna, som äga banan. Jag skulle nu vilja hemställa till kammarens ledamöter att tänka sig in i situationen: Om ni hade i uppdrag att sälja en järnväg, skulle ni då ha möjlighet att på edra uppdragsgivares vägnar sälja banan till lägre pris än det värde, som järnvägen under årtionden

Ang. förstatligandet av de enskilda järnvägarna. (Forts.)
visat sig kunna förränta? De som här företråda Västerås stad och de övriga kommunala organisationer, som äro aktieägare, måste ju räkna med att dessa icke ha något behov av att sälja och att banan mycket väl kan bibehållas som ett självständigt företag, som lämnar god avkastning. Kommunerna ha intet behov av att sälja, och deras representanter måste intaga den ståndpunkten, att deras uppdragsgivare böra för banan få ett pris, som svarar mot vad banan kan förränta, att dessa med andra ord böra få lika mycket som om de driva banan i egen regi. Då säger jag, herr statsråd, att staten, som i detta fall har det största intresset, enligt min mening helt enkelt icke kan få ställa det kravet på våra kommuner, att de skola avstå sina transportföretag i statens eget intresse till belopp som understiger vad de bevisligen kunna få ut av det i företaget investerade kapitalet.

Detta är ju egentligen huvudfrågan. Då kan man fråga sig: Är det möjligt att villfara deras önskan och betala ett pris, som svarar mot vad de lagt till grund för sitt handlande? Järnvägsstyrelsen svarar ja, och hur stor respekt man än har för alla andra människor här i landet, kan man enligt min mening ändå inte draga i tvivelsmål, att järnvägsstyrelsen måste äga de största försättningsvärdena att bedöma banans trafikvärde och därigenom också företagets köpvärde. Järnvägsstyrelsen har visserligen gått fram på det vanliga sättet, att den inte bjudit allt på en gång, men man kan i detta fall inte gå fram efter några diktaturmetoder, eftersom säljaren inte är tvungen att sälja, och när man inte kan diktera ett pris, måste man resonera sig fram till ett pris. När nu järnvägsstyrelsen kommit till det resultatet, att det låter sig göra att tillmötesgå ägarnas synpunkter och betala ett sådant pris som järnvägen kan förränta, då tycker jag att man gjort vad som rimligen kan göras, även om banan blir litet dyr att köpa. Det bli banor, som ha något värde.

I detta sammanhang skulle jag vilja så att säga peta hål på den uppfattningen, att man skulle kunna räkna ett pris som högt bara därför att man kommer upp till en hög köpkurs i förhållande till aktiens nominella värde. Om aktien lyder på 100 kronor och jag ger 177, är ju därmed inte sagt att jag givit 5 öre för mycket och inte heller att man i förhållande till de realvärden man förvärvar betalat mera än om man, som t. ex. när det gäller Blekinge kustbanor, betalar 50 procent av det nominella värdet. Det beror ju på vilka värden man får i stället och vilka möjligheter man har att utnyttja dessa värden till fördel för den gemensamma hushållningen.

Jag vill visst icke stälpa förslaget om Blekinge kustbanor, långt därifrån, men det företaget och Västeråsbanan kunna inte diskuteras på samma dag, änskönt man skulle betala 177 procent på nominella värdet i det ena fallet och 50 procent i det andra. Blekinge kustbanor ha ingen betydelse för vår folkhushållning; det är ett lokalt nät, som inte har någonting med den stora frågan att göra, och statens järnvägar ha inte alls möjligheter till någon större rationalisering och till att draga nytta av trafikvägarna, som man har, om man övertar S. V. B. Det finns en bana i Skåne, där man, ehuru den saken inte har blivit offentlig ännu, knappast lär behöva betala någonting alls för aktierna på grund av de stora skulder som man skulle övertaga med banan. Men ändå kan jag säga, att den uppgörelsen enligt min mening ställer sig ogynnsammare än uppgörelsen med Västeråsbanan, fastän det med uppgörelsen följer så många fördelar, särskilt genom möjligheten att samordna trafiken nere i Malmö, att man har funnit sig kunna betala ganska hyggligt.

Vid Västeråsbanan har man mycket stora möjligheter att rationalisera till fördel för trafikväsendet, ehuru detta icke precis kan skrivas i avtalet. Tänk er bara, mina herrar, att det ligger fyra eller fem stationer i Stockholm och att statens järnvägar dessutom ha fem eller sex samstationer med Västerås-

Ang. förstatligandet av de enskilda järnvägarna. (Forts.)

banan till ute på linjen. Man får möjligheter att slopa det invecklade redovisningssystemet vid dessa övergångsstationer på en enda gång, och redan detta är ju ur järnvägsteknisk synpunkt en rationalisering, som det är fullt förklarligt att statens järnvägar äro beredda att uppskatta till ett visst värde, när det gäller huvudfrågan om prisets beräkning.

Jag skall bara nämna två exempel på de orimliga verkningarna av den nuvarande uppdelningen. Om Västerås stad för sin stora och mycket omfattande industri har behov av en specialvagn av något slag för transport söder ut över Örebro och en sådan inte finns i närheten av Västerås utan måste tagas ifrån Stockholm, så är det med nuvarande bestämmelser så galet, att vagnen inte får skickas ifrån Stockholm till Västerås på Västeråsbanan. Enligt gällande överenskommelser är nämligen Västeråsbanan icke skyldig att draga denna tomvagn den 111 kilometer långa vägen från Stockholm till Västerås, utan vagnen måste i stället gå en sträcka, som är inte mindre än 251 kilometer. Den måste föras till Frövi på statsbanelinjer, så att den kan komma så nära Västerås som möjligt. Bestämmelsen är nämligen den, att den enskilda banan icke är skyldig att draga en tomvagn längre än den får möjlighet att draga den lastad och förtjäna pengar på den. Därför blir det ett så rosenrasande resultat.

Vidare skulle man efter en samordning kunna övergå från kolförbrukning till elektrisk drift i vissa fall. Vagnar, som skola föras till statsbanelinjen på andra sidan Vansbro, gå för närvarande över Västeråsbanan, där vägen blir 339 kilometer. Hela denna sträcka är s. k. kolsträcka. Det finns inte en meter, där man kan transportera med annan kraft. Vid en praktisk omläggning här blir det en given följd, att en sådan vagn i stället dirigeras en väg, som visserligen är 60 kilometer längre men där den kan gå på elektrifierade linjer i 230 kilometer.

Jag vill fråga: har det ingen betydelse i folkhushållet, att man på grund av detta oersonliga system skall transportera varor med en onödigt förbrukning av vårt knappa kolförråd? Nu ha vi visserligen fått sol, men för kort tid sedan satt man och frös ute i stugorna. Varje vagn, som från Stockholm föres över Vansbro har således 460 vagnaxelkilometer, som skulle kunna lagas på elektriska linjer. Varje sådant arrangemang som kan göras innebär ju stora vinster, och när man vet, att detta ändock bara är en liten, liten detalj i ett stort problem, då vill jag vädja till herr statsrådet att inte bara sitta avvaktande utan göra en *démarche* till vederbörande. Det behövdes bara att järnvägsstyrelsen finge en påstötning att göra ett nytt försök att komma till en uppgörelse med denna järnväg. Järnvägsstyrelsen har ett brinnande intresse för att fortsätta försöken, men den känner sig bunden av sina direktiv, och följden blir att ingenting göres. Jag menar att man under sådana förhållanden icke tillvaratar dessa intressen så som man borde göra.

Till sist skulle jag vilja säga, att vi få akta oss för att dröja så länge med inköp av banor som ha någon betydelse, att vi få uppleva detsamma som hänt beträffande två enskilda järnvägar. Nog måste det anses litet egendomligt, mina herrar, att samtidigt som kungl. järnvägsstyrelsens underhandlare äro ute för att försöka köpa enskilda järnvägar, komma andra som vilja köpa, och dessa avgå med segern.

Vi ha en förbindelse, som heter Dalslands järnväg. Aktiemajoriteten i denna bana har för någon tid sedan inköpts av Bergslagernas järnvägar till ett överpris. Det talas om att de inte ha stannat vid 177 kronor utan ha betalat 200. Är det någon här som tror, att när den dag kommer, då statens järnvägar skall köpa Bergslagernas järnvägar och därmed också Dalslandsbanan, bolaget kommer att skriva bort den överkurs, det faktiskt betalt för Dalslandsbanan? Det gör denna förvaltning icke. Nu ser jag till mitt beklagande, att en ledamot här,

Ang. förstatligandet av de enskilda järnvägarna. (Forts.)
som tillhör besparingskommittén, har försvunnit; annars hade jag tänkt fråga: Var finns den kommittén någonstans? Var finns han med det stora intresset för besparingarna? Det egendomliga, mina herrar, är, att chefen för Bergslagens järnvägar lär vara ordförande i den kommitté, som sysslar med besparingar vid statens järnvägar.

Vi ha en annan bana alldeles in på knutarna här, där av någon oförklarlig anledning ett industriföretag kommit på den idén att vända sig till kommunerna och köpa upp aktierna. Det är Nynäsbanan. Kan någon människa begripa, att det kan ske samtidigt som staten sedan 1939 deklarerat att den skall köpa dessa enskilda järnvägar och medan man i bakfickan har en lag, varigenom det skulle kunna ordnas så att köp tvångsvis kommer till stånd? I fråga om Nynäsbanan lära planerna gå ut på att från järnvägen skilja en del av hamnen, som nu äges av järnvägen. En del har redan under den förre ägarens tid sålts från banan, och detta förminskar värdet av det som en gång skall köpas. Det är emot detta, som jag med mitt intresse måste bestämt reagera. Beträffande Dalslandsbanan förelåg också det egendomliga förhållandet, att den som var statens ombud i företagens styrelse var landshövdingen i länet. Han har numera avgått som landshövding.

Jag tror inte herr statsrådet är främmande för att detta köp kommit till stånd. Vi skola inte nu taga upp något gräl om de där sakerna. Jag vill bara visa på vart det kan leda hän, om man är allt för passiv. Det skulle inte alls förvåna mig, herr statsråd, om vi en vacker dag bleve lika överraskade som Stockholms stad blev, när Västerås köpte Västeråsbanan, då vi en morgon vaknade och funne att Bergslagens järnvägar hade köpt Västeråsbanan. Det vore inte alls märkvärdigt, ty det företaget äger 2.5 miljoner av aktiekapitalet och behöver alltså inte så förfärligt mycket för att få majoritet. Är det inte tid på att vi gå mera aktivt fram för att klara upp denna sak?

Jag ber att få säga en sak till beträffande denna tvångslag. Är det verkligen någon i regeringen, som går och spekulerar på att man genom ett tvångsförfarande skulle kunna köpa Västeråsbanan till billigare pris, såvida vi inte helt enkelt skola diktera priset? Om vi skola gå den vanliga vägen vid tvångsförfarande, tror jag att vi komma att få betala mera än vad som nu begärts. Och varför tror jag det? Jo därför att om man verkligen gör en kalkyl i fråga om banans affärsvärde, grundad på de sista tio åren, så visar den kalkylen ett högre realvärde än det som statens järnvägar nu skulle betala. Värdet skulle överstiga detta pris med tre eller fyra miljoner kronor. Enligt det utkast till lag, som föreligger, skulle man ju gå till väga på det sättet, att man av dessa tio år räknade bort de två bästa och de två sämsta, och på grundval av återstoden skulle man uträkna det pris, som man skulle vara skyldig att betala för företaget. Jag tror inte ett ögonblick att det är till någon fördel för staten att dröja med detta inköp, utan tvärtom.

Men om man nu skulle säga, att det föreslagna priset innebär en överbetalning på ett par miljoner kronor, så motsvarar detta mindre än 5 procent på köpeskillingen. Denna bana har ju icke som en annan bana, som jag talade om, höga skulder, och köpeskillingen rör sig om ett belopp av inemot 45 miljoner kronor. Det är alltså endast 4—5 procent, som tvisten skulle röra sig om, och då är det ju ännu mera oförklarligt, att all den sakkunskap, som är koncentrerad inom regeringen inte har någonting till övers för tanken att lösa en tvist, som inte är av större mått, då det gäller en affär, vars huvudinnehåll är så betydelsefullt för vårt trafikväsen. Nu hemställer jag till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet att inte dröja — jag tänkte säga inte en enda dag — med att uppmana vederbörande att gå till förnyade överläggningar för att försöka komma till en uppgörelse. Jag vill också starkt rikta

Ang. förstalligandet av de enskilda järnvägarna. (Forts.)

denna vädjan till vår ärade finansminister, ty han har ju särskild anledning att se på de ekonomiska vinster, man kan göra genom att köpa en sak, även om man köper den dyrt. Jag tror inte att man kommer att uppnå nämnvärt billigare pris genom att dröja, men man bör åtminstone arbeta i syfte att söka vinna företaget och få bort dessa oerhörda olägenheter, så att ett så stort järnvägsföretag som detta, som har så ofantligt stort värde trafiktekniskt och nyttigt i folkhushållet, verkligen blir inom rimlig tid inkorporerat i det stora företaget.

Jag måste säga här inför kammaren, att jag icke ett ögonblick har anledning att underkänna statens järnvägars beräkningar. Då de uppgiva, att de kunna få en förräntning på Västeråsbanan till samma procent som för Blekinge kustbanor och då statsrådet i fråga om dessa har snällt och hyggligt skrivit i propositionen, att kalkylen synes vara försiktigt avvägd och försiktigt räknad, varför man alltså vågar tillstyrka att riksdagen beslutar om inköpet, så går det enligt min uppfattning an att i en proposition skriva ungefär detsamma, när det gäller Västeråsbanan. Den kommer att ge samma förräntning på det investerade kapitalet, och då kan jag inte begripa, hur man kan se så enögt, att man i ena fallet säger att det är bra räknat och i det andra fallet underkänner beräkningen. Utfallet av beräkningarna är alldeles detsamma, oaktat man i ena fallet betalar 50 procent och i det andra 177.

Herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! I det citat, som interpellanten anförde från propositionen i fjol, förekom bland annat ett uttalande, att man borde påskynda rationaliseringen av järnvägsväsendet »så långt som det enligt allmän ekonomisk synpunkt vore försvarbart». Om jag hörde rätt, anslöt sig interpellanten utan någon reservation till detta uttalande, och då förmodar jag att han även har i åtanke den begränsning, som var inlagd i de ord jag här citerade. Enligt min mening har man i fallet S. V. B. kommit till gränsen för vad som ur statens synpunkt är ekonomiskt försvarbart, och det är därför som någon proposition icke har lagts fram på basis av de hittills förda förhandlingarna.

Den fråga, som interpellanten här så länge dröjt vid, om försvarsberedskapen kunna vi lämna åsido i detta sammanhang, ty i händelse av krig komma järnvägarna att ställas under en enhetlig ledning. Den allmänna vagnsfördelning, som är nödvändig under ett krigsförhållande, kan alltså genomföras utan ett förstatligande av de enskilda järnvägarna. Att någon föreskrift i berörda avseende icke hittills meddelats har berott på att man varken inom järnvägsstyrelsen eller trafikkommissionen har ansett att en sådan nu vore ändamålsenlig.

I övrigt skall jag stanna ett ögonblick vid den uppfattning interpellanten gav uttryck åt att man i detta fall från regeringens sida borde ha hört riksdagen, innan man intog en negativ ståndpunkt. Efter att ha åhört interpellantens inlägg i dag, måste jag bli ännu mera bestämd i min uppfattning att man inte har haft anledning och icke heller bort lägga fram saken för riksdagen. Läget här hade nämligen uppenbarligen blivit det att interpellanten och möjligen ytterligare några ledamöter hade uppträtt såsom talesmän för säljarna, under det att t. ex. jag och någon annan hade uppträtt såsom representanter för de statligt ekonomiska intressena. För den händelse att utgången av riksdagsbehandlingen blivit negativ, hade det väl då varit ännu svårare än nu att återkomma till säljarna med en begäran om nya förhandlingar om för staten förmånligare villkor. Med vetskap om att säljarnas intressen i riksdagen bevakas av en grupp, stor eller liten, är det självklart att möjligheten att nå en för staten förmånlig uppgörelse minskas, och jag vill ge uttryck åt den far-

Ang. förstatligandet av de enskilda järnvägarna. (Forts.)
hågan, att redan vad som nu förekommit i denna sak här i riksdagen kommer att verka i denna riktning.

Interpellanten fäste sig särskilt vid att det var Västerås stad som var ägare till aktiemajoriteten i den ifrågavarande järnvägen, och det föreföll som om han sökte advocera fram en rent kapitalistisk syn på säljarens intressen härvidlag; säljaren vore i sin fulla rätt att av köparen kräva fullt ut vad järnvägen lämnade i förräntning. Men Västerås stad har väl inte förvärvat aktierna i järnvägen i spekulationssyfte även om effekten av transaktionen ser ut att bli denna! Utan Västerås stad har väl förvärvat aktiemajoriteten i det väl-förstådda intresset att på detta sätt få till stånd för stadens utveckling gynnsamma trafikförhållanden. Därför borde man väl även från den sidan kunna räkna med något tillmötesgående, då det gäller en åtgärd, som just syftar till en förbättring av trafikförhållandena. Det är ostridigt, att Västerås stad har förvärvat dessa aktier för ett mycket mycket lägre pris än det som nu begäres för dem; att staden haft full förräntning på det i järnvägen nedlagda kapitalet under den tid staden har varit i besittning av aktiemajoriteten samt att staden nu står i begrepp att inkassera en betydande vinst utan att den gjort några direkta insatser för en förbättring av järnvägsdriften. För mig spelar det egentligen ingen roll, om det är en kommun eller en enskild som uppträder såsom säljare — jag kan inte se att man från statens sida kan handla annorlunda i det ena eller i det andra fallet.

Interpellanten sade sig nu befara, att man genom detta avböjande så att säga hade satt käpp i hjulet för järnvägsförstatligandet och att man i det avseendet inte kan komma stort längre under de närmaste åren. Om den saken vill jag varken yttra det ena eller det andra. Men min uppfattning om detta speciella fall och dess inverkan i fortsättningen har varit, att om man nu betalade detta betydande överpris — betydande både i procent räknat och i penningar räknat, eftersom man väl får skärskåda varje affär med någon hänsyn tagen till dess omfattning — är det ganska sannolikt att anspråken från ägarna av de järnvägar, som återstå att förstatliga, skulle stegras, i den mån de funne att staten är villig att betala nästan vad som helst bara för att inom utsatt tid kunna genomföra förstatligandet programenligt. Jag vill säga att ett av motiven för mitt avböjande av denna affär har varit att icke fördyra inlösningsen av de återstående järnvägarna.

Herr Forslund uppgav, att kalkylerna för inlösen av S. V. B. vila på s. k. normalår från perioden 1931—1938. Men eftersom han nu vet det, fastän det icke kommit till uttryck i svaret, vet han säkerligen också, att kalkylen för denna normalårsperiod visar på ett lägre värde än det som järnvägsstyrelsens förhandlare varit beredda att betala. Han vet troligen också, att järnvägsstyrelsen efter någon diskussion med sig själv har förklarat, att det icke finns skäl för något avdrag för bristande underhåll å banan och, för eftersatt förnyelse å den rullande materielen. Det är dock en punkt, som står öppen för diskussion. På den punkten kan man inte avgiva något kategoriskt omdöme utan där får man lämna åtskilligt till den rent subjektiva uppfattningens bedömande. Och det finns folk, även järnvägstekniker, som anse att det kommer att kosta mycket mycket pengar att bringa Västeråsbanan i statsbanemässigt skick, oaktat man, enligt det uttalande som järnvägsstyrelsen gjort, icke i kalkylen velat belasta järnvägen med något minus för eftersatt underhåll.

Till sist hemställer jag att det något dunkla språk, som herr Forslund förde beträffande transaktionerna i fråga om förvärvet av Dalslandsjärnvägen, göres tydligare och att han preciserar den förebråelse, som han i det sammanhanget — om jag förstod rätt — riktade emot mig. Det har icke ansetts lämpligt att publicera vad som förekommit i fråga om detta förvärv, därför att det

Ang. förstatligandet av de enskilda järnvägarna. (Forts.)

vidtogs — och det vågar jag väl säga här — för att föra över inflytandet på järnvägen i fråga från ett annat land till Sverige. Man ansåg det ur den synpunkten vara tämligen likgiltigt vem som stode för förvärvet, huvudsaken var att de utländska intressena eliminerades. På mitt uppdrag ha statens järnvägars förhandlare sökt kontakt med de utländska aktieägarna och utan min mellankomst har Bergslagsbanan sedermera fått förvärva Dalslandsjärnvägen.

Herr Holmström: Herr talman! Den ärade interpellanten gjorde sig stor möda att måla hur illa det är ställt med trafikväsendet i vårt land därför att vi ha enskilda järnvägar. Jag fick det bestämda intrycket, att interpellanten målade i alltför starka färger.

Det var en sak, som jag särskilt fäste mig vid i interpellantens anförande. Jag vill fråga interpellanten, om det verkligen förhåller sig på det sättet som han framhöll, nämligen att, om man i Västerås för något ändamål behöver en specialvagn, som finnes i Stockholm, så får denna vagn icke köras den naturliga och kortaste vägen på S. V. B. från Stockholm till Västerås. Den skall, för att gå på statens järnvägar så länge som möjligt, föras ända till Frövi och därifrån på den kortare delen av S. V. B. till Västerås. Detta förefaller ju vara fullkomligt fantastiskt. Jag ifrågasätter om det verkligen är på det sättet. Vore det inte mera reson i galenskapen, om vagnen åtminstone fördes bara till Sala och sedan från Sala på Sala—Tillberga järnväg till Västerås? Men om bestämmelserna nu verkligen äro sådana att en dylik omväg måste göras, vem har utfärdat dem? Är det statens järnvägar eller är det S. V. B. som utfärdat dem? Jag skulle tro, att det är statens järnvägar, som i sin konkurrenspolitik gentemot de enskilda järnvägarna har sådana bestämmelser. Jag anhåller, att herr Forslund ville vara vänlig att förklara den saken. Är det så, som jag har anledning förmoda, att det är en S. J.-bestämmelse, vore det väl den naturligaste sak i världen att ändra den.

Då jag nu ansett mig böra ta kammarens uppmärksamhet i anspråk, kan jag inte underlåta att begagna tillfället att förklara, att de enskilda järnvägarna ha betytt ofantligt mycket för trafikkapaciteten i vårt land. Jag känner ett enskilt järnvägsföretag som just när kriget började styrde om att vi hit till landet fingo ett mycket stort antal järnvägsvagnar från Belgien. Dessa vagnar voro beställda av ett annat land — jag kommer nu inte ihåg om det var Japan eller Kina. En hel oceanångare skulle transportera dem till beställaren. Men så kom krigsutbrottet och transporten kunde icke ske. Då köpte järnvägsföretaget in alltsammans. Detta hade inte bara de enskilda järnvägarna, utan även hela landets trafikväsende stor nytta av. Det var ett berömvärdt initiativ, som därmed togs av den enskilda företagsamheten, och jag vill gärna ha detta nu framhållet i debatten som motvikt mot vad herr Forslund här anfört.

Herr Forslund: Herr talman! Jag skulle vilja rekommendera den siste ärade talaren att litet grand studera de olika järnvägsfrågor, som höra samman med ordnandet av förhållandet mellan statens järnvägar och enskilda samt mellan de enskilda järnvägarna sins emellan. Det är en lång lidandets väg, herr Holmström, att få fram ett vagnssamtrafikavtal och övriga avtal för trafiken. En sådan fråga kan inte behandlas rent expeditionellt av järnvägsstyrelsen, utan den tarvar en lång tids förhandlingar, som till sist resultera i en fastställelse hos Kungl. Maj:t. Det är således inte någon så enkel sak, vilket jag förstår att man gärna skulle vilja uttolka den till, som att den starke mannen Granholm drivit sin vilja igenom för att få det så och så. Nej, långt därifrån, det tillgår på ett helt annat sätt. Likaväl som vi veta att våra gods-

Ang. förstatligandet av de enskilda järnvägarna. (Forts.)
samtrafiktaxor i övrigt äro ganska invecklade, veta vi också att det finns något som kallas för järnvägsrådet med all den tungroddhet som ligger i det systemet. Detta om detta.

Jag har ingenting att klandra de enskilda järnvägarna för. Jag känner dem mer än väl och vet att de fullgöra sina skyldigheter, men förhållandet har blivit sådant det är på grund av den nuvarande uppdelningen på olika järnvägar. Det är inte någon nyhet som jag nu rapporterar, utan den saken har år för år blivit allt klarare belyst, och i den mån vi komma i allt större och större trångmål med vårt transportväsende är det anledning att mer och mer studera detta. Ty är det inte ett verkligt trångmål här i landet beträffande vårt transportväsende? Ja, det kanske för tillfället är litet lugnare på det området, därför att man inte fått fram virket ännu ur skogarna, men så småningom kommer det fram igen och man skall sätta i gång med samma forcerade trafik som förra året. Då klarade man inte av den trafiken annat än under ständigt gnat.

Vad som kan hjälpa oss ur besvärligheterna i fråga om transportväsendet är att kunna få så stor del av transportererna som möjligt framförd på elektrifierade linjer. Skulle vi i nuvarande tid med dess starka press på kommunikationerna dels för vår folkförsörjning och dels för vår försvarsberedskap vara lika beroende som under förra världskriget av koleldade lokomotiv, skulle det vara ett rent elände för oss i fråga om transportererna, och då skulle vi i det avseendet befinna oss i en mycket ofullständig försvarsberedskap. Den är inte till fyllest ens nu, men utan elektrifieringen skulle den ha varit uppenbart bristfällig. Det är därför som jag också har sagt till herr statsrådet, att försvarsfrågan inte kan lämnas åsido i detta sammanhang. Ty även om det är alldeles riktigt, som han säger, att man skall sätta i gång med denna samordning, när kriget eventuellt drabbar oss, är det väl ändå en brist i fråga om förberedelserna att man inte redan under den fredstid, vari vi nu befinna oss, kunnat samordna de olika slagen av järnvägar. Annorlunda vore det, om regeringen utfärdade direktiv eller skaffade sig fullmakt att få utfärda direktiv om att från och med en viss dag hela vårt järnvägsnät skulle i trafiktekniskt hänseende skötas som om det vore ett enda företag. Gjorde vi så, som man fått lov att göra i de krigförande länder, där man haft denna blandning av olika enskilda järnvägsföretag, vore saken annorlunda, men vi ha i stället tänkt att på frivillighetens väg kunna ordna upp detta spörsmål.

Jag vill för all del säga herr statsrådet, att jag inte är någon talesman för Västerås stad, för säljarna, änskönt jag med min syn på tingen kanske kommer att ur deras synpunkt anses som den som bäst har förstått deras ställning, men jag anser mig dock böra framhålla, att man inte i detta fall får räkna med att Västerås stad spekulerar i ett blivande förstatligande av järnvägen i fråga. Vi kunna dock inte heller begära, att Västerås stad skall anse sig vara skyldig att lämna några särskilda kärleksoffer till staten för att staden under någon tid varit ägare till Västeråsbanan och från denna fått erforderliga pengar för köpets finansiering. Jag vet mycket väl att staden köpt denna bana efter en kurs av 110 per aktie, men kom ihåg, mina herrar, att vid den tidpunkten rådde, som någon en gång sade, ett nattsvart mörker över landet i fråga om våra järnvägar. På den tiden ville alla enskilda järnvägar, kan man säga, hastigt och lustigt komma ifrån sina bekymmer på grund av den befarade konkurrensen från biltrafikens sida. Nu är läget ett helt annat. S. V. B. har uthärdat denna konkurrens och har säkerligen icke något att befara i den vägen, eftersom det ju är en järnväg av sådan typ som icke har småtrafik utan har en verkligt tung trafik, som måste anlita järnväg och inte lämpligen kan på nämnvärt sätt ombesörjas med andra transportmedel. I det avseendet är läget tydligen annorlunda

Ang. förstatligandet av de enskilda järnvägarna. (Forts.)

för S. V. B. än för den lilla Blekingebanan, som inte har någon sådan där tung och hård trafik utan vars hela trafik när som helst kan övertagas av landsvägstransportmedel. Västeråsbanan har under de senaste 10 åren förskaffat sig och utvecklat en stor omnibusrörelse, vilken även ingår i det föreslagna köpet. Jag hoppas att statsinköpet av Blekingebanan skall komma till stånd, så att såväl statsintressena som Blekingeintressena bli tillgodosedda och staten på det sättet också kan sägas ha fullgjort sina skyldigheter.

Herr statsrådet omnämnde också frågan om Dalslandsjärnvägen, som jag förde på tal. Jag vill förklara, att jag icke insinuerade någonting gentemot herr statsrådet. Jag vet bara, att herr statsrådet har reda på saken och att det gått till så som jag sagt. Jag anser det inträffade beklagligt, därför att statens underhandlare faktiskt blevo skjutna åt sidan, trots att herr statsrådet givit dem i uppdrag att söka förvärva banan särskilt med tanke på att det var ett annat lands intressen, som där gjorde sig gällande. Jag beklagar, att det inte lyckades staten att förvärva denna bana, men jag har velat påpeka detta såsom ett bevis för hur det kan gå till.

För min del tycker jag att Bergslagsbanan borde ha kunnat låta anstå med detta köp och kunde ha låtit statens underhandlare ta hand om saken, ty statens underhandlare hade ju, som vi hört, genom de direktiv, som lämnats av både Kungl. Maj:t och riksdagen, herr statsrådets uppdrag att för statens räkning förvärva banan.

Det har nu talats så mycket om S. V. B. här att jag kanske inte borde säga något mer därom. Jag måste dock, innan jag slutar mitt anförande, yttra något även om det överpris, som det har varit tal om här. Det är möjligt att man, som det sägs, inte i priset tagit med det eller det som borde räknats till eller ifrån. Men då det gäller en bana av sådan kapacitet som S. V. B., som fått så gott underhåll och som ger en inkomst, som möjliggör en omfattande avsättning till förnyelsefonden, vilket faktiskt den banan gör, är det ingen fara på taket om man eventuellt underlåtit att göra någon sådan avräkning för på någon punkt eftersatta åtgärder.

Jag hoppas i alla fall att denna diskussion skall kunna sägas ha gjort så mycket att man på något sätt skall kunna aktualisera att statens köp av S. V. B. kommer till stånd. Om det kan ske efter en sänkning av köpeskillingen, skulle det naturligtvis bara glädja mig, eftersom jag inte har något intresse av att staten skall betala mer för banan än som är absolut nödvändigt, men det är enligt min mening ett ohållbart system att inte göra någonting alls, när det såsom i detta fall gäller en del som har mycket stor betydelse i fråga om förstatligandet av de enskilda järnvägarna.

Herr **Holmström**: Herr talman! Jag vill endast konstatera, att jag icke fick något svar på min fråga. Därtill vill jag foga ett uttalande om att jag är fullkomligt övertygad om att, när det gäller att uppgöra planer för trafiken vid krigstillfälle så spelar det icke någon roll om en del järnvägar existera såsom enskilda eller icke. Ty för sådant tillfälle disponera myndigheterna helt och hållet även dessas vagnpark, och till detta förhållande har givetvis hänsyn tagits i planerna.

Till slut vill jag säga att då vi nu befinna oss i en synnerligen brydsam statsfinansiell situation, böra vi icke just då forcera fram statliga inköp av enskilda järnvägar.

Herr **Forslund**: När jag i mitt anförande nyss berörde den av herr Holmström framställda frågan, kanske jag inte klarade, huruvida den vagn jag i det speciella fallet avsåg skulle gå över Frövi eller Sala. Jag vill därför på-

Ang. förstatligandet av de enskilda järnvägarna. (Forts.)

peka att den, såsom bestämmelserna nu äro avfattade, skall gå över Frövi. Man kan naturligtvis föra den över Sala, om detta medgives, men då följer man icke vad avtalet föreskriver, och det är därför som jag har ansett att jag har skäl att återopa ett sådant ytterlighetsfall.

Eftersom herr Holmström är i högsta grad militärt betonad, skulle jag också vilja påpeka att en övergång från enskild drift till statsdrift inte är så lätt att företaga att man bara har att säga, att planerna därför redan äro uppgjorda, utan i det avseendet bör det vara tillåtet att påpeka, att det, även om det inte är krig, blir besvärligheter för de enskilda järnvägarnas personal att i detalj komma in i den nya ordning — ja, vi kunna i detta fall gärna använda ordet »nyordning» — som blir en följd av att staten övertager de enskilda järnvägarna och att de för statens järnvägar gällande bestämmelserna skola tillämpas även för de övriga. Ur statens synpunkt borde därför herr Holmström mycket varmt understödja mig, tycker jag.

Herr Holmström: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag är envis och begär ordet igen. Jag skall inte fästa mig vid vad herr Forslund nu sist sade.

Jag fick emellertid icke något svar på den fråga jag framställt om vem som utfärdat dessa bestämmelser, statens järnvägar eller S. V. B.? Jag satte även i fråga om det inte skulle vara lämpligt att bestämmelserna skulle kunna ändras, därest de nu äro sådana som de tyckas vara. Tills jag får höra motsatsen från herr Forslund, hävdar jag den uppfattningen, att det beror på S. J. att bestämmelserna i fråga äro sådana som de nu äro.

Herr Forslund: Jag måste säga: har herr Holmström svårt att fatta? Jag har ju sagt, och jag tror inte jag sade fel, att det till sist är Kungl. Maj:t, som fastställer dylika bestämmelser. Må icke det vara tillräckligt för att inte herr Holmström ändå skall envisas med att tala om statens järnvägar och de enskilda banorna i detta sammanhang? Jag har sagt, att det är Kungl. Maj:t, som fastställer dessa myckna bestämmelser, som reglera förhållandet mellan järnvägarna och då särskilt i de fall då enighet icke uppnås förhandlingsvägen, och då får väl ändå herr Holmström vara respektfull nog att godtaga detta såsom svar på hans fråga!

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 214, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; och
nr 223, angående anslag till kostnader för årlig taxering för budgetåret 1942/43.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 215, angående anslag till granskningsnämnden för vissa patentansökningar m. m.;
nr 216, angående anslag till det civila luftskyddet för budgetåret 1942/43;
nr 217, angående överskridande av den i kommerskollegii avlöningsstat upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal; samt
nr 218, angående vissa ändringar i villkoren för ett Aktiebolaget Kv. Tryckeriet beviljat lån.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 221, av herr *Anderberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående revision av tjänsteförteckningen m. m. i vad avser statens järnvägar;

nr 222, av herrar *Lindström* och *Dahlström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående revision av tjänsteförteckningen m. m. i vad avser statens järnvägar;

nr 223, av herr *Leander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående revision av tjänsteförteckningen m. m. i vad avser post- och telegrafverken samt statens vattenfallsverk; samt

nr 224, av herr *Leander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående revision av tjänsteförteckningen m. m. i vad avser post- och telegrafverken samt statens vattenfallsverk.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, dels ock väckt motion angående förhöjning av stämpelavgiften vid överlåtelse av aktier och andra värdepapper. *Ang. stämpelavgiften vid köp och byte av fondpapper.*

I en den 13 februari 1942 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 72, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade

F ö r s l a g

till

förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Härigenom förordnas, att förordningen den 18 juni 1937 angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, vilken jämlikt förordning den 9 april 1941 (nr 190) gäller till och med den 30 juni 1942, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1943, med iakttagande av att av Konungen jämlikt förstnämnda förordning meddelade bestämmelser ej må äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag.

Till behandling i samband med förevarande proposition hade utskottet funnit lämpligt att jämväl upptaga den under motionstiden vid riksdagens början väckta, till utskottet hänvisade motionen nr 147 i andra kammaren av herr *Jonsson* i Skedsbygd, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en skyndsamt utredning i syfte att vidtaga den förhöjning av förevarande stämpelavgift, som kunde med beaktande av i motionen framförda synpunkter befinnas skälig, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill nämnda utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återropade grunder hemställt,

1) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 72; samt

2) att motionen II:147, angående förhöjning av stämpelavgiften vid överlåtelse av aktier och andra värdepapper, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ang. stämpelavgiften vid köp och byte av fondpapper. (Forts.)

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»I förevarande proposition har departementschefen framhållit, att det av 1937 års riksdag givna bemyndigandet för Konungen att i viss utsträckning förordna om höjning av ifrågakvarande stämpelavgift åsyftade att skapa ett medel att hålla tillbaka eventuella spekulationstendenser å fondhandelns område, men att fiskaliska synpunkter däremot icke anlades på frågan. Departementschefen har vidare anfört, att enligt hans uppfattning anledning härtill icke heller nu föreläge. Utskottet förutsätter dock att, därest det i fortsättningen skulle visa sig påkallat att på frågan anlägga jämväl statsfinansiella synpunkter, Kungl. Maj:t ägnar frågan uppmärksamhet och för riksdagen framlägger det förslag, som kan visa sig erforderligt. På grund härav får utskottet förorda bifall till förevarande proposition.»

Reservation hade avgivits av herrar *Aronsson* och *Jonsson* i Skedsbygd, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen — — — (= utskottet) — — — proposition nr 72, samt

2) att motionen II:147, angående förhöjning av stämpelavgiften vid överlåtelse av aktier och andra värdepapper, måtte anses besvarad genom vad utskottet i det av reservanterna förordade yttrandet anfört.

I den av reservanterna föreslagna motiveringen hade det nyss återgivna stycket erhållit följande avfattning:

»I förevarande — — — (= utskottet) — — — nu föreläge. Utskottet anser dock, att i nuvarande läge jämväl statsfinansiella synpunkter böra läggas på denna fråga. Med påpekande härav får utskottet förorda bifall till förevarande proposition.»

Herr Aronsson: Herr talman! Den föreliggande propositionen avser fortsatt giltighet av gällande förordning om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper. Under förra världskriget höjdes denna beskattning ganska kraftigt, men sänktes 1929. Det ansågs nämligen att höjningen tillkommit under särskilda förhållanden dels för att motverka osund krigsspekulation och dels för att bereda staten välbehörlig förbättrad utkomst. Dåvarande högerregering ansåg emellertid, att de särskilda skäl, som motiverat höjningen, ej längre förelägo, och denna uppfattning godtogs av riksdagen.

I propositionen i år gör finansministern det märkliga uttalandet att icke heller nu anledning föreligger att återuppliva denna högre beskattningsform, varken för att motverka spekulationstendenser eller för att bereda statsverket förbättrade inkomster.

I detta sammanhang förtjänar uppmärksammas att 1934 års riksdag förklarade sig förutsätta, att därest statsfinansiella skäl skulle påkalla det, regeringen skulle framlägga förslag om skattens höjning.

I motion i andra kammaren har herr *Jonsson* i Skedsbygd framfört yrkande om att genom regeringens försorg åtgärder i sådant syfte äntligen skulle komma till stånd. Motionären understryker med allt fog att icke minst konsumtionen nu så hårt beskattas, att de sociala skadeverkningarna tagit oroväckande omfattning. Medan andra skatter sålunda drivits i höjden, har beskattningen av handeln med aktier och värdepapper förblivit oförändrad.

Bevillningsutskottet har tillstyrkt propositionen samt avstyrkt motionen om höjning av stämpelskatten. Detta ställningstagande har föranlett en reservation av mig och min utskottskamrat herr *Jonsson* i Skedsbygd.

För min del har jag menat att när regeringen verkligen ansett sig böra tillgripa så tvivelaktiga åtgärder som omsättningskatten med dess beskattning av

Ang. stämpelavgiften vid köp och byte av fondpapper. (Forts.)

rena nödvändighetsvaror — till och med skor åt små barn och medicin åt de sjuka — den statsfinansiella situationen verkligen måste anses sådan, att en rimlig förhöjning av omsättningsskatten på börsaffärer kunde anses befogad. Jag vill ge uttryck åt min oförställda förvåning över att på denna punkt någon som helst tvekan kan råda.

I vart fall synes en påminnelse i all vänlighet om vad klockan är slagen vara väl på sin plats från riksdagens sida. Reservanterna ha därför föreslagit att i utskottets uttalande sid. 4, andra stycket, de två meningarna, som börja med »Utskottet förutsätter» och sluta med »bifall till förevarande proposition», utbytas mot följande ord: »Utskottet anser dock, att i nuvarande läge jämväl statsfinansiella synpunkter böra läggas på denna fråga. Med påpekande härav får utskottet förorda bifall till förevarande proposition.»

Den av oss förordade ändringen av utskottets motivering, vari erinring göres om det statsfinansiella läget, utgör givetvis en påminnelse i motionens syfte.

Som konsekvens härav ha reservanterna även ansett sig böra påyrka den rent redaktionella ändringen i utskottets kläm, att motionen må anses besvarad genom vad utskottet sålunda anfört.

Jag ber i överensstämmelse med de här av mig framförda synpunkterna att få yrka bifall till den av herr Jonsson i Skedsbygd och mig avgivna reservationen.

Herr Andersson, Elon: Herr talman! Den lilla skiljaktighet, som råder mellan utskottets utlåtande och reservationen, förefaller mig vara väl obetydlig att tvista om. Ingendera formuleringen innebär ju i realiteten någonting annat än en rekommendation till Kungl. Maj:t att vid övervägande av det statsfinansiella läget också erinra sig den skattekölla som fondstämpeln eventuellt kan utgöra. Under sådana omständigheter förefaller mig reservationen onekligen vara uttryck för en självhävdelse som i och för sig kan vara bra, men som åtminstone i detta sammanhang synes åtskilligt överdriven.

Reservanterna äro något mer övertygade än utskottet om att tidpunkten för en höjning av fondstämpeln nu vore inne. För utskottet har det telt sig alldeles naturligt att överlämna övervägandet därav till Kungl. Maj:t. Höjningen av fondstämpeln är icke en isolerad fråga. Den måste prövas i många olika sammanhang. I fråga om en av de synpunkter, till vilka hänsyn bör tagas, den valutavårdande synpunkten, har riksdagen tidigare givit Kungl. Maj:t fullmakt att handla, och den är beredd att förnya denna fullmakt med reservanternas tillstyrkande. När herr Aronsson påpekar det märkliga i att finansministern inte har funnit anledning föreligga att göra någonting nu ens i valutavårdande syfte eller, såsom herr Aronsson uttryckte sig, för att motverka spekulationstendenser, ber jag få framhålla att den proposition, som riksdagen nu behandlar, har tillkommit just för att ge Kungl. Maj:t möjlighet att begagna sig av fondstämpeln för att motverka en osund spekulation.

Även när det gäller andra sidor av frågan om en höjning av fondstämpeln ha tidigare erfarenheter visat att det är nödvändigt att taga hänsyn till en hel del omständigheter som inte äro alldeles klarlagda. Utskottet har i varje fall för sin del inte ansett sig äga den överblick, som fordras för att i detta avseende kunna komma med några bestämda förslag eller rekommendationer.

För att kammarens ledamöter inte skola få en oriktig föreställning om vad det här gäller, ber jag också, herr talman, att få säga att det verkligen inte rör sig om några svindlande summor. Det är svårt att få exakta uppgifter om storleken av den inkomstkölla som fondstämpeln utgör, eftersom i redovisningarna inbegripes både ingående och utgående behållning hos de institut

Ang. stämpelavgiften vid köp och byte av fondpapper. (Forts.)

som sälja fondstämplar, men de upplysningar som utskottet har kunnat införskaffa för år 1940 — det år från vilket uppgifter senast föreligga — ge vid handen att hela inkomstsumman uppgår till omkring 1 miljon kronor. När man envisats att sätta även denna fråga i samband med omsättningsskatten, kan man således ändock icke påstå att det skulle gälla sådana summor, som på något sätt kunde ersätta omsättningsskattens inkomster. Omsättningsskatten tycks för övrigt, herr talman, ha börjat fullgöra en mycket betydelsefull funktion i det svenska statslivet. Den håller på att bli den buse, med vilken man skrämmer alla elaka barn. Jag har ingen anledning att taga tillbaka några av de betänkligheter som jag tidigare uttalat gentemot omsättningsskatten, men jag undrar, om det är alldeles nödvändigt att vid varje tillfälle, då vi här i riksdagen diskutera en skattefråga, peka på omsättningsskatten som det stora varnande exemplet och som någonting man så snart som möjligt bör försöka komma ifrån.

Man kan måhända, herr talman, rikta beskyllningar mot Kungl. Maj:t i många hänseenden, men man kan knappast beskylla Kungl. Maj:t för att försmå att till det yttersta utnyttja alla förefintliga skattekällor i detta land. Det förefaller mig, som om riksdagen med fullt förtroende kunde till Kungl. Maj:t överlämna så mycket av prövningen även av denna fråga som utskottet förutsätter, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Aronsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Aronsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 19.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 e. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av dels *Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m.* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 19 december 1941 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 4, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om ändring i vissa delar av strafflagen,
- 2) lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten,
- 3) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister,
- 4) lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten,
- 5) lag angående ändrad lydelse av 49 § lagen den 16 maj 1919 (nr 240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet,
- 6) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 16 maj 1919 (nr 242) med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper,
- 7) lag om ändrad lydelse av 213, 214 och 215 §§ konkurslagen den 13 maj 1921 (nr 225),
- 8) lag angående ändrad lydelse av 50 § lagen den 13 maj 1921 (nr 227) om ackordsförhandling utan konkurs,
- 9) lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 13 juni 1921 (nr 299) om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter,
- 10) lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 20 juni 1924 (nr 298) om viss panträtt i spannmål,
- 11) lag om ändrad lydelse av 15 § bokföringslagen den 31 maj 1929 (nr 117),
- 12) lag om ändrad lydelse av 74 § checklagen den 13 maj 1932 (nr 131),
- 13) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 12 maj 1933 (nr 182) om vissa tvångsmedel i brottmål,
- 14) lag angående ändrad lydelse av 59 § lagen den 2 juni 1933 (nr 269) om ägofred,
- 15) lag angående ändrad lydelse av lagen den 15 juni 1934 (nr 305) om handläggning inom stängda dörrar av mål om utpressning,
- 16) lag angående ändrad lydelse av 29 och 31 §§ lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt samt
- 17) lag angående ändrad lydelse av 10, 12 och 13 §§ lagen den 17 juni 1938 (nr 318) om avbrytande av havandeskap.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft de i anledning av densamma inom riksdagen väckta motionerna I: 16 av herr *Undén* m. fl. samt II: 36 av herrar *Olsson* i Mellerud och *Hedlund* i Östersund. I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att i det framlagda förslaget till ändringar i strafflagen måtte företagas sådana ändringar, att den hittillsvarande gränsen mellan tjuvnadsbrott och åverkan i princip upprätthöllses.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i de genom förevarande proposition framlagda förslagen — måtte

dels för sin del antaga under punkten införda förslag till

- 1) lag om ändring i vissa delar av strafflagen;
- 2) lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten;

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

3) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister;

4) lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten;

5) lag angående ändrad lydelse av 49 § lagen den 16 maj 1919 (nr 240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet;

6) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 16 maj 1919 (nr 242) med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper;

7) lag om ändrad lydelse av 213, 214 och 215 §§ konkurslagen den 13 maj 1921 (nr 225);

8) lag angående ändrad lydelse av 50 § lagen den 13 maj 1921 (nr 227) om ackordsförhandling utan konkurs;

9) lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 20 juni 1924 (nr 298) om viss panträtt i spannmål;

10) lag om ändrad lydelse av 15 § bokföringslagen den 31 maj 1929 (nr 117);

11) lag om ändrad lydelse av 74 § checklagen den 13 maj 1932 (nr 131);

12) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 12 maj 1933 (nr 182) om vissa tvångsmedel i brottmål;

13) lag angående ändrad lydelse av lagen den 15 juni 1934 (nr 305) om handläggning inom stängda dörrar av mål om utpressning;

14) lag angående ändrad lydelse av 31 § lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt; samt

15) lag angående ändrad lydelse av 10, 12 och 13 §§ lagen den 17 juni 1938 (nr 318) om avbrytande av havandeskap;

dels ock avslå genom propositionen framlagda förslag till

lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 13 juni 1921 (nr 299) om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter samt

lag angående ändrad lydelse av 59 § lagen den 2 juni 1933 (nr 269) om ägofred;

B) att de i anledning av propositionen väckta motionerna I: 16 och II: 36 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A).

Beträffande utskottets utlåtande i dess helhet hade reservation avgivits av herr *Branting*, vilken av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 4.

Dessutom hade reservationer anförts beträffande särskilda stadganden i förslaget till lag om ändring i vissa delar av strafflagen.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Schlyter**: I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 18 får jag hemställa,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A avdelningsvis;

att vid behandlingen av den första av de båda avdelningarna under punkten A — d. v. s. den som på sid. 31 börjar med ordet »dels» och sträcker sig fram till och med sid. 69 — först föredragas de i denna avdelning tillstyrkta lagförslagen vart för sig, det med 1) betecknade kapitelvis och paragrafvis med slutbestämmelser, ingress och rubrik sist, varefter och sedan alla lagförslagen under ifrågakvarande avdelning blivit genomgångna, utskottets beträffande dem gjorda hemställan föredrages;

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres; samt

att utskottet bemyndigas att beträffande nummerbeteckning av paragrafer och moment vidtagna sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

*Punkten A.**Första avdelningen.**Utskottets förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen.**2 kap. 8 §.*

Denna paragraf var så lydande:

Böter ådömas — — — fem riksdaler.

Där enligt lagen böter äro för särskilt fall bestämda till visst högsta belopp, ådömes dock straffet omedelbart i penningar, ej under fem riksdaler.

Böter tillfalla kronan.

Herr **Branting**: Herr talman! Jag vill tillåta mig att säga några ord i anknytning till den allmänna reservation, som jag har anmält vid detta ärende.

Den föreliggande propositionen är ju resultatet av mycket framstående rättslärdas arbete, och förslaget har också — om man bortser från några, visserligen icke så få, detaljmärkningar — tillstyrkts av de hörda myndigheterna. Det kan då kanske tyckas en smula oersonligt av en enskild riksdagsman att avge en reservation mot förslaget i dess helhet. Ett så stort lagförslag som detta, vilket under utarbetandet varit föremål för så mycken lärd möda av spetsarna inom vårt lands jurisprudence och efter sin fullbordan fått så mycket lovord och blommor, kommer naturligtvis också att antagas av riksdagen. I varje fall föreställer inte jag mig något annat! Propositionen kommer att bifallas, kanske med någon liten jämkning. Tyngdlagen kommer att verka.

Men man kan ju ändå analysera och värdera vad som sker. Man kan reagera även mot det oundvikliga. Och i den mån det oundvikliga strider mot vad man anser vara gott och väl, är det ju också en plikt att reagera. I detta fall gör jag motstånd, därför att jag tycker mig finna att den nya strafflagen är utformad efter principer, som icke äro förenliga med vad jag tror är ur allmänna synpunkter önskvärdt, hur tekniskt skickligt hopkommet förslaget än må vara.

Såsom synes av redogörelsen för sakens förhistoria, har reformeringen av vår strafflag gått fram i etapper och efter skilda linjer. Det kan inte falla mig in att upptaga kammarens tid med någon historik över dessa förarbeten. Jag vill inskränka mig till att i största korthet erinra om att vi först fingo en serie partiella reformer enligt ett program, som gjordes upp år 1932 i samarbete med professor Thyren. Det gällde då bl. a. frågorna om sterilisering, om åtalsrättens begränsning vid vissa förskingringsbrott, om avskaffandet av påföljden »förlust av medborgerligt förtroende» och om avskaffande av möjligheten att ställa brott på framtiden. Sedan togs ett nytt initiativ år 1934. Då gällde det särskilt att finna modernare och humanare former för behandling av s. k. unga förbrytare. Också den villkorliga domen har ju under dessa år utvecklats.

Jag tillåter mig att fästa kammarens särskilda uppmärksamhet på att nästan samtliga dessa reformer, där för övrigt presidenten Schlyter som bekant inlagt stora förtjänster, utmärkt sig av en *mildrande* tendens. Vi levde under den tiden ännu i den liberala epoken. Då svävade ännu humanitetens anda över vatt-

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)
 nen. På ett stort möte under dessa år slungade herr Schlyter till och med ut parollen »Avfolka fängelserna!». Och man hade då i allmänhet blicken öppen för det naturliga i en utveckling, som bringar vår straffrättsskipning steg för steg i bättre överensstämmelse med nutida uppfattning om kriminalitetens sociologiska natur. Man eftersökte rationella moderna metoder för brottslighetens bekämpande och eftersträvade de felandes återbördande till samhället. Det var på den tiden som om man hade varit ivrig att göra så litet *ont* som möjligt genom straffrättsskipningen. Så lät det då!

Den successiva strafflagsreformen fortsatte emellertid. På sommaren 1937 tillsattes straffrättskommittén med presidenten Ekeberg som ordförande. Uppdraget gällde nu förmögenhetsbrotten, betraktade som en sluten grupp. I slutet av samma år fick professor Bergendal i särskilt uppdrag att utarbeta ett förslag om försöksbrottens kriminalisering. Det är ju dessa två samarbetade sakkunnigförslag som nu blivit till Kungl. Maj:ts proposition nr 4. Och nu, måste jag säga, märker man att vi ha glidit in i en ny historisk epok. Nu göra nya tendenser sig gällande. Det är som om man i vårt land omedvetet, men oundvikligt, hade tagit intryck av de vindar som nu börjat blåsa allt hårdare ute i världen. Nu var det icke längre fråga om några liberala tendenser, nu fanns det icke längre bland de ledande juristerna några återhållande tvivel om nyttan av långa frihetsstraff, eller nyttan överhuvud taget av att utsträcka strafflagens herravälde. Det förefaller nu tvärtom nästan som om man skulle vilja reglera medborgarnas hela sociala liv med stöd av strafflagsparagrafer och vidhängande anstalter, och en hel serie straffskärpningar föreslås ju också.

Det är, såsom jag ser saken, bara en alldeles omedveten reflex av samma *reaktionens* anda som föranlett benägenheten att också återuppväcka gångna tiders språk. Gamla ord, som för varje rättshistoriker måste stinka av grymhet och omänsklighet, klinga som musik i öronen på vår tids människor. En strafflag skall inte längre kallas strafflag, utan »missgärningsbalk». En särskild »straffbalk» skall utarbetas. Så är det också i detaljerna. Den som tar olovlig befattning med tjuvgods skall nu med ett ord från 1600-talet kallas »hälare». Så söker man sig bakåt. Från håll, som visserligen icke ännu fått något bestämmande inflytande i vårt land, kräves också återinförande av dödsstraffet, vilket ju skett senast innevarande år i denna kammare.

Jag kan icke hjälpa det, herr talman, men jag ser i allt detta en påverkan av alldeles samma mörka krafter i tiden, som i vårt södra stora grannland följdriktigt kulminerat i att man återinfört sådana strafformer som halshuggning med bila och hängning inför offentligheten. Vi ha naturligtvis ytterligare ett gott stycke väg utför, innan vi kommit så långt, men den för ögonblicket rådande bakåtsträvande tendensen inom vår strafflagstiftning tycks mig omisskännlig.

Jag förstår mycket väl, om man i riksdagskretsar skulle stå ganska förvånad inför dessa synpunkter i sammanhang med det föreliggande lagförslaget. Här är ju fråga om en »reform», och vi ha alla varit vana vid att med det ordet förbinda en utveckling framåt, mot större frihet, mot mera plats för mänskliga synpunkter. Här gäller det ju endast att fullfölja en redan påbörjad modernisering, som också hittills har varit en humanisering av vår gamla strafflag, en reformering om vars behövlighet alla varit ense sedan decennier? — Nej, mina herrar, såsom jag ser saken, är det fråga om någonting helt annat! *Rörelseriktningen* i utvecklingen är nu en annan än för bara några år sedan.

1937 års reformprogram gick ut på, såsom jag nyss erinrade om, att åvägbringa en ny »missgärningsbalk», varvid man tagit upp till omarbetning icke isolerade punkter, utan på en gång större partier av den gällande strafflagen till en fullständig, systematisk revision. Nu och i fortsättningen är det alltså

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

fråga om knäsättande av helt nya principer för svensk strafflagstiftning. Och härmed, herr talman, har jag kommit fram till en väsentlig observation mot det föreliggande förslaget. Innan jag går närmare in på frågan om dessa nya principer, vill jag framhålla den omständigheten, att *riksdagen* aldrig fått något tillfälle att på ett förberedande stadium bedöma och taga ställning till grundlinjerna i detta förslag. Varken riksdagen eller överhuvud taget den offentliga debatten har alltså kunnat ägna någon uppmärksamhet åt vad som nu egentligen håller på att ske med vår strafflagstiftning, helt enkelt därför att aldrig något sammanhängande principprogram har framlagts. De rättslärderna ha behållit sina allmänna synpunkter på strafflagsreformen för sig själva, ända till det ögonblick dessa idéer nu fått gestalt i ett konkret lagförslag som förelägges riksdagen. Vad riksdagen alltså i detta ögonblick står inför utan att — det är jag övertygad om — själv förstå det, är början till en mycket djupt gripande omläggning av hela vår strafflagstiftning. Med antagandet av de nya lagar, som vi i dag ha att behandla, ha givetvis också de däri utgestaltade grundsatserna godtagits, för att sedan sätta sin prägel på hela den blivande »missgärningsbalken». Kanske kommer man också i nästa etapp fram med andra, nya idéer — därom vet man ingenting på förhand.

Jag kan för min del inte finna annat än att, med vad som sålunda skett, riksdagen har förbigåtts i en väsentlig fråga. Läget har nu blivit det, att riksdagen ställes inför kravet att antingen antaga eller förkasta ett redan fullbordat lagkomplex av mycket stor principiell räckvidd, varvid man naturligtvis praktiskt taget bara kan räkna med ett antagande. Riksdagen har med andra ord aldrig fått tillfälle att, på sätt som dock skedde i fråga om processreformen, på ett förberedande stadium ge några direktiv eller uttala några önskemål beträffande de allmänna riktlinjerna för den nya strafflagstiftningen. Hela frågan har i stället tagits om hand och förts till sin lösning av en liten grupp naturligtvis mycket framstående jurister. — Men är det så utan vidare säkert eller ens troligt att resultatet skulle ha blivit detsamma, om folkrepresentationen haft tillfälle att på förhand ge sina allmänna anvisningar?

Det föreliggande lagkomplexet har som vanligt varit ute på remiss för yttrande av diverse myndigheter. Vilka äro dessa myndigheter? De uppräknas på sid. 2 i utskottsutlåtandet. Det är ett stort antal domstolar, polismyndigheter, länsstyrelser och juristsammanslutningar samt beträffande vissa specialfrågor en del bankinstitutioner och jämförliga organ. Men några som helst yttranden från vad man skulle kunna kalla folkliga organisationer föreligga inte. I och för sig är detta naturligtvis ett normalt förfarande, när det gäller nya strafflagsbestämmelser i allmänhet. Men följderna har i detta speciella fall blivit, att inga egentliga organ för vad man kan kalla den svenska demokratiens haft möjlighet att överväga den nya lagstiftningens grundläggande principer ens efter det att dessa tagit form i de nya lagarna.

Man kan naturligtvis säga att första lagutskottet vid sin granskning av propositionen haft tillfälle att taga ståndpunkt till dessa nya riktlinjer. Men så mycket veta vi ju alla om hur en utskottsbehandling av ett konkret förslag från Kungl. Maj:ts sida måste gå till och vilka synpunkter som därvid måste dominera, att vi varit på det klara med att utskottet i realiteten knappast kunnat förväntas gå emot denna kungl. proposition, om inte alldeles särskilt starka skäl därtill hade stått fullt klara för utskottet. En allmän tveksamhet eller osäkerhet inför vissa av dessa nyheter har inte varit nog. Konsekvenserna hade väl för övrigt blivit icke så obetydliga ur politiska synpunkter av ett negativt ståndpunktstagande. Med den varsamhet, som visas mot Kungl. Maj:ts samlingsregering, lär man väl i allmänhet inte vara benägen för annat än att låta ett framlagt stort lagförslag passera. Och så blir det ju också nu! Jag

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)
menar emellertid att riksdagen på detta sätt kommit i ett läge där den i realiteten knappast kan sägas ha haft fria händer.

I detta sammanhang tillåter jag mig understryka att lagstiftningen på straffrättens område verkligen icke är en angelägenhet som man bör överlåta till en liten grupp s. k. sakkunniga specialister. Strafflagstiftningen måste väl betraktas som en hela folkets betydelsefulla angelägenhet; det är en elementär demokratisk funktion som det här gäller. Men också i den nu manifesterade tendensen att skjuta riksdagen åt sidan, när det gäller uppdragandet av grundlinjerna för den nya strafflagen, och i stället underförstått betrakta allt detta såsom något, vilket juristerna, professorerna och domarna kunna bäst sköta och förstå, ser jag ett medvetet eller omedvetet inflytande av de antidemokratiska tendenser i utvecklingen, som nu göra sig gällande på så många områden.

Naturligtvis innehåller all strafflagstiftning åtskilliga element av utpräglat teknisk beskaffenhet, beträffande vilka lekmännen måste känna sig främmande. Men hur subtila och teoretiska juridiska resonemang som än må ha föregått strafflagarnas konstruktioner och domarnas överväganden, så slutar ju i alla fall det hela med förvånande enkla, påtagliga och lättbegripliga påföljder — för de anklagade och dömda. Vad som kommer ut ur rättvisans kvarnar är inte så märkvärdigt. Det se vi alla, det begripa vi alla, och det äro vi alla också ansvariga för. Det är därför jag framställer en anmärkning mot att riksdagen inte fått taga ståndpunkt till ett principbetänkande, innan den nu skall antaga det första partiet av den nya missgärningsbalken.

Jag har tillåtit mig att i en ganska utförlig reservation något närmare påvisa några av de allmänna drag som utmärka det nya förslaget. Jag har t. ex. fäst uppmärksamheten på en lång rad fall, där den nya lagen kommer att innebära mycket väsentliga straffskärpningar. Jag skall inte trötta kammaren med att uppräknat dem alla. Men jag frågar: när har riksdagen egentligen begärt någonting sådant? Man skall komma ihåg, att här inte är fråga om någon speciell kristidslagstiftning, det gäller inte att under just dessa år med strängare straff försöka hålla tillbaka den brottslighet och laglöshet, som alltid följa krig och kris i spåren. Nej, det är den normala ordningen för kommande fredsår som nu skall stadfästas. Och ändå var det ju så, att brottsligheten i vårt land under åren närmast före kriget var lägre än någonsin. Fängelserna stodo halvtomma, och det var tal om att lägga ned åtskilliga av dem. Sådant var läget i normal tid, och naturligtvis var detta en följd av den allmänna höjning av kultur- och levnadsstandard, som vi då kunde glädja oss åt. För tillfället är naturligtvis en viss försämring märkbar, men när det åter blir fred i världen, när det sunda förnuftet på nytt får sin chans, skola vi då träda in i återuppbyggnadens och den, såsom man hoppas, fördjupade demokratiens period med en strafflag som avhumaniserats och som bär sitt märke från den nuvarande mörka, hårda tiden?

Det är förresten inte bara mot det inhumana i dessa straffskärpningar, som jag reagerar, utan också mot det meningslösa eller rent ut sagt dumma däri. Man blir verkligen en smula melankolisk till mods, när man nu återigen hör, i pressen eller eljest, alla dessa röster, som med falskt rättspatos dekretera, att det är bra, ju strängare de brottsliga klämmas efter — som om det hjälpte det allra bittersta! Det är ju inte alls på det sättet som saken hänger ihop, att kriminaliteten blir större, ju mildare lagarna äro, och mindre, ju strängare de äro — det borde man veta numera också bland den stora allmänheten. I stället förhåller det sig ju så, att avhållsamheten från brott väsentligen sammanhänger med faran att bli upptäckt och att benägenheten för brott ökar, när vederbörande tror sig kunna undgå upptäckt — allt relativt oberoende av straffens större eller mindre stränghet. Jag kan gärna medge, att under tider

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

som dessa påföljderna i vissa fall måste bli strängare än vanligt, men jag upprepar att här är det inte fråga om några speciella åtgärder, föranledda av kristiden, utan om den strafflag, som skall vara gällande även under kommande fredstid.

Beträffande det aktuella förslaget ligga straffskärpningarna psykologiskt sett en smula annorlunda till än vad man vid första anblicken kan tro. Jag har åtminstone fått det intrycket, att de väsentliga straffskärpningar, som här föreslås, icke ha sin grund i någon särskilt blodtörstig inställning från de sakkunnigas sida. Nej, i stället har det förklarats, att fixerandet av straffskalorna på det sätt, som skett, helt enkelt är en följd av den metod, enligt vilken den nya lagen har konstruerats. Straffskärpningarna ha inte någon praktisk motivering, utan allenast en teoretisk. För att få fram ett, som man tycker, enkelt, enhetligt och överskådligt system, har man konstruerat de olika paragraferna på ett visst sätt — att sedan följderna i realiteten blivit diverse straffskärpningar, har man utan tvekan tagit på köpet. Man har t. ex. beträffande stöldbrotten, som förut varit beskrivna på olika sätt i lagen, nu inskränkt sig till i princip en paragraf. Samtidigt inrymmer lagen helt abstrakt den möjligheten, att stöldbrott med hänsyn till omständigheterna kunna vara antingen normala, särskilt ringa eller grova. Sålunda får man fram tre abstrakta fall: vanlig stöld, ringare stöld och grov stöld. På alldeles samma sätt har man konstruerat bedrägeribrotten, förskingringsbrotten och de s. k. gäldenärsbrotten. Alla fyra kategorierna ha utformats efter precis samma mall, med i alla fyra fallen precis samma straffmaximum, två års straffarbete, och samma straffminimum, en månads fängelse. Denna parallella likformighet tycker man, antar jag, är vacker. Denna uniformitet över hela linjen tilltalar herrar teoretikers estetiska och logiska sinne. Paragraferna med sina tre kategorier och sina lika straff stå nu ordentligt uppställda som välordnade soldater i led, alla lika långa. Vid utformningen av lagtexten behöver man inte alls befatta sig med alla de variationer, som det skiftande livet erbjuder — allt kan stivas in i det rena, abstrakta schemat! Annat var det i den gamla lagen, där de olika paragraferna försökte, ibland kanske mindre lyckat, rättvist skjuta prick än på det ena, än på det andra konkreta fallet.

Man kan fråga sig, varför man i alla dessa olika fall har satt straffmaximum för det medelsvåra, vanliga brottet till just två års straffarbete. Jag gissar — jag vet det inte — att det väsentligen är därför att man tänker sig systemet i stort sett så, att de flesta brott kunna vara antingen ringa eller normala eller grova. Med grova brott mena vi i allmänhet sådana, som förskylla mer än två års straffarbete. Alltså bör straffmaximum för de vanliga brotten gå upp till just denna gräns, två års straffarbete, inte därutöver, men inte heller därunder, ty då skulle man kunna säga, att det uppstod en lucka i systemet. Det kan ju också hända att man, eftersom man vill ha bestämmelserna om stöld, förskingring, bedrägeri och konkursbrott i en rad efter samma mall, har ansett det lämpligt att disponera en ganska vid straffskala, inom vilken alla fall kunna stivas in.

Efter detta rent teoretiska resonemang, där strafflagsbyggarna alltså ha flyttat sina klotsar så att de fått, som de tycka, en harmonisk konstruktion på det hela, draga de sig tillbaka, efter väl förrättat värv. Men vad händer sedan? Jo, sedan inträffar det t. ex. att arbetskarlen Andersson under spritens påverkan lägger sig till med någon sak som inte är hans — fastän han kanske tycker att den borde ha varit det! Och så blir han häktad och skall dömas för vanlig, banal stöld. Enligt nu gällande lag, där straffmaximum för ett sådant brott är straffarbete i sex månader, skulle han fått t. ex. tre månaders straffarbete. Men när han kommer inför domstolen efter den nya lagens ikraftträ-

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)
dande, måste domaren ta hänsyn till att straffmaximum för vanlig stöld nu är två års straffarbete. Följden blir efter vanliga beräkningsgrunder att den presumerade tjuven får t. ex. åtta månaders straffarbete. Det är klart att för de lagskrivande juristerna är denna konsekvens någonting som man inte tar särskilt illa vid sig för. De flesta rättslärdade befatta sig för övrigt inte med så simpla frågor som hur det kan kännas att sitta inlåst i en cell några månader mer eller mindre. Den dömda däremot, som skall leva i sin isolering fem månader längre tack vare den nya lagen, kan ju visserligen trösta sig med, att den nya strafflagen är mycket mera enkel och överskådlig och enhetlig än den gamla. Han kan också med tillfredsställelse säga sig, att han fått precis samma straff som en vanlig försörjare eller konkursbedragare och att det alltså på det sättet råder ett slags likhet inför lagen. Men jag fruktar att detta går över hans horisont; i stället tycker han nog bara, att denna s. k. reform är en dålig reform. Det är inte utan att man förstår honom.

Jag skall inte uppehålla mig längre vid dessa av teoretiska eller systematiska motiv genomförda straffskärpningar, varom för övrigt lagutskottet undvikit att yttra sig. Jag inskränker mig till att deklarerera som min uppfattning, att lagförslaget i denna del synes mig inspirerat av en verklighetsfrämmande anda, som i praktiken resulterar i en ofta meningslös eller inhuman förlängning av den tid, som de dömda skola tillbringa inom fängelsemurarna.

Jag känner mycket väl till, herr talman, vad man i vissa juristkretsar brukar anmärka mot vad man kallar de korta frihetsstraffen. Som en parentes må jag säga, att »korta» frihetsstraff, två eller tre månaders straffarbete, kunna kännas ganska långa för vederbörande. Jag tillåter mig emellertid återigen peka på verkligheten. Trots dessa, såsom man påstår olämpligt korta frihetsstraff, som ju hittills varit de vanligaste, har brottsligheten i vårt land under de senaste decennierna oavbrutet minskat. Så dåliga eller rent av meningslösa ha alltså de korta frihetsstraffen inte varit. Däremot finnes ingenting alls som styrker, att det skulle blivit ett bättre — om jag så får uttrycka mig — sociologiskt resultat med längre strafftider — snarare tvärtom!

I sammanhang med att brottsbeskrivningarna och straffskalorna för samtliga s. k. förmögenhetsbrott nu ha uniformerats och behandlats efter parallella synpunkter, ha i fråga om straffskärpning vid återfall i brott fullständiga nyheter införts av enligt min mening diskutabelt värde. Inom parentes får jag framhålla, att alla torde vara fullkomligt överens om, att de nuvarande reglerna beträffande skärpt straff för återfall i stöld, med fixerade straffsatser för olika »resor» o. s. v., naturligtvis äro föråldrade och böra reformeras bort. Det är alltså icke mot avskaffandet av det gamla jag här vänder mig, utan mot principen för den nya lösningen.

Man kan kanske säga att det finns två olika metoder för att straffrättsligt behandla det fallet att någon, som har straffats en gång för brott, sedan begår nytt brott. Antingen kan man då bestämma den regeln, att varje återfall i brott, oavsett av vad slag, skall medföra viss skärpt straffpåföljd, eller också kan man bestämma, att sådan återfallsverkan skall inträda bara när det är frågan om återfall i samma slags brott, som den tilltalade förut har straffats för. Vidare är det ju så beträffande straffmätningen vid återfall, att man antingen kan överlåta åt domaren att bestämma det nya straffet inom den allmänna marginalen — det är den enklare och modernare metoden, som i detta fall förordats av överståthållarämbetet — eller också kan man i lagen mera bestämt fixera återfallsstraffet — det är det äldre tillvägagångssättet, som vår nuvarande lag tillämpar på stöldbrotten.

I det föreliggande förslaget har man valt ingendera av dessa lösningar, utan i stället på ett ganska egendomligt sätt blandat ihop bägge huvudlinjerna. Man

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

har icke bestämt återfallsverkan generellt vid alla brott, men icke heller upprätthållit kravet på att det skall vara frågan om samma brott. Man har icke vid straffmätningen för återfall överlåtit åt domaren att fritt utmäta ett lämpligt straff inom den givna latituden, men icke heller givit bestämda regler till ledning för straffmätningen. I stället har man slagit ihop vissa inbördes enligt min mening mycket olikartade s. k. förmögenhetsbrott till en grupp och inom denna brottsgrupp stadgat återfalleffekt. Och beträffande straffmättningsregeln skall nu inom denna grupp gälla, att det förnyade brottet skall straffas efter en viss regel, nämligen såsom om det vore s. k. grovt brott av samma karaktär. Den givna regeln upphäves emellertid i samma stund som den gives. genom bestämmelsen att den icke skall tillämpas, om särskilda skäl tala däremot, t. ex. med hänsyn till det nya brottets beskaffenhet eller den tid som förflutit mellan de båda brotten. Som man ser, befinner sig hela systemet i ett tillstånd, som skulle kunna betecknas som mitt emellan fast och flytande, d. v. s. grötformigt. Någon viss preskriptionstid mellan de två brotten, som verkar till att upphäva återfalleffekten, finnes inte i det nya systemet. Man vet inte, när någon nu blir åtalad och en gång i världen förut varit straffad, om hans nya brott skall betraktas som återfall eller inte! Följden måste såvitt jag förstår, bli en ganska skiftande rättstillämpning; lagen kommer att i den ena domsagan tillämpas på ett sätt och i den andra på ett annat!

Vad svarar man då på denna invändning? Jo, man säger att det kan vara sant vad här har inväntats men att osäkerheten endast kommer att råda till en början och att omsider praxis kommer att skapa fastare regler. Jag vill då säga: för det första är det inte önskvärt att stifta en obestämd strafflag, som bara kan få sin stadga så småningom, genom decenniernas praxis. Och för det andra vilar hela detta resonemang om praxis och dess inverkan på rättstillämpningen ytterst på den förutsättningen, att de dömda skola klaga, ända upp till högsta domstolen, och att denna domstol så småningom skall ge underrätterna sin ledning. Men här visar sig återigen det verklighetsfrämmande draget i de tankegångar som legat bakom lagförslaget. De tilltalade i dessa slags mål äro ju som regel häktade, och de ha intet intresse av att förlänga sin egen häktningstid med åtskilliga månader, endast för att vi här i landet omsider skola uppnå en något så när enhetlig strafftillämpning.

Herr talman, jag har faktiskt hört framstående, höga jurister i detta sammanhang resonera på det sättet, att det egentligen ingenting betyder, om t. ex. den ena tjuven får så och så stort straff och den andra ett helt annat, för ungefär samma brott. Jag tror emellertid, att detta är ett ganska farligt resonemang. Det måste verka upplösande på allmänhetens förtroende för rättvisan, om man ofta får det intrycket, att det beror på rena tillfälligheter, hur strängt ett brott bestraffas. Det är samma allmänna inställning, som går igen hos somliga högre jurister som när det gäller de förut berörda straffskärpningarna. För vissa teoretiker framstår själva straffexekutionen icke som någon realitet. För somliga specialister på detta område är det en mycket underordnad fråga, förefaller det, hur länge någon enligt deras mening kanske ganska intresselös individ får sitta i fängelse. Huvudsaken tyckes vara systemet på papperet och att detta system står i skön överensstämmelse med någon straffrättslig teori, som man just då omhuldar.

Jag får bekänna, att jag för min del omsider har kommit allt mera fram till en rakt motsatt ståndpunkt. För mig framstå dessa straffrättsliga teorier och system allt mera som innehållande till stor del ren vidskepelse och tom luft. Det reella, påtagliga och verkliga i straffrättsjuridiken är, enligt mitt sätt att se, vad som faktiskt sker med de dömda och hur detta sedan påverkar den allmänna uppfattningen. På den punkten tror jag, att folk i allmänhet in-

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)
nerst inne delar min mening, fastän man naturligtvis alltjämt bevarar sin stora värnads för de rättslärdas experterna.

Jag skall, herr talman, övergå till att säga några ord om försöksbrotten. För min del vill jag visst inte hävda den meningen, att en försökshandling aldrig under några förhållanden bör straffas. Jag får kanske säga att i utskottet har jag tvärtom i ett speciellt fall framställt yrkande om straff för försök, nämligen beträffande ocker, där propositionen icke hade någon dylik bestämmelse, vilket yrkande bifallits av utskottet. Vad jag vänder mig emot är den princip, som kommit till uttryck i lagförslaget, att straffa nästan alla brott, i varje fall alla grövre, också på försöksstadiet, att alltså genomföra straff för försök för likt och olik, såsom nu skett och ytterligare kommer att ske, får man antaga, när nya förslag framkomma från strafflagskommittén. Man har enligt min mening här gått alldeles för långt. Jag tror att man också här i förslaget kan spåra ett visst verklighetsfrämmande konsekvensmakeri i förening med en allmän brist på hämningar när det gäller de praktiska konsekvenserna. Jag är inte alldeles ensam om denna ståndpunkt i utskottet. Åtskilliga ledamöter av utskottet ha reserverat sig mot att man skall straffa försök till snatteri, försök till s. k. bedrägligt beteende och försök till s. k. undandräkt, d. v. s. försök till de allra lindrigaste lagen av förmögensbrott.

Jag har närmare utvecklat mina synpunkter på frågan om försökshandlingarnas bestraffande i min reservation och skall därför inte här uppehålla mig mera utförligt därvid. Som en allmän anmärkning vill jag säga att jag tror, att den nu gällande lagens ståndpunkt i princip är riktig. Där har man ju förfarit så, att frågan om försökets straffbarhet tagits i betraktande i sammanhang med varje särskilt slag av brott. I de flesta fall lämnade 1864 års lagstiftare försökshandlingarna utanför lagen, men ibland, vid vissa farliga brott, stadgade också de straff för försök. De ansågo det inte självklart, att man skall straffa försök i nästan alla fall, därför att man gör det i några. De betraktade helt lugnt var fråga för sig, fria från varje systemraseri, ledda av sitt sunda förnuft, sin människokänedom och sin förståelse för att en strafflag bör hålla sig inom rimliga och naturliga gränser. Jag är för min del övertygad om, att om riksdagen haft tillfälle att yttra sig om försöksbrotten på förhand, skulle förslaget icke se ut så, som det nu gör.

I den speciella anmärkningspunkt, som tagits upp av de nyssnämnda reservanterna, med vilka jag naturligtvis förenar mig, har från Kungl. Maj:ts och även utskottets sida anförts, att man måste taga med straff för försök också vid de lindrigaste graderna av förmögensbrott, därför att det i det speciella fallet kunde möta svårigheter att avgöra, till vilken grad det fullbordade brottet skulle ha blivit att hänföra, om det inträffat. Med andra ord, när någon påbörjar utförandet t. ex. av en stöld, som emellertid aldrig blir av, vet man ibland inte, om det fullbordade tillgreppet skulle ha räknats såsom grov eller vanlig stöld eller eventuellt som snatteri — man vet inte, hur mycket han tänkt taga! Därför måste man, för att så att säga vara på den säkra sidan, straffbelägga också försök till snatteri. Man kan knappast få ett klarare exempel på den princip, som enligt min mening karakteriserar förslaget och som man skulle kunna ange med huvudregeln »hellre fälla än fria». För att inte riskera att fria i ett fall, där det möjligen förelegat försök till vanlig stöld, men bara försök till snatteri kan bevisas, måste också det sistnämnda försöket kriminaliseras.

Denna tendens i den nya lagen, »hellre fälla än fria», kommer igen på flera ställen i förslaget, och lagutskottet finner i vissa fall denna benägenhet ha gått så långt, att utskottet efterlyser en möjlighet till åtal eftergift. Utskottet skulle i vissa fall, hellre än åtal och rannsaking samt dom och straff, ha sett t. ex.

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

att den felande får bättre eftersyn i hem och skola. Här har utskottet i och för sig reagerat mycket sunt, enligt mitt sätt att se, fast ändå väl svagt. Konsekventare hade väl varit att i förslaget operera bort de mest stötande överdrifterna.

Då jag, herr talman, tillåter mig göra gällande, att den nya strafflagen på diverse olika sätt kommer att medföra *osäkerhet* både beträffande var gränsen mellan kriminella och icke kriminella handlingar går, och vilka straff som de straffbelagda handlingarna skola förskylla, måste jag beröra också en annan sida av det nya förslaget. Jag syftar på själva den redaktionella utformningen. Här gå meningarna om förslaget mycket starkt isär. Från skånska hovrättens sida har man i den delen bara blommor! Här karakteriseras brottsbeskrivningarna i den nya lagen som ingalunda vaga, lagtexten beskrivs som ingalunda invecklad, utan tvärtom enkel och lättbegriplig.

Häremot står ett flertal yttranden av rakt motsatt innebörd. Bland annat har Sveriges advokatsamfund yppat farhågor för att det straffbara området, trots brottsbeskrivningarna, i vissa punkter inte blivit tillräckligt tydligt avgränsat. Svenska bankföreningen och Stockholms handelskammare klaga över att brottsbeskrivningarna stundom varit mindre lättfattliga. Landsfogden i Malmöhus län har tillåtit sig ifrågasätta, om inte en mera folklig avfattning varit att föredraga o. s. v. I ett visst fall har en ganska intressant divergens uppstått mellan Stockholms rådhusrätt och Svea hovrätt beträffande rätta tolkningen, vilket ju också tyder på ett dunkelt skrivsätt. Det är emellertid uppenbart, att det abstrakta och enligt mångas mening oklara skrivsätt, som utmärker den nya lagen, kommer att öka den allmänna osäkerhet i rättsskipningen, som jag ser som en följd också av andra bestämmelser i det nya förslaget. När tolkningstvisterna börja redan på remisstadiet, herr talman, så är det inte väl beställt med klarheten.

Som allmänt omdöme tror jag verkligen måste kvarstå beträffande hela detta lagförslag: det kan väl försvaras ur *teoretiska* synpunkter — naturligtvis beroende på vilka teorier man gillar — men det kommer i praktiken att leda till mycken diskussion om vad som egentligen skall anses vara gällande rätt. Denna diskussion kan ju vara intressant nog, fortfarande ur teoretiska synpunkter, men i den praktiska rättsskipningen kommer den att skapa en betänklig förvirring.

Man tar, som jag ser saken, med denna lag ett stort steg bort ifrån den rättsskipning, som menige man kan förstå. Samtidigt som vi i Sverige förklara oss vilja hålla fast vid det urgamla sambandet mellan folket och rättsskipningen och samtidigt som vi i den stora rättegångsreformen ytterligare utbygga lekmannainflytandet, förvandlas strafflagen till ett instrument, som kanske bäst lämpar sig att handhavas av vetenskapligt drivna straffrättsexpenter. Nämnden kommer icke, befarar jag, att kunna följa med i de subtila juridiska resonemang, som hädanefter måste bli en daglig företeelse vid allehanda brottmålsprocesser. Följden blir lätt nog, att en klyfta uppstår mellan rättsskipningen och folket — en effekt som jag ur demokratiska synpunkter finner beklaglig.

Den nu gällande strafflagen har sina fel, utan tvivel. Men *i stort sett* tror jag den tämligen väl motsvarar vad man här i landet finner vara rätt. Det är egentligen mest mot vissa bestämmelser som tillkommit under dessa sista krisår, som man kan ställa sig betänksam. Det finns, herr talman, perioder under vilka man egentligen bör akta sig för att genomföra reformer. Det finns förvända tider, när nästan varje förändring blir en förändring till det sämre. Det är, som om hela samhället, allt tänkande och kännande och handlande under sådana tider skulle stå under påverkan av osynliga krafter, som snedvrída och för-

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

falska också våra bästa intentioner. Då är det bäst att icke handla, men hålla fast vid vad man har. Jag tror verkligen icke, att det skulle ske någon skada, om vi nu läte den gamla strafflagen tills vidare bestå och — med all respekt för det skarpsinniga arbete som ligger bakom — i alla fall förkastade detta nu aktuella förslag.

Därför, herr talman, vågar jag yrka bifall till den av mig framställda reservationen.

Herr **Schlyter**: Herr talman! Den ärade talaren gjorde gällande, att man i den kungl. propositionen har försökt genomföra en del nya riktlinjer, som inte ha varit föremål för tillräcklig principdiskussion, som inte ha begärts av riksdagen och som inte ha ventilerats inom något utskott till ledning för en blivande detaljproposition i ämnet. Om jag uppfattade herr Branting riktigt har han härvid först och främst tänkt på de bestämmelser förslaget innehåller i fråga om straff för försök till brott, som han i slutet av sitt anförande mera ingående uppehöll sig vid.

Nu finns det icke någon som hävdar, att straff för försök i princip icke får förekomma. Herr Branting förklarade sig själv höra till dem som accepterade försöksstraff i särskilda fall. 1864 års nu gällande strafflag innehöll från början straff för försök till mord, barnamord, förgiftning, vissa förräderibrott och befriande med våld av häktad eller fånge. Dessutom funnos i en del särskilda paragrafer av strafflagen, reglerade såsom självständiga brott, vissa försöksliknande förbrytelser, såsom förberedelser till våldtäkt, rån och fosterfördrivning etc.

Sedermera har genom partiella reformer under årens lopp genomförts ett flertal bestämmelser om straff för försök till brott. Å 1890 tillkom straff för försök till mordbrand och skadegörelse genom sprängämne och dylikt. År 1934, då straff för utpressning infördes, bestämdes också att försök till utpressning skulle kunna straffas med upp till två års straffarbete. Vid den allmänna översynen år 1937 av straffsatserna för särskilda brott infördes straff för försök att genom tvång förmå annan till viss otukt. Även i vissa speciallagar ha vi bestämmelser om straff för försök. Sålunda straffas försök till smuggling. Tjuvskytten straffas även när han bommar, ja till och med om han bara går i skogen med bössa utan att ens ha sett ett villebråd.

Däremot finnas för närvarande inga generella bestämmelser om försöksstraff. Det heter stundom i de speciella paragraferna: »och blev endast genom omständigheter, som voro av gärningsmannens vilja oberoende, brottets fullbordan förhindrad», men i andra fall saknas denna bestämmelse, vilken avser att fria från straff vid frivilligt tillbakaträdande. I de paragrafer, som beskriva ett försöksbrott utan att beteckna det som försök, har den icke någon tillämpning. Inte heller finns det några bestämmelser om otjänliga försök, d. v. s. sådana försök som icke straffas på den grund att de inte kunna leda till någon fara eller skada. Jag återkommer strax till detta. Jag vill nu endast ha sagt, att dessa problem naturligtvis existera redan under nu gällande rätt, fastän det inte finns några bestämmelser om dem.

Vid varje strafflagsreform av någon betydelse uppkommer frågan, huruvida man skall i det enskilda fallet stadga straff för försök. Jag har redan nämnt 1934 års lagstiftning om utpressning och den 1937 införda bestämmelsen i fråga om tvång till otukt. De sista åren, då vi här i riksdagen sysslat med förräderikapitlet, har frågan om straff för försök spelat en stor roll. I ett förra året avgivet förslag angående åtgärder mot homosexualitetens samhällsfarliga yttningar, där straffbarheten väsentligen inskränktes till gärning begången mot

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

ungdom, föreslogs emellertid den utvidgning att straff stadgades för försök till detta brott.

Frågan måste också självklart uppkomma i det ögonblick, då man upptar förmögenhetsbrotten till reglering. Frånvaron av bestämmelser om straff för försök till förmögenhetsbrott har alltid betecknats såsom en allvarlig brist i vår strafflagstiftning. Vi ha för närvarande en enda bestämmelse i det avseendet, och den är inte konstruerad såsom försök, utan som självständigt brott, nämligen straffet för inbrott. Däremot straffas icke ett påbörjat inbrott, om det inte har lett till något resultat. Om någon t. ex. börjar försöka bryta sig in i ett kassaskåp för att stjäla, kan han, därest det inte blir ett fullbordat inbrott i kassaskåpet, icke straffas för försök till stöld — det må sedan vara en aldrig så farlig inbrottsstjuv som har varit i verksamhet. En person, som försöker bryta sig in i en ladugård för att tillgripa mjölk, kan ha rest upp stegen mot fönstret och just stå i begrepp att bryta sig in genom fönstret då han blir skrämmd och ger sig i väg. Det han där har gjort är för närvarande inte föremål för någon straffrättslig reaktion. Ficktjuven är det ofta mycket svårt att få tag på. Ifall han i en folkträngsel har stuckit sin hand i min ficka och jag lyckas gripa handen, så går han för närvarande strafflös — han må ha härjat aldrig så mycket tidigare utan att man fått honom fast. När jag nu har lyckats att gripa honom på bar gärning vid försök till denna allvarliga form av stöld, kan jag för närvarande ändå inte göra något åt honom, ty försök till fickstöld är icke straffbart. Om jag i matkällaren påträffar en person, som utan inbrott gått dit ned med en säck för att plocka till sig potatis och just skall gripa sig an med att plocka potatis i säcken men blir skrämmd och avlägsnar sig, så har denne enligt nu gällande lag icke begått någon brottslig gärning, för vilken han kan ställas till ansvar. Om en person gömmer sig en natt i en garderob på ett hotellrum och sedan smyger sig ut för att plocka till sig plånbok och klocka, men ljuset tändes och han ertappas innan han ännu har tagit något i sina händer, så har han intet brott begått, utan han får avlägsna sig såsom en fri person.

Det är mycket lätt att anföra exempel på försök till bedrägerier, där vederbörande har gjort allt vad på honom ankommer för att bedrägeri skall komma till stånd, men det hela strandar bara på den grund att det tilltänkta offret inte låter sig bedragas till den förmögenhetsdisposition, som bedragaren vill förmå honom till. Ett sådant bedrägeriförsök är inte straffbart. Försök till förskingring är inte heller straffbart. Om jag har fått mig anförtrodd någon sak och går med den till pantbanken för att belåna eller försälja den och därvid gör allt vad på mig ankommer för förskingringens fullbordan, så har jag inte något brott begått, därest pantlånaren vägrar taga emot saken därför att han blivit misstänksam. Jag föreställer mig att det även för allmänheten måste framstå såsom en brist i vår strafflag, att gärningar av denna art inte kunna beivras.

Samtidigt som det nu förelåg ett betänkande med förslag till lagstiftning om förmögenhetsbrott, framlades, såsom också den föregående ärade talaren erinrade, resultatet av en samtidigt verkställd utredning just angående straff för försök till brott. Denna utredning har pågått i många faser. När Thyren var justitieminister, lät han utarbета ett förslag till allmänna bestämmelser om försök, som till och med hann så långt som till lagrådet, vilket yttrade sig över detsamma. På detta byggde sedermera, såsom herr Branting erinrade, professor Bergendal sitt sista förslag om straff för försök. Här infördes, utom vissa generella bestämmelser angående villkoren för försöks bestraffande, även straff i ytterligare några särskilda fall utöver dem, som nu äro straffbelagda. För närvarande är det t. ex. inte straffbelagt att försöka dräpa en person. Försök till mord bestraffas, men inte försök till dråp. Om jag i vredesmod efter en tvist

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

försöker störta en person utför en brant eller stöta omkull honom framför en bil eller ett tåg, men detta uppsåt på grund av lyckliga förhållanden inte fullbordas, så har jag ej begått något i strafflagen kriminaliserat brott. Om jag med uppbyggande av all min förmåga försöker anstifta en person till att begå mened för att göra mig en tjänst i en process, men denne lyckas stå emot och inte begår meneden, så kan jag icke åtkommas för min gärning. Att det inte blivit ett brott för mig, har ju denna gång endast berott på den tillämnade menedarens motståndskraft. I dessa och flera andra fall föreslogos i denna särskilda försöksutredning straff för försök, som numera i den kungl. propositionen ha bragts under riksdagens prövning.

De talrika paragrafer, vari försök behandlas i den kungl. propositionen och som man ser när man slår upp och ögnar igenom lagtexten, beröra emellertid i allmänhet inte några nya försöksbrott. Det är sådana omredigeringar av lagtexten som äro föranledda av de generella bestämmelser angående villkoren för straff för försök, som äro införda i 3 kap. 13 §. och det är sålunda inga verkliga nyheter.

Varför straffas då enligt gällande rätt den som försöker mörda eller som gör försök till fosterfördrivning, våldtäkt, förräderi, mordbrand eller utpressning, den som försöker smuggla, tjuvskytten o. s. v.? Varför straffas den som begår ett sådant försöksbrott? Jo, av alldeles samma skäl som man straffar det fullbordade brottet. Det är ju allmänt känt att man brukar betrakta straffandet av brott ur två huvudsynpunkter, dels en individualpreventiv och dels en allmänpreventiv synpunkt. Man straffar för att påverka den enskilde individen att i framtiden inte begå några brott, och man straffar för att genom det ständiga brännmärkandet av vissa handlingar såsom otillåtna påverka andra att icke begå brott. Detta är syftet med straffet för de fullbordade brotten, och det är syftet med straffet för försök.

Ingen lär kunna säga annat än att både den individualpreventiva och den allmänpreventiva synpunkten i full utsträckning göra sig gällande vid alla de försöksbrott, som jag nu har angivit såsom redan straffbelagda. Ingreppande mot kriminell ungdom är lika berättigat och lika viktigt, om den brottsliga gärningen har stannat vid ett försök som om den har blivit fullbordad. Bankbudet, som försökte förskingra 35,000 kronor genom ett fingerat rån, är lika förtjänt att omhändertagas, antingen han lyckas i sitt uppsåt eller det stannar vid ett försök därför att vederbörande vid iscensättandet av rånet bli överraskade och bankbudet aldrig kommer att skiljas från sin väska med pengarna. — En annan sak, herr talman, är hur länge det skall vara tillåtet för vuxna här i landet att skicka barn omkring i staden med 35,000 kronor i sina händer. Det är en fråga, som jag skulle vilja rekommendera åt ungdomsbrottslighetskommittén till närmare övervägande.

Det är lika angeläget att straffa den villkorligt dömda, när han försöker begå en ny inbrottsstöld som när han har genomfört inbrottsstölden. Det är lika viktigt att upptaga frågan om hans bestraffning, när han försöker stjäla två hundra kronor eller snatta tjugo kronor som när han har fullbordat stölden eller snatteriet. I bägge fallen kräver både individualpreventionen och allmänpreventionen, att staten icke lämnar gärningen obeivrad. Jag betraktar det såsom en plikt för samhället att här ingripa på ett tidigt stadium för att hejda den utveckling till brottslighet, som är manifesterad redan genom försöket. Bör man på detta sätt ingripa mot de unga människorna, när de försöka begå brott, så lär man böra göra det också mot de äldre.

Vad som gäller villkorligt dömda och andra recidivister gäller enligt min mening också förstagångsbrytarna. Den sextonårige förstagångssnattaren bör behandlas lika vid fullbordat brott och vid försök. Den rena tillfälligheten

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

om försöket lyckas är utan betydelse för behovet att ingripa mot honom. Han bör i ena som andra fallet få sin chans genom en villkorlig dom eller den reaktion som eljest kan finnas lämplig.

Nå, men utskottet som uttalat sig härför — säger herr Branting — har dock funnit erforderligt att påyrka möjlighet till åtalseftergift. Är inte det att ge med ena handen och ta med den andra, frågar han. Men detta är en helt annan sak. Kravet på åtalseftergift är befogat såväl i fråga om fullbordat brott som i fråga om försök. Man bör aldrig vid tillämpandet av samhällets reaktion mot brottet tillgripa större våld än nöden kräver. Icke sällan kan det både vid försök och vid fullbordat brott räcka med en varning, ökad tillsyn, ändrad miljö, omhändertagande genom barnavårdsnämnd, insättande på skyddshem i stället för på tvångsarbete på Bona o. s. v. Åtalseftergift är inte detsamma som passivitet, underlåtenhet att vidtaga någon åtgärd, utan det är en positiv skyddsåtgärd från samhällets sida, anpassad efter brottets eller försökets art och den unge lagöverträdarens psyke.

När man nu i förslaget gått att reglera frågan om straff för försök, har den frågan uppställt sig: bör försöket straffas vid alla brott eller vid brott av en viss svårhetsgrad? Denna fråga om generell straffbeläggning har besvarats nekande. Förslaget har alltså ställt sig på samma ståndpunkt som nu gällande lag, d. v. s. man anger i den speciella strafflagen vid varje särskilt brott, huruvida jämväl försök till detta brott skall straffas. På denna grund synes det mig lämpligast att riksdagen prövar de särskilda lagparagrafer, där försöksstraff föreslås var för sig. Jag kan inte finna att de invändningar, som här ha gjorts mot straffbeläggandet av vissa försök, äro av den betydelse att de kunna ge anledning till ett yrkande om avslag på den kungl. propositionen i dess helhet. Herr Branting har redan påpekat, och det kommer naturligtvis även fram i den följande debatten, att en ledamot av denna kammare och flera ledamöter av medkammaren i en särskild reservation ha påyrkat, att försök till de lindrigaste graderna av förmögenhetsbrott — snatteri, bedrägligt beteende och undandräkt — inte skola vara belagda med straff. Det är en fråga som man kan diskutera och ha olika meningar om, och den kommer upp, förmodar jag, vid de särskilda paragraferna.

Den kungl. propositionen innehåller emellertid utom dessa bestämmelser i de särskilda fallen även ett fastslående av vissa huvudförutsättningar för försökens bestraffande. Förslaget ingriper alltså i detta avseende reglerande för domstolarna, något som inte är fallet med den nu gällande rätten. Såväl det frivilliga tillbakaträdandet som synpunkten om otjänliga försök komma sålunda till uttryck i lagtexten, som kammaren återfinner på sid. 32 i utlåtandet. När det frivilliga tillbakaträdandet har givits betydelse av strafffrihetsgrund, i 3 kap. 13 § andra stycket, så innebär detta i flera fall en mildring i jämförelse med nu gällande försöksbestämmelser, där det frivilliga tillbakaträdandet inte har denna effekt.

Vad beträffar bestämmelsen om frivilligheten, som herr Branting i sin reservation särskilt har gjort till föremål för kritik och anmärkningar, så blir den svårighet, som det i tillämpningen gäller att bemästra, alldeles densamma enligt förslaget som när det enligt nu gällande rätt blir fråga om huru det förhåller sig med gärningsmannens vilja eller, som det heter i lagtexten, huruvida »endast genom omständigheter, som voro av gärningsmannens vilja oberoende, brottets fullbordan blev förhindrad». Tolkningssvårigheterna beträffande frivilligheten bli ju alldeles desamma i det ena fallet som i det andra.

I fråga om otjänliga försök är det inte, som herr Branting har gjort gällande, redan uppsåtet, den brottsliga viljan, som straffas. Den, som försöker förgifta en annan med krita i tro att detta är dödligt, straffas inte, hans vilja må

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

vara aldrig så brottslig. Inte heller straffas den som företar ett fosterfördrivningsförsök mot en kvinna, som i själva verket inte är i grossess, fastän viljan ju är lika brottslig. Då det inte föreligger någon gärning som kan leda till skada, straffas inte det onda uppsåtet. Detta har kommit till klart uttryck i lagen. Som herrarna se på sid. 32 i utlåtandet stadgas i 13 § första stycket såsom förutsättning för straff att »fara förelegat att handlingen skulle leda till brottets fullbordan eller sådan fara endast på grund av tillfälliga omständigheter varit utesluten». Det sägs också uttryckligen, att det inte räcker med ett brottsligt uppsåt, utan att detta skall ha manifesterats i en handling. Den första förutsättningen för straff för försök är nämligen enligt samma lagrum, att någon »påbörjat utförandet av visst brott, utan att detta till fullbordan kommit». Mjölktjuven, som slog sina lovar omkring ladugården, är inte straffbar enligt det föreliggande förslaget enbart på grund av sitt uppsåt att stjäla. Det fordras, att han reser stegen mot fönstret och bereder sig att tränga in i ladugården. Om det nu föreliggande förslaget blir lag, fordras sålunda för att straff skall inträda en manifestering av gärningsmannens brottsliga vilja i en yttre handling.

Herr Branting sade i början av sitt anförande, att riksdagen icke beretts tillfälle att ge några direktiv eller uttala några önskemål beträffande de frågor, som äro framlagda i den kungl. propositionen. Han erkände att denna blivit föremål för diskussion i första lagutskottet, men förmenade att den prövning, som utskottet kunnat underkasta principerna, inte har varit tillräckligt förutsättningslös och att utskottet inte skulle ha varit tillräckligt obundet. Jag vill säga, att icke minst tack vare herr Branting alla tänkbara invändningar mot förslaget kunnat ventileras i första lagutskottet och att utskottet känt sig fullständigt fritt i sitt granskningsarbete. Jag vill även erinra om att Thyrens utredningar angående reformering av de särskilda kapitlen i strafflagen pågingo under ett kvarts sekel och framlades successivt i tryckta betänkanden, vilka år efter år redovisades i riksdagsberättelsen. De ha således kunnat göras till föremål för all den offentliga kritik som varit påkallad. Såvitt jag förstår, kan inte heller den framlagda propositionen anses innehålla några revolutionerande straffrättsliga nyheter, som skulle kunna motivera ett så extraordinärt förfarande som att grundprinciperna för reformen skulle ha förelagts riksdagen för principyttrande innan lagförslaget framlades.

Jag har redan mycket utförligt berört frågan om straff för försök. Denna utgör den mest framträdande allmänna princip som kommit till behandling i propositionen och den enda som väl egentligen, om riksdagen ställde sig kritisk till det sätt på vilket den blivit löst, kunde till nöds ha utgjort en anledning till ett yrkande om avslag på propositionen i dess helhet.

Herr Branting berörde emellertid en annan princip, som naturligtvis måst komma till reglering, när man tagit upp förmögenhetsbrotten till behandling, nämligen återfallsprincipen. Han erkände själv, att de nuvarande bestämmelserna om straff för olika resor stöld äro till ytterlighet antikverade och måste ersättas med andra.

Utskottet har i motsats till herr Branting funnit det riktigt att alla kategorier förmögenhetsbrott verka återfallsskärpande på varandra, så att inte blott såsom nu den som tidigare begått en stöld får strängare straff, om han begår en ny stöld. Enligt det nya förslaget får den, som första gången begår bedrägeri, andra gången förskingrar och tredje gången stöld, vid bedömandet av det nya brottet även sina föregående brott beaktade i skärpande riktning.

Vi kunna i det avseendet erinra oss en ännu vidare tillämpning av åter-

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

fallssynpunkten, varvid inte blott brott av samma slag utan över huvud taget vilka brott som helst verka återfallsskärpande. Så är förhållandet, när villkorlig dom är meddelad. Begår den som villkorligt dömts ett nytt brott, *kan* den villkorliga domen förverkas på grund av vilket nytt brott som helst, även om det bara medför dagsböter. Om vederbörande befinnes förskylla fängelse eller straffarbete, *skall* den villkorliga domen förverkas.

Jag bör kanske i detta sammanhang erinra om att utskottet gjort en ganska avsevärd begränsning i den kungl. propositionen med avseende å ringare brotts återfallsverkan. Enligt propositionen skulle vilka brott som helst, bedömda med böter, ha återfallsverkan när nytt brott begås. Utskottet har i detta avseende föreslagit, att endast sådana brott som bedömas med minst sextio dagsböter må tillräknas någon till sådan förhöjning av straff som omtalas i 4 kap. 14 §. Enligt det föreliggande förslaget skall domstol tillämpa återfallsskärpningen endast om den icke finner några särskilda skäl däremot föreligga, t. ex. med hänsyn till brottets beskaffenhet. Om något av de fall föreligger som herr Branting anförde, i vilka han anser det vara olämpligt att hänsyn toges till det föregående brottet, står det alltså domstolen fritt att dela denna mening och att inte låta det förut begångna brottet verka återfallsskärpande. Jag vill emellertid underställa kammarens bedömande det fallet, att exempelvis ett vuxet bankbud den ena gången förskingrar medel som anförtrotts honom för insättning i en bank och den andra gången gör ett inbrott i kassaskåpet för att ta pengar, som ännu inte blivit honom anförtrodda. Mig förefaller det, som om det vore synnerligen naturligt, att det förra brottet verkade återfallsskärpande vid bedömandet av det senare.

Specialisering på ett visst slag av förmögenhetsbrott behöver icke innebära en större farlighet än en större mångsidighet hos en brottsling, som begår än stöld, än bedrägeri och än förskingring. Jag kan i det avseendet nämna, att jag för min del icke betraktar den person såsom så synnerligen farlig, vilken för något antal år sedan var internerad på interneringsanstalten efter att för alla resor han varit åtalad för ha ådömts sammanlagt över tio års straffarbete. Han hade i hela sitt liv inte gjort sig skyldig till annat brott än att ha stulit skottkärror. Enligt synpunkten att specialisering på en viss art av brott skulle manifesteras en särskild farlighet, borde denne skottkärretjuv ha varit en särskilt farlig person. Jag tror att han var den minst farlige av alla som sutto på interneringsanstalten.

Jag övergår så till frågan om straffskärpningarna. Herr Branting inledde sitt anförande med att säga, att man nu vill skärpa inte bara genom skärpta straffbestämmelser utan även genom val av nya, skärpta brottsbeteckningar. Han åberopade, att det nu inte längre skall heta strafflag, utan missgärningsbalk. Jag vill skynda mig, herr talman, att fritaga Kungl. Maj:t från detta uppslag. Denna beteckning på en ny strafflag förekommer icke i några förarbeten till den nu föreliggande propositionen. Jag har däremot själv tillåtit mig använda denna term en gång, och det är det som herr Branting syftar på.

Vidare sade herr Branting, att straffskärpningarna icke ha någon praktisk, utan blott en teoretisk uppgift. Han ansåg, att det var ett rent abstrakt schema man försökt genomföra och att lagutskottet underlåtit att yttra sig härom. Att inte utskottet upptagit till behandling all den kritik, som herr Branting i sin reservation och även nu här i dag i principiella delar riktat mot den kungl. propositionen, finner sin förklaring däri, att herr Branting under behandlingen av propositionen i utskottet icke framställde något avslagsyrkande. Herr Branting var en av utskottets allra arbetsammaste och nyttigaste deltagare i granskningen av propositionen. Han fick ett flertal av sina yrkanden både i fråga om lagtexten och motiveringen beaktade. Det väckte därför stor förvå-

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

ning i utskottet när han, då utskottets betänkande förelåg till justering, framställde sitt avslagsyrkande. Jag säger icke detta såsom någon som helst anmärkning, utan endast såsom ett försvar för utskottet och en förklaring varför utskottet inte har varit i tillfälle att taga upp alla dessa djupgående synpunkter till bedömande.

Utskottet säger emellertid på sid. 27: »Genom de i propositionen föreslagna straffskalorna i förening med de viktigaste förmögenhetsbrottens uppdelning i olika grader efter brottets större eller mindre svårhet erhålla domstolarna vidsträckt möjlighet att behandla varje fall efter dess egenart. Vad särskilt angår gradindelningen, är denna ett naturligt uttryck för den i propositionen genomgående förskjutningen från stöld och liknande brott, där de nuvarande bestämmelserna förenklats och mildrats, till bedrägeri, förskingring och liknande brott, där alltför knapphändiga straffstadganden utvecklats och allvarliga ingripanden möjliggjorts mot företeelser av särskilt samhällsfarlig art.» I dessa få ord, herr talman, ligger enligt min mening i koncentrerad form ett uttalande, som är ägnat att besvara herr Brantings kritik på denna punkt.

Att varje straffskärpning är en styggelse för en varmhjärtad försvarsadvokat, kan jag inte blott förstå, utan jag kan även finna sympatier för en sådan inställning. Men så länge samhället nödgas anlita strafflagen i kampen mot kriminaliteten, kunna reformer vara behövliga inte bara i straffmildrande, utan även i straffskärpande riktning. Riksdagen har själv under senare år bidragit till straffskärpningar i fråga om förräderi, spioneri och sabotage.

Enligt nu tillämpad juridisk doktrin få tillgrepp av olje- och kaffekuponger icke straffas såsom stöld. Man får inte ens häkta en vaktmästare som tillgriper sådana en gros. Det bör hälsas med stor tillfredsställelse, att en straffskärpning härvidlag genomföres. Enligt den nya lagen häktas vaktmästaren, som driver grosshandel med stulna kuponger, för grov stöld. Kammaren torde också gilla att vederbörande straffas redan för ett misslyckat försök att stjäla eller förskingra sin kristidskommissions lager av kuponger.

En huvuduppgift vid en revision av strafflagen är även att utfylla luckor i lagen och att noggrant beskriva brotten. Det är första lagutskottets uppfattning att den kungl. propositionen på ett lyckligt sätt löst denna uppgift. Utskottet har ansett, att det är bättre att lagstiftaren utfyller dessa luckor än att domstolarna skola göra det genom att försöka pressa in i bristfälliga lagbestämmelser uppenbart straffvärda gärningar, som lagen icke har beaktat.

Utskottet har inte haft samma motvilja mot nyheter, som herr Branting både inom utskottet och i sin reservation direkt förklarat sig ha. Utskottet har ansett att den nuvarande strafflagen icke är bra som den är. Utskottet har därför tillstyrkt den kungl. propositionen, som innehåller många och stora förbättringar. Den kungl. propositionen har, såsom även herr Branting refererade, erhållit mycket goda vitsord av hörda myndigheter. Herr Branting nödgades också inte bara i sitt anförande här i dag utan även i sin reservation uttryckligen ge sitt erkännande för det »omsorgsfulla arbete» och den »beundransvärda skicklighet» som nedlagts på lagförslaget. Efter den grundliga och värdefulla granskning, som den ärade reservanten inom utskottet nedlagt på behandlingen av den kungl. propositionen, är detta betyg dubbelt värdefullt, och jag åberopar det för min del, herr talman, såsom ett av skälen för det yrkande om bifall till utskottets förslag som jag nu framställer.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Eftersom inte ytterligare anmält sig någon talare, från vilken man kan vänta något inlägg i debatten i fråga om principerna för det framlagda förslaget, skall jag be att redan på detta stadium av överläggningen få säga några ord. Jag begär ordet så tidigt, även

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

därför att man i andra kammaren hunnit fram till samma fråga och jag gärna vill bli i tillfälle att åhöra debatten där.

Efter den utförliga redogörelse utskottets ärade ordförande lämnat över den verkliga innebörden i de punkter, som framkallat anmärkning, kan jag fatta mig kort.

Jag skall till att börja med be att få säga några ord med anledning av den pessimistiska delen av herr Brantings anförande. De antaganden om den bakgrund, mot vilken man har att se det framlagda lagförslaget, vilka den ärade talaren framställde, ha berört mig mycket smärtsamt. Jag är övertygad om att även många andra, som ha rent samvete i fråga om den sinnesstämning, som han befarade förefinnas hos dem, skola känna sig smärtsamt berörda av hans orättvisa misstankar.

Den ärade talaren sade, att vi nu leva i en reaktionens epok, i vilken man övergivit de humanitära idéerna, och att det under en sådan epok vore icke lämpligt att ändra den bestående lagstiftningen. Jag är av alldeles motsatt mening mot den ärade talaren i fråga om lämpligheten att lagstifta under den epok vi nu genomleva. Jag tror, att det i en brytningstid sådan som denna är alldeles oerhört viktigt, att man i de demokratiska staterna visar, att man kan hålla sin lagstiftning i jämbredd med tidens rörelse. Jag menar då icke de politiska rörelserna, såsom kanske herr Branting misstänker, utan jag menar, att man skall hålla lagstiftningen i jämbredd med den oavbrutna förändring i villkoren för sammanlevnaden, som är oundgänglig vid samlivet i ett kultursamhälle. Jag anser således att det är mycket viktigt, att man inte framkallar det intrycket att det råder brist på handlingskraft och initiativförmåga i fråga om lagstiftningen på något område i en folkstyrd stat. Alldeles särskilt viktigt är detta på straffrättens område. Det finns få omständigheter som äro ägnade att framkalla en så allmän känsla av att den medborgerliga rättens integritet och den medborgerliga friheten äro i fara som en tillämpning av föråldrade regler på straffrättens område. Detta gäller icke endast de fall, då på grund av luckor i strafflagen en person, vilken enligt det allmänna medborgerliga omdömet bort strängt straffas, går fri eller erhåller alldeles för lindrigt straff. Det är å andra sidan naturligtvis lika viktigt att orimligt hårda straff avskaffas. Det föreliggande förslaget är ingalunda, som herr Branting trodde, byggt på den uppfattningen, att man genom hård tillämpning av stränga straff kan förbättra människorna. Jag överskattar på intet vis strafflagens betydelse. Jag hör inte alls till dem, som vare sig på någon naturrättslig eller annan filosofisk grund försvurit sig till ett teoretiskt straffsystem, utan jag instämmer fullständigt med herr Branting när han vänder sig mot en sådan ståndpunkt. När herr Branting säger, att man i stället skall se till, att man får en strafflag, som åstadkommer en lämplig behandling av den felande och som även upplyser allmänheten om vad som är brottsligt i olika fall, vill jag instämma i detta. Jag har den grundåskådningen, att strafflagen bör ingå som ett led, ett visserligen hårdhänt led, i socialvården. Det är ur den synpunkten jag har biträtt förslaget och varit med om att framlägga det.

Herr Branting talar om att det i förslaget införts en rad *nya brott*. Jag ber då att få påpeka, att det endast i ett fall föreligger ett klart införande av ett nytt brott, nämligen ockerpantning. Mot detta har emellertid herr Branting, enligt vad han själv sagt sig, inte någon invändning att göra. Vidare har herr Branting berört det brott som benämnes häleri. Herr Branting drog hemska slutsatser i anledning av detta nya ord, som inte förekommer i nu gällande lag. Sedan herr Schlyter bemött herr Brantings farhågor beträffande den påstådda beteckningen »missgärningsbalk», skall jag be att få undanröja herr Brantings farhågor för att införandet av ordet »häleri» skulle vittna om något försök att

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

uppställa 1600-talets brutala straffrätt som ett mönster för oss. Jag har själv inte varit förtjust i detta ord. Jag har emellertid böjt mig för dess användning, dock inte ur någon rättshistorisk synpunkt, utan därför att detta ord förekommer i dansk och norsk rätt. Det är således väl känt och har en samnordisk klang. Jag är en livlig vän av nordiskt samarbete på lagstiftningens område, och det är klart, att ett samförstånd på detta område underlättas, om man har en likartad terminologi. Under sådana omständigheter accepterade jag, att man i vårt lagspråk återupptog detta ord. Man har för övrigt inte under detta begrepp infört ett helt nytt brott, utan man har under detsamma sammanfört befattning med stulet gods och befattning med förskingrat gods. Det förefaller vara ganska naturligt att göra på det sättet. Att det inte skett tidigare, har berott på att lagstiftningens intresse varit så inriktat på stöldbrotten, att man förbisett den moderna betydelse förskingringsbrotten erhållit. Att man ur den synpunkten justerat lagen kan väl ändå inte väcka några betänkligheter.

Herr Branting talade om ytterligare en utvidgning som förekommit, nämligen i fråga om det bedrägliga förfarandet. Jag tror emellertid att inte heller detta är ägnat att framkalla farhåga. Denna utvidgning har i våra dagar visat sig behövlig med hänsyn till att det måste råda ett mycket stort förtroende för medborgarna, när de t. ex. begagna sig av det offentligas tjänster.

Eftersom herr Branting talat så mycket om *straffskärpningar*, vill jag nämna, att jag vid en genomgång av det material, som herr Branting framlagt till stöd för sitt påstående, inte kunnat finna, att han har anfört några klara belägg för att förslaget verkligen får sin prägel av straffskärpningar. I några fall medger förslaget strängare straff än hittills, men det beror ofta på att flera olika stadganden i gällande rätt ha sammanslagits till en bestämmelse med vidare straffskala. Inom en sådan skala äro naturligtvis allttjämt de lägre straffen avsedda för de lindrigare brotten. Således torde det inte där i sak vara fråga om några straffskärpningar.

Ett brott, där straffskärpning enligt förslaget äger rum, är, när någon begagnar annans pass eller annat dylikt bevis. I sådant fall har man hittills endast haft bötesstraff, men i förslaget har straffet höjts till fängelse eller böter, detta med hänsyn till vådan av att falska pass begagnas. Nu säger herr Branting i sin reservation, att lagrummet kan gälla flyktingar, som på nämnt sätt söka legitimera sig för att inte avvisas eller utvisas. Då vill jag framhålla, att för ett lindrigt fall, t. ex. då en person befinner sig i ett sådant nödläge, finns det böter i straffsatsen. Men det förekommer andra fall. Vi ha haft exempel på att man velat smuggla in personer i vårt land från främmande maktens sida i spionsyfte eller i andra för vårt land farliga syften. Då har man utrustat dessa personer med falska pass. Om en sådan person kommer in i landet i dylikt ärende på falskt pass, kan det väl inte anses orimligt, att man har möjlighet att tillgripa fängelsestraff mot honom.

Vad beträffar den andra sidan av saken, nämligen att det förekommer *straffmildringar* i förslaget, har herr Branting i sin reservation påpekat ett fall, nämligen i fråga om tvegifte. Jag vill till detta även lägga stöldbrotten. Jag vill till stöd härför först framhålla, att man inte längre har bibehållit den högsta gränsen av 30 kronor för snatteri, utan man kan för snatteri döma även en person, som tillgriper något av högre värde. Detta är en påtaglig och viktig lindring. Vidare har det för mig förefallit vara synnerligen behjärtansvärt att få bort alla de där »resorna», som medfört straffskärpningar vid stöld. Jag har vid behandlingen av nådeärenden verkligen i många fall sett, att den nuvarande lagens regler på detta område ha medfört en alldeles onödig och orimlig skärpning, som man visserligen nådevägen någon gång har kunnat un-

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

danröja. Det är likväl en oriktig ståndpunkt av lagen, att om en person en rätt lång tid efter en stöld har hållit sig hygglig och så begår ett ganska ringa tillgrepp, detta skall medföra, att straffet bedömes efter formella lagregler enligt systemet med resor. Enligt förslaget få domstolarna i stället vidsträckt möjlighet att lämpa straffet efter omständigheterna i de särskilda fallen.

Det förekommer också strafflindringar i förslaget i andra fall, t. ex. i fråga om konkursbrotten, i fråga om olovligt förfogande. Där ligger det mig alldeles särskilt om hjärtat att framhålla, hur viktig den humanisering är, som förslaget i ett avseende medför. Jag har många gånger haft tillfälle att med beklagande se, hur stränga straff som ha ådömts människor, som ha köpt en vara på avbetalning och sedan begått en avbetalningsförskingring. Detta händer ofta med människor, som inte kunna anses företräda någon större social farlighet. Nu blir man enligt förslaget av med begreppet avbetalningsförskingring, och i stället komma dessa brott in under kategorien olovligt förfogande. För detta brott är straffet betydligt lindrigare. Detta är ett humanitärt drag i lagförslaget, som man bör skriva detsamma till godo.

Vad slutligen beträffar de båda andra reservationer, som äro knutna till utskottsbetänkandet, äro de ju inte av principiell art. I den ena vill man ha bort straffet för försök till snatteri, bedrägligt beteende och undandräkt. Det är klart, att den sociala farligheten hos den, som begår ett försök till brott, är mindre, när det gäller sådana mindre brott som de här ifrågavarande, än när det gäller svåra brott. Jag skulle t. ex. med stort beklagande ha sett, om utskottet eller någon reservant hade velat avskaffa straffet för försök till dråp. I det fall, varom nu är fråga, är givetvis det ändringsförslag, som framställts, av mycket mindre betydelse.

Emellertid undrar jag, om det inte ändå är klokt att följa utskottet även på den punkten. Det är ganska viktigt, att man tar om hand personer, redan när de ta det första steget in på brottets bana. Det kan väl mången gång verka tillrättaförande för en ung man, som gör ett försök till snatteri, att han får villkorlig dom och ställs under övervakning. Detta är en synpunkt, som för mig har varit betydelsefull, när jag för min del har biträtt det förslag, som kommittén har framställt och som ju har allmänt tillstyrkts, att man skulle göra försöket straffbart även i de lägre brottsgraderna.

Jag vågar som ett slutomdöme verkligen göra gällande, att detta stora lagförslag ingalunda har tillkommit i den anda, som herr Branting angav, nämligen att det för framstående jurister ofta är tämligen likgiltigt, om en brottsling sitter inne några månader mer eller mindre. Utskottets ärade ordförande har för sin del biträtt detta förslag, och det måste väl ändå betecknas som ett tecken på överdrift, när herr Branting till dessa jurister nödgas räkna även utskottets ordförande och innesluter honom i ett sådant omdöme efter det långa och förtjänstfulla arbete, som han har nedlagt inom vår straffrätt för att humanisera den och åstadkomma ett omhändertagande av de felande under sådana former, att de kunna återföras till ett ordnat samhällsliv, utan att likväl den allmänpreventiva synpunkten skjutes åt sidan.

Överhuvud taget tror jag, att den ärade talaren ser alldeles för pessimistiskt på den anda, som för närvarande råder i vårt land. Vi, som sysslat med detta lagförslag, ha inte varit benägna att från någon främmande stat underkasta oss inflytelser, vilka skulle gå i antihumanitär riktning. Tvärtom är jag övertygad om att vi alla ha känt det som en plikt att bygga vår lagstiftning på de gamla svenska traditionerna och därvid inte minst på det värdefulla arv, som har kommit oss till godo från den liberala utvecklingsperioden inom vår straffrätts historia.

Jag tror, att kammaren utan risk för att på minsta vis försvära sig till nå-

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)
gon straffrättslig ståndpunkt eller teori, som skulle vara främmande för vårt kulturarv, kan bifalla utskottets förslag.

Herr Olsson, Karl Johan: Herr talman! Som utskottets ärade ordförande redan har sagt, har det alternativ till propositionen, som kallas avslagsyrkande, inte varit föremål för något allvarligare övervägande i utskottet, därför att det framställdes relativt sent. Jag tror dock inte att jag skulle ha intagit någon annan ståndpunkt i frågan, därest detta yrkande framställdes på ett tidigare stadium. Jag tror nog, att jag i alla fall skulle ha vidhållit den ståndpunkt, som jag intagit och som fått uttryck i en av reservationerna.

Här har det för oss, som ha tagit ståndpunkt till propositionen, gällt att väga fördelar mot nackdelar. Jag kan utan vidare medge, att även jag gärna skulle ha sett, att vi hade fått alltsamman i ett sammanhang och alltså inte behövt göra en partiell reform. Jag kan också säga, att det hade varit fördelaktigt, om man hade fått diskutera saken i förväg litet grundligare än som nu har blivit fallet. Jag kan även vitsorda, att jag har känt mig tveksam inför vissa nyheter, som föreslås i den kungl. propositionen. Men å andra sidan har jag också måst säga mig, att propositionen har att erbjuda en hel del förbättringar, som äro så stora, att om man väger nackdelar och fördelar mot varandra, så väga fördelarna över.

Såsom redan har påvisats av utskottets ordförande, innebär denna reform en hyfsning av strafflagstiftningen på detta område. Det är klart, att reformen innebär en anpassning efter de förändrade förhållanden, som ha inträtt på kriminalitetens område. En sådan anpassning kan enligt min mening inte avvisas därför, att vi just nu befinna oss i onormala tider. Såvitt jag har kunnat förstå, har behandlingen av denna fråga ingalunda fått sin prägel av de onormala förhållanden, som nu föreligga i ett och annat avseende. Åtminstone ha vi i utskottet sett ganska kallt och lidelsefritt på hela detta problem. Jag tror också, att vi måste vara eniga om att förslaget medför en förenkling och en systematisering på detta område, som kommer att bli av stort värde. Därmed tror jag, att man kan komma fram till den uppfattning, som även reservationerna nått, att i det stora hela får man lov att acceptera den kungl. propositionen.

Jag vill då även för min del mycket starkt understryka den förskjutning, som har skett av tyngdpunkten från stöldbrotten till brott inom förmögenhetsomsättningen. Detta är en förskjutning, som påpekas i propositionen, och om jag inte hörde fel, påpekades den också av utskottets ärade ordförande. Stöld, rån och åverkan uppta nu inte mindre än tre kapitel och komma i den nya lagstiftningen att begränsas till ett enda kapitel. Brotten inom förmögenhetsomsättningen uppta nu ett kapitel och komma att få två. Överhuvud taget präglas dessa förändringar av större förenkling och större klarhet.

Inte minst betydelsefullt finner även jag vara, att graderingen av brotten utformats som skett och gjorts tämligen konsekvent. Det måste också vara en avgjord fördel, att man slipper från den gamla graderingen av stölderna i första resan, andra resan o. s. v.

Jag förstår emellertid herr Brantings tveksamhet i fråga om en del föreslagna straffskärpningar. För min del vill jag dock säga, att jag inte a priori kan avvisa straffskärpningar. I det fallet intar jag nog i det närmaste samma ståndpunkt, som utskottets ärade ordförande redan har givit uttryck åt. Man kan inte under alla förhållanden gå emot en straffskärpning. Här föreslås ju för övrigt inte bara straffskärpningar, utan reformen kommer också i vissa fall att betyda straffmildringar.

Jag tror sålunda, att de principiella meningsskiljaktigheterna inte behöva

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

gå så djupt, att de bli avgörande vid ställningstagandet till den föreslagna reformen. I ett avseende är emellertid tveksamheten förklarlig. Det är, när det gäller straffbeläggning av brottsförsök i större omfattning än hittills. Hittills ha försöksbrott, såsom redan upplysts, bestraffats endast i vissa fall. Utskottets ordförande har gjort en uppräknning av fall, där försök nu bestraffas, och fall, där försök framdeles komma att bestraffas, och jag skall inte göra mig skyldig till någon upprepning av vad han har sagt. Nu föreslås, att straff för försök till brott skall införas över hela linjen. Det är klart, att förslaget även i detta avseende utmärker sig för konsekvens, men jag kan i likhet med mina medreservanter ändå inte vara helt enig med Kungl. Maj:t och utskottet på den punkten. I fråga om införande av försöksstraff för de lindrigaste brottsgraderna, snatteri, bedrägligt beteende och undandräkt, måste jag efter noggrant övervägande komma till den uppfattningen, att det inte kan vara lämpligt och inte heller behövt att straffbelägga dessa försöksbrott. Jag vill erinra om att när det gäller ett sådant brott som snatteri, kan det ofta vara fråga om mycket lindriga brott. Det kan vara fråga om ett rent okynnesbrott, och det skulle enligt min mening vara orimligt, om man i ett sådant fall skulle straffbelägga försöket.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet medger själv i sin proposition, att det är tveksamt, huruvida snatteriförsök böra straffbeläggas. Det föreföll mig, som om utskottets ärade ordförande var något positivare på den punkten och gick något längre än vad justitieministern gjort. Han tycktes hålla för riktigt, att snatteriförsök bör behandlas på samma sätt som om brottet varit fullbordat. I det fallet tror jag, att jag hellre delar justitieministerns tveksamhet.

Nu anför emellertid justitieministern ett skäl för den ståndpunkt, som propositionen och slutligen också utskottet intagit, nämligen att det skulle uppstå ganska stora svårigheter vid bedömandet av huruvida ett tjuvnadsförsök vore straffbart eller inte. Jag tror inte, att detta skäl väger så särdeles tungt. Domstolen måste väl i varje fall försöka bringa någon klarhet i frågan om huruvida det ofullbordade brottet skulle ha varit att anse som snatteri eller stöld, ifall det kommit till utförande. Men skulle det också i ett eller annat fall inträffa, att man inte kan bringa klarhet i den frågan, så är detta enligt min mening intet skäl för att man skall införa försöksstraff. I det fallet får man väl handla efter den princip, som herr Branting åberopade, nämligen principen hellre fria än fälla. Jag tror inte, att man gör någon skada därmed, och jag tror heller inte, att man äventyrar rättssäkerheten på något som helst sätt. Denna svårighet, som anförts från departementets och utredningens sida, får enligt min mening i varje fall inte vara avgörande.

Nu tror jag, att utskottet också har känt sig tveksamt på den punkten. Det framgår ju även av dess utlåtande. Men utskottet har funnit på ett sätt att klara sig ur den själanöd, i vilken det har råkat, nämligen att peka på möjligheten av åtalshelftergift. Jag tror, att det är en ganska klen tröst, eftersom det inte föreligger något förslag till lösning av den i och för sig mycket viktiga frågan om åtalshelftergift. Det betyder alltså, att om man inför försöksstraff även i detta fall, så finnes det härvidlag ingen regulator; man inför försöksstraffet utan att man samtidigt inför den säkerhet, som utskottet har velat få, nämligen bestämmelser om åtalshelftergift i vissa fall. Det är givet, att om man löste frågan om åtalshelftergift på ett hyggligt sätt, skulle man i viss mån eliminera de ogynnsamma verkningar, som skulle uppstå av försöksstraff på låt oss säga snatteriets område. Men det skulle ändå inte vara någon lösning över hela linjen.

Jag tror inte jag gör mig skyldig till något misstag, om jag säger, att frågan om åtalshelftergift är en ganska komplicerad historia, betydligt mer komplice-

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

rad än vad många måhända föreställa sig. Det är inte utan vidare klart, på vilket sätt och vid vilken tidpunkt man skall kunna lösa frågan om åtalshelfertigen på ett verkligt rationellt och förnuftigt sätt. Det är inte så enkelt, att man bara behöver koppla bort åklagaren eller domstolen och sedan koppla in en mer eller mindre skröplig institution av annat slag. Dessutom lär man väl inte kunna undvika, att om man vidtar en sådan åtgärd, kommer även den att leda till godtycke, i det att det blir olika praxis på olika håll. Jag tror inte, att man utan vidare så här i förväg kan säga, att frågan om åtalshelfertig kan lösas precis så som den skulle lösas, för att man skulle kunna eliminera alla de olägenheter, som äro förknippade med införande av försöksstraff för snatteri. Någon generell åtalshelfertig tror jag i varje fall inte är möjlig att genomföra, och tydligen är det inte heller avsett att införa någon sådan. Om man hade varit inne på den linjen, hade man ju lika gärna kunnat vara med om att slopa försöksbrotten överhuvud taget, när det gäller dessa brottsgrader.

Jag vill också påpeka, att denna fråga har betydelse i så måtto, att ett försöksstraff beträffande t. ex. snatteri kan medföra, att den bestraffade åker in i straffregistret, om nämligen straffet för försöket skulle bli strängare än 60 dagsböter. Det är en synpunkt, som man inte alldeles kan förbise i detta sammanhang.

För övrigt föreligger det här, såvitt jag kan se, en inkonsekvens, som ganska tydligt framgår av utskottets utlåtande på sidan 23. Där talas det om att propositionen beträffande andra brott än förmögenhetsbrotten straffbelägger försök endast vid vissa, särskilt grova brott. Utskottet har svalt denna inkonsekvens och tillstyrker en ordning, som innebär, att när det är fråga om förmögenhetsbrott av de lindrigaste graderna, straffbeläggas försöken, medan man däremot, när det är fråga om andra försök, straffbelägger dem endast vid särskilt grova brott. Jag tycker, att den inkonsekvensen talar ganska starkt emot förslaget i den delen.

I detta sammanhang vill jag också fästa uppmärksamheten på att den kungl. propositionen inte bara föreslår, att man skall införa försöksstraff beträffande snatteri och boдрäkt, utan den föreslår också en straffskärpning beträffande vissa brott, och det synes mig vara väl mycket. Reservanterna ha för sin del i bägge dessa avseenden gått emot den kungl. propositionen.

Även i ett annat avseende skilja sig reservanterna från den ståndpunkt, som justitieministern och utskottet ha intagit. Det gäller straffsatserna för snatteri och boдрäkt i 20 kap. 2 och 3 §§. Där föreslås straffet till fängelse eller böter, såsom redan har sagts i debatten. De ärade ledamöterna av kammaren torde observera, att detta innebär dels ett strängare straff än för jämförbara brott i samma förslag, dels också en skärpning mot tidigare. För de lägre brottsgraderna bedrägligt beteende och undandräkt är straffet nämligen förslaget till »böter eller fängelse», medan det för snatteri och boдрäkt är »fängelse eller böter». Det är alltså en omkastning, som betyder, att snatteri och boдрäkt bedömas strängare. Fängelse blir normalstraff i dessa fall, medan böter blir normalstraff för bedrägligt beteende och undandräkt. Jag kan inte förstå nödvändigheten därav. Justitieministern tycks ha fastnat för något exempel, men jag hörde det inte riktigt, så jag kan inte ge mig in på det. I varje fall tycker jag, att även om det skulle finnas ett och annat skäl, som talar för en sådan ändring, så är det övervägande starka skäl, som talar emot. Därför kan jag för min del inte acceptera denna förändring.

I den nuvarande lagen står det »böter eller fängelse i högst sex månader». Här göres alltså en medveten skärpning för denna lindriga brottstyp, och man frågar sig varför. Straffrättskommittén anför i sitt utlåtande, dels att bötesstraff vid ett sådant brott torde vara mindre verksamt, dels att höjning av

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

fängelsestraffets maximum är motiverad med hänsyn till att svårare fall än hittills böra rymmas inom snatteribegreppet. Det sista argumentet kan jag förstå, fastän jag inte tror, att en straffskärpning är nödvändig för den skull, men jag kan däremot inte förstå det första argumentet. Just när det gäller människor i den ålder, som i allmänhet de tillhöra, som göra sig skyldiga till de snatteriförseelser, om vilka utskottet i sitt utlåtande har talat så känsligt på ett och annat ställe, tycker jag, att det är skäl att fara fram med en viss försiktighet, när man mäter ut fängelsestraff — låt vara, att det är villkorligt straff. Jag tycker att större försiktighet är av nöden där, och därför är jag inte utan vidare beredd att acceptera den ståndpunkten, att just när det gäller dessa brottslingar bör man tillgripa fängelsestraff, medan man däremot för andra mycket väl kan använda böter som normalt straff i motsvarande fall.

Slutligen vill jag understryka, att utskottet har gjort en del avsevärda förbättringar i den kungl. propositionen. En av dessa förbättringar har utskottets ärade ordförande redan framhållit, nämligen den, att straff, som understiger 60 dagsböter, inte längre grundar något återfall. Det anser jag vara en mycket viktig förbättring av den kungl. propositionen, och den visar, att utskottet har tagit sin uppgift på allvar. En annan förbättring är den, som utskottet gjort i fråga om överkansbrotten, där man ju också gjort ett avsteg från den kungl. propositionen. Överhuvud taget har utskottet, såvitt jag kan finna, gjort det bästa möjliga av förslaget och avlägsnat de bestämmelser, som från våra utgångspunkter inte äro acceptabla.

Om jag alltså skulle våga mig på en sammanfattning av min ståndpunkt i den här frågan, så skulle denna ståndpunkt se ut på ungefär det här sättet. Visst kan man från lekmannasynpunkt känna sig betänksam mot ett och annat, som föreslagits på detta område. Det är mycket svårare för en lekman att sätta sig in i alla detaljer än för en jurist, och visst skulle man helst ha sett, att man hade kunnat behandla även denna reform i ett större sammanhang. Men även med dessa betänkligheter anser jag, att förslaget bör kunna accepteras med de ändringar, som föreslagits av mig och mina medreservanter.

Trots de slutord, som statsrådet och chefen för justitiedepartementet riktade till kammaren, håller jag för min del före, att kammaren gör klokt i att följa reservanterna på dessa punkter. Genom att följa reservanterna undgår man också de anklagelser, som ha riktats mot förslaget från t. ex. herr Brantings sida, och man undanröjer också en del av de missförstånd, som otvivelaktigt yppat sig i detta sammanhang. Mitt yrkande blir därför, herr talman, bifall till utskottsförslaget med de ändringar, som föreslagits av mig och några andra reservanter vid punkterna B 2 och B 3 i utskottets utlåtande.

Herr Gärde: Herr talman! Efter den utförliga debatt, som förekommit i denna fråga, skall jag inskränka mig till att för min del framhålla några spridda synpunkter.

Vad då först angår den principiella inställningen till förslaget, så förefaller det mig, som om särskilt herr Branting har väsentligt överdrivit detta förslags räckvidd och allmänna karaktär. Man får ihågkomma, att här gäller det endast en partiell reform, en förbättring av en begränsad del av vår strafflag, nämligen förmögenhetsbrotten, och att förslaget inte heller i denna punkt avser en definitiv reform, utan en reform som åtminstone i viss mån är av provisorisk natur. I detta förslag avhandlas alltså icke vad man brukar kalla straffrättens allmänna del: de allmänna grunderna för straffsystemet, för straffbarhet, för delaktighet och för omständigheter, som förminska eller utesluta

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)
straffbarheten, såsom minskad eller ingen tillräknelighet, nödvärn och dylikt. Vidare har ej heller den s. k. speciella delen blivit föremål för behandling i sin helhet — de delar, som angå t. ex. fridsbrotten, ärekränkingsbrotten och åtskilliga andra brottskategorier ha i stort sett utelämnats. Vad denna reform avser att utgöra, är, som någon talare har sagt, en revidering på nu gällande straffrättsliga grunder av den del av strafflagen, som avser förmögenhetsbrotten, en revidering, som är anpassad till det straffrättsliga system, som vi nu ha och i vilket reformen icke avser att åstadkomma någon principiell rubbning. Även i denna del har, särskilt vad angår utformningen av brottstyperna och strafflatituderna — förslaget principiellt anslutit sig till gällande lag. I denna del är det fråga om vissa förenklingar, särskilt beträffande stöldbrotten, och vissa utvidgningar beträffande bedrägeri- och oredlighetsbrotten, som gå ut på att i dessa delar, särskilt den sistnämnda, ernå större effektivitet i lagstiftningen. Beträffande stöldbrotten förefaller det mig nästan snarare som om en strafflindring hade ägt rum än en skärpning. Däremot har i viss mån en skärpning ägt rum beträffande oredlighets- och bedrägeribrotten.

Man kan ju uppställa den frågan, huruvida det är möjligt eller lämpligt att på detta sätt bryta ut en speciell del ur det stora sammanhang, som strafflagen utgör, och upptaga den till behandling utan att samtidigt ingå i behandling av de allmänna grunderna för straffrätten. Jag syftar här inte på reformer av mera periferisk art och beträffande i viss mån fristående institut, utan jag avser strafflagens centrala delar.

Då arbetet på en reform av vår strafflag för omkring tre decennier sedan tog sin början med det uppdrag, som då lämnades åt professor Thyren år 1910. åsyftade man också otvivelaktigt en allmän reform. Thyren utarbetade i första hand de allmänna grunderna för en sådan reform, och på basis av hans arbete tillsattes år 1916 en strafflagskommission, som i lagtext utvecklade Thyrens grundtankar i fråga om straffsystemet, i fråga om delaktighet, försök, sammanträffande av brott samt grunder som utesluta straffbarhet och dylikt. Strafflagskommissionens arbete avbröts emellertid 1923 sedan kommissionen hade utarbetat sitt betänkande rörande dessa allmänna grunder. Under tiden fortsatte Thyren sitt arbete till sin död 1933, med utarbetande av de speciella delarna av straffrätten. Man hade givetvis då väntat sig, att det skulle bli en fortsättning på detta arbete, vilket när Thyren gick bort till stor del var slutfört, alltså med sikte på en sådan allmän strafflagsreform, som man haft i tankarna, då Thyren erhöll sitt uppdrag år 1910. Av olika anledningar avvek man emellertid från denna ursprungliga avsikt, och man uppgjorde i stället ett program med partiella reformer, som skulle avse i första hand strafflagens speciella del, de olika brottskapitlen i strafflagen, under det man sköt frågan om de principiella grunderna åt sidan tills vidare. Som ett första resultat av detta program föreligger nu strafflagskommitténs förslag till lagstiftning angående förmögenhetsbrotten.

Man kan ifrågasätta om det är den riktiga ordningen vid utarbetandet av en strafflag, att man börjar med den speciella delen för att sedermera utarbeta den allmänna delen, och huruvida den förra inte i viss mån på detta sätt kommer att hänga i luften. Givet är i varje fall, att ett sådant arbete, där man icke samtidigt tar ståndpunkt till de allmänna principerna, ej kan bli något annat än ett provisorium. Som ett provisorium kan det givetvis vara berättigat, och det är också ur den synpunkten, som jag för min del har tagit ståndpunkt till detta förslag.

Jag förstår så väl, att herr Branting känner det som en brist, att han inte hade den principiella utgångspunkten klar, när han gick att fatta ståndpunkt till de speciella bestämmelserna, och att han därför drevs in i denna pessi-

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

mism. Jag förstår det, men å andra sidan måste jag säga, att även denna partiella och provisoriska reform har sin betydelse just såsom en hyfsning, en revidering av de nu i mycket föråldrade bestämmelserna om egendomsbrott och såsom en utbyggnad av vissa institut, där behovet av en utbyggnad gjort sig särskilt starkt gällande under senare tid.

Att detta reformförslag icke kunnat införa några nya idéer i fråga om straffsystemet och dylikt, ligger ju i sakens natur, eftersom det inte var en uppgift, som denna kommitté hade. Den tendens, som utmärker detta lagförslag, kan inte heller rättvisligen betecknas såsom ett baksträveri. Det är en anpassning av strafflagstiftningen till de komplicerade ekonomiska förhållanden, som ha inträtt sedan 1864 års strafflag sett dagen, och som helt enkelt är nödvändig, därest man inte vill låta de stora bovarna gå fria och endast komma åt de små tjuvarna. Därest man överhuvud taget vill komma åt det osunda i vår tids ekonomiska liv, måste man gå in för en dylik utbyggnad.

Men å andra sidan kan man beklaga, att man icke samtidigt har fått en uppläggning särskilt av straffsystemet. Vi ha nu under årens lopp infört åtskilliga straffformer berörande institut, som voro helt okända vid tiden för 1864 års strafflags tillkomst. Vi ha under denna tid fått tvångsuppfostran, ungdomsfängelse, villkorlig dom av olika gestaltning, förvaring och internering, och på vissa punkter ha även de gamla straffarterna, särskilt bötesstraffet, nyordnats. Härtill kommer nu, att man i det förslag, som föreligger, i viss mån har övergått till ett annat sätt för att bestämma särskilt brottsgraderna än man tidigare haft. Som herr Branting framhöll och som också framhållits av andra talare, uppdelar man nu varje brottstyp i tre grader: grovt brott, medelsvårt brott och ringa brott. Tidigare hade man givetvis också haft en indelning efter brottsvårheten, men gränslinjen mellan de olika graderna har varit bestämd av vissa objektiva fakta, rekvisit, som klart sökt draga upp gränslinjerna mellan låt oss säga de medelsvåra och de ringare brotten. Detta var givetvis en stor hjälp för domstolarna i varje fall. När man övergår till att karakterisera de ringare brotten så, att det kan bero på omständigheterna huruvida ett brott skall anses som ringa, blir härav följden, att det blir domstolen, som i varje särskilt fall får ett långt större inflytande vid avgörandet än tidigare, då lagen innehöll långt mera precisa direktiv på denna punkt än vad nu blir fallet. Att en enhetlig rättstillämpning från domstolarnas sida härigenom i hög grad försvåras borde vara uppenbart.

Man kan också ifrågasätta, huruvida domstolarna i rättsskipningen fullt kunna gå i land med den nya uppgift, som här ålagts dem. I en straffprocess är domstolens uppgift i första hand att utreda huruvida den misstänkte har begått gärningen eller ej, och vid det eller de tillfällen, då den misstänkte kommer inför domstolen, rör sig alltså behandlingen i mycket hög grad om den frågan. Under denna förhandling får givetvis domstolen också företaga en undersökning av den tilltalades personliga förhållanden. Med den stora variation i reaktionsformer, som nu är rådande i ungdomsfängelse, tvångsuppfostran, villkorlig dom, förvaring o. s. v. kräves en långt större kännedom om brottslingen än tidigare, en kännedom, som ej kan förvärfvas utan ingående kunskap om den brottsliges karaktärsegenskaper. Härtill kommer den nu betydligt vanskligare uppgiften att bedöma brottets svårhetsgrad. Av denna gradering beror i hög grad det konkreta straffet. Är brottet ringa, så slutar straffskalan vid fängelse, är det medelsvårt, slutar den vid straffarbete i två år, och är brottet grovt, slutar den i allmänhet vid straffarbete i sex år. Det blir alltså i praktiken beroende på domstolen att i de särskilda fallen placera den brottslige, med hänsyn till brottets beskaffenhet i första hand och med hänsyn till brottslingens person i andra hand, i en straffskala, som rör sig

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

från böter upp till sex års straffarbete, vartill kommer frågan om valet av den lämpligaste reaktionsformen.

Jag menar, att man inte kan undanskjuta den enligt min mening kanske ännu viktigare frågan om reformering av straffsystemet, och man måste också därvid ställas inför frågan om fördelning av de olika uppgifterna mellan domstolarna och de straffverkställande organen. Man får överväga, i vad mån domstolarna verkligen ha förutsättningar för att, i det långt mera komplicerade läge, som nu uppkommit, kunna träffa ett ur olika synpunkter riktigt och lämpligt avgörande i alla dessa ämnen. Förhållandena ha förändrats i väsentlig grad på detta område efter 1864 års strafflags tillkomst, då man rörde sig i stort sett med tre straffarter: straffarbete, fängelse och böter, och med i lagen långt mera preciserade förutsättningar i fråga om brottsrubriceringen och den brottsliges inplacering i straffsystemet än vad nu alltmer blivit fallet.

Vad jag nu anfört innefattar givetvis icke någon kritik av det här föreliggande förslaget, som jag är beredd att tillstyrka. Jag vill tillstyrka det även i de delar, som avse straff för försök. Jag kan inte finna, att det är någon väsentlig skillnad i straffvärdighet mellan den, som går in i en potatiskällare för att stjäla potatis, men i det avgörande ögonblicket blir hindrad att fullfölja sitt uppsåt och springer ut ur källaren, samt å andra sidan den, som verkligen lyckas få potatisen ut ur källaren. Om man straffar den ene, så skall man straffa den andre. Många av dessa snatteribrott äro av den obetydliga beskaffenhet, att de även vid fullbordat brott måste betraktas som rena okynnesbrott.

I fråga om exemplet med pojken, som stjal äpplen, måste jag säga, att oberoende av om man har straff för försök eller ej, så måste man se till, att lagens hårdhet på den punkten mildras i den riktning, som utskottet har påpekat, nämligen att den okynnesbrottslige i stället för åtal kan erhålla en tillrättavisning i mer eller mindre sträng form allt efter omständigheterna. Även på den punkten, herr talman, är jag beredd att tillstyrka utskottsförslaget.

Herr Branting: Herr talman! Eftersom en anmärkning framställd mot sättet för min reservations avgivande, vill jag endast förklara, att det föreföll mig naturligt att först gå noggrant igenom detta förslag och erfara, till vilka resultat utskottsgranskningen skulle leda, samt därefter taga min ståndpunkt till det hela, i stället för att börja med att förklara: detta kan jag icke godkänna!

Det ämne vi här behandla är så omfattande, att det inte finns någon möjlighet att gå in på en verklig diskussion beträffande var och en av de föreliggande frågorna. Man kan bara röra vid dem helt ytligt. Kammaren saknar f. ö. tyvärr i stort sett intresse för juridiska frågor, och debatten har ju också räckt ganska länge.

Jag vill emellertid åter något beröra frågan, om det icke hade varit riktigt, att riksdagen på förhand fått tillfälle att taga ställning till de nya straffrättsliga principer, som detta lagförslag innehåller. Detta spörsmål har berörts av herr Schlyter och även av andra talare. Man har då gjort gällande, att förslaget egentligen icke skulle innebära några principiella nyheter. Man har påpekat t. ex. att straff för försök till brott redan finnes i den nu gällande strafflagen och att vad som här skett bara är en utvidgning av förut gällande regler, men icke någon principiell nyhet. Man har också med tämligen lätt hand berört vissa andra frågor av principiell innebörd.

Jag vill tillåta mig fästa herrarnas uppmärksamhet på den punkt i herr Gärdes anförande, där han tog upp frågan, hur domstolarna hädanefter genom den nya lagen skola finna ledning för en rättvis *straffmätning*. Domstolarna

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

måste efter det nya systemet röra sig inom en marginal, vilken som herr Gärde framhöll stundom sträcker sig från böter ända upp till sex års straffarbete, och straffet skall bero på om man — efter tämligen obestämda bedömningsgrunder — klassificerar det ifrågavarande brottet såsom lindrigt, normalt eller grovt. Detta är ju bara ett exempel på de nyheter, som följa av det nya systemet. Man må kalla denna nyhet för principiell eller inte, men nog är den väl ändå av sådan innebörd, att det varit rimligt att riksdagen fått tillfälle att därom på förhand uttala sig.

Naturligtvis måste man väl också erkänna, att den stora utvidgningen av straff för försök till brott, som här har ägt rum, är av sådan beskaffenhet, att en förhandsgranskning hade varit motiverad. Jag framhöll i mitt första anförande, att för närvarande försök till brott straffas i åtskilliga fall. Jag har ej gjort gällande, att någon fullständig nyhet därvidlag skulle ha införts i lagen. Jag har däremot uttalat som min uppfattning, att man i detta avseende gått alldeles *för långt!* Och den uppfattningen har ju fått stöd av de reservanter, vilka på en speciell punkt anmält sitt missnöje med förslaget. Man har gått långt utöver vad nuvarande strafflag ansett lämpligt. Herr Schlyter framhöll själv, att vissa svårigheter måste följa, när det gäller att taga ställning till frågan huruvida ett straffbart försök till brott föreligger eller ej, och särskilt exempelvis när det gäller att bedöma, huruvida s. k. frivilligt tillbakaträdande ägt rum eller ej. Herr Schlyter framhöll då, att dessa svårigheter föreligga redan nu, vid bedömande av försöksbrott, och alltså inte på den punkten någon nyhet införts genom de nu föreslagna bestämmelserna. Ja, så kan man ju framställa saken. Det blir i framtiden visserligen frågan om *samma* sorts svårigheter som man nu kan möta, men nyheten är, att dessa svårigheter hädanefter komma igen hundra gånger oftare än förut! Diverse dunkla spörsmål, som man förut stött på relativt sällan i rättsskipningen, komma nu att bli dagligt bröd vid våra domstolar. Detta är väl en övergång från ett system till ett annat, och innebär en sådan nyhet, att riksdagen hade kunnat få lov att överväga saken på förhand.

Jag ber också att få med några ord återkomma till frågan om *straffskärpingarna*. Jag tror verkligen, att de herrar, som avlyssnat denna debatt, måste ha funnit, att man icke från utskottsmajoritetens sida ägnat straffskärpingarna någon nämnvärd uppmärksamhet, utan lämnat dem i stort sett utanför debatten. Om detta skett därför att man ansett, att straffskärpingarna inte hade någon betydelse, eller de förbigåtts, därför att man tyckt, att det inte varit särdeles opportunt att tala om dem, det vet jag inte. Men jag vill förutsätta, att man menat, att de ingått som en självklar följd av hela det nya systemet, och att det därför inte fanns anledning att ägna dem särskild uppmärksamhet.

Det har i detta sammanhang hänvisats till ett uttalande på sid. 27 i utskottsutlåtandet, där utskottet framhållit: »Genom de i propositionen föreslagna straffskalorna i förening med de viktigaste förmögenhetsbrottens uppdelning i olika grader efter brottets större eller mindre svårhet erhålla domstolarna vidsträckt möjlighet att behandla varje fall efter dess egenart.» Ja, detta är ju ett sätt att tala om de nyinförda straffskärpingarna, som väl kan betecknas såsom ganska *kringgående*. Utskottet fortsätter: »Vad särskilt angår gradindelningen är denna ett naturligt uttryck för den i propositionen genomgående förskjutningen från stöld och liknande brott, där de nuvarande bestämmelserna förenklats och mildrats.» Jag vill överlåta åt de ärade kammarledamöternas bedömande, huruvida man verkligen kan påstå, att det har ägt rum en *mildring* beträffande straffen för stöld. Visserligen är det sant, att genom avskaffandet av de gamla bestämmelserna om straff för olika »resor» stöld vissa möjligheter öppnats för ett mildare bedömande av återfallsförbrytare. Men i

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)
fråga om de normgivande bestämmelserna för vanliga fall av första resan stöld fäster jag uppmärksamheten på att där en mycket väsentlig straffskärpning har ägt rum genom att maximistraffet höjts från 6 månader till två års straffarbete.

Men meningen är ju — säger man då — att domaren efter detta nya system skall ha friare tillfälle att inom latituden bedöma varje särskilt fall och utmäta det straff, som han i det speciella fallet anser vara förskyllt. Detta låter mycket bra. Men i det praktiska livet utgestalta sig förhållandena på ett annat sätt. Det finnes, när saken gäller ansvarstalan för stöld, någonting, som man kan kalla för normala fall, vanliga fall, de allra vanligaste fallen, och hur skola de bedömas? Det går ju så till, att domaren ser efter, inom vilken straffskala han har att röra sig, och för de normala fallen anser han det riktigt att utmäta ett straff, som befinner sig någon smula under hälften av det angivna straffmaximum. Därför tillät jag mig i mitt första anförande förutsätta, att normalstraffet för stöld, som ju nu vanligen blir mellan två till fyra månaders straffarbete, kommer att höjas ganska väsentligt, till sju eller åtta månaders straffarbete, eller något dylikt. Detta lär man icke kunna bestrida.

Jag blev mycket förvånad när herr Schlyter såsom ett argument för de föreslagna straffskärpningarna anförde ett fall, som är bekant från dagspressen, nämligen angående en person, som stulit kuponger till livsmedelskort. Enligt den nya lagen kommer en sådan tjuv att kunna ådömas straffarbete, under det att han med nuvarande bestämmelser icke ens har kunnat häktas; straffet blir väl också mildare nu än enligt den nya lagen. Men, mina herrar, förändringen i den straffrättsliga behandlingen av ett fall som detta beror inte på någon straffskärpning, som nu genomförts, utan sammanhänger — såsom utskottets ärade ordförande mycket väl vet — med den nya *brottsbeskrivningen*, enligt vilken det förfarande, som här avhandlats, hädanefter skall räknas såsom stöld. Detta fall kan sålunda inte gärna anföras såsom något särskilt argument för de föreslagna straffskärpningarna.

När det gäller försöksbrotten — om jag får återkomma till dem — är det mycket lätt att argumentera på det sättet, att man framställer den frågan till kammarens övervägande, huruvida inte den, som har *försökt* begå ett visst brott, så eller så beskaffat, bör straffas. »Jo, visst», tänker åhörarna, »naturligtvis är ett sådant försök straffbart, och naturligtvis bör en sådan förbrytare klämmas åt!» Men detta sätt att argumentera anser jag inte riktigt juste. Det är ju inte därom saken egentligen rör sig! Den fråga man kommer in på, när det gäller försöksbrottens bestraffande, är ju den, vilka möjligheter som föreligga i dessa fall att uppnå ett *rättssäkert* avgörande, ett avgörande som tillfredsställer behovet av rättssäkerhet. Då finner man, att ju oftare man får att göra med försöksbrottens bestraffande, desto oftare skall man också stöta på fall, där det är synnerligen tvivelaktigt, huruvida ett straffbart försök föreligger eller icke. Och det är denna hänsyn till rättssäkerheten som gör att jag för min del ryggar tillbaka för den föreslagna stora utvidgningen i bestraffningen av försöksbrott.

Herr talman! Jag vill inte gå så mycket längre in i denna diskussion. Jag fruktar att det är ganska lönlöst. Men jag kan ju få tillägga, att när herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet såsom ett kriterium på den föreslagna reformens humana karaktär påpekade, att herr Schlyter stödde reformen och samtidigt åberopade den verksamhet och de insatser, som första lagutskottets ärade ordförande gjort för en humanisering av vår strafflagstiftning, då vill jag för min del gärna begagna tillfället att uttala min aktning för och min varma uppskattning av herr Schlyters verksamhet i denna rikt-

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

ning. Jag hoppas också på en fortsatt aktivitet från hans sida efter samma linjer. Men det hindrar inte, att jag känner mig desto mer förvånad över den lätthet, med vilken han engagerat sig för den nya strafflagen.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle förkastas; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Branting* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 2 kap. 8 § i första lagutskottets förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, förkastas nämnda paragraf.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

3—6, 8, 10—15 och 17—19 kap. samt 20 kap. 1 §.

Godkändes.

20 kap. 2 §.

20 kap. 2 och 3 §§ hade följande avfattning:

2 §.

Är stöld med hänsyn till det tillgripnas värde och övriga omständigheter vid brottet att anse som ringa, skall för snatteri dömas till fängelse eller böter.

3 §.

Stjäl någon från dödsbo vari han är delägare, eller stjäla makar, syskon, föräldrar och barn, adoptivföräldrar och adoptivbarn eller fosterföräldrar och fosterbarn från varandra medan de sammanbo, dömes för boдрäkt till fängelse eller böter. Samma lag vare, där någon stjal lösöre vari han äger del. Medverka flera till stöld och gäller vad nu är sagt någon av dem, dömes jämväl envar av de övriga för boдрäkt, dock ej den som handlat med uppsåt att tillägna sig det tillgripna.

Vid förevarande paragrafer hade reservation avgivits av herrar *Karl Johan Olsson*, *Gezelius*, *Olsson* i Mellerud och *Lindberg* i Stockholm samt fru *Gustafson*, vilka ansett, att i utskottets motivering bort å angiven plats inskjutas ett stycke av följande lydelse:

»Utskottet har bemärkt att enligt propositionen straffet för snatteri och boдрäkt föreslås till 'fängelse eller böter', medan straffet för andra lägre brotts-

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)
 grader — bedrägligt beteende och undandräkt — föreslagits till 'böter eller fängelse'. I fråga om snatteri och bodräkt innebär förslaget tillika en skärpning av straffen i förhållande till vad som nu gäller. Då skäl ej synas föreligga att tillämpa strängare straffregler för dessa fall än för bedrägligt beteende och undandräkt, får utskottet föreslå, att straffsatserna i 20 kap. 2 och 3 §§ bestämmas till 'böter eller fängelse'.»

samt i enlighet härmed yrkat, att åt ifrågavarande paragrafer måtte givas följande lydelse:

2 §.

Är stöld med hänsyn till det tillgripnas värde och övriga omständigheter vid brottet att anse som ringa, skall för snatteri dömas till *böter eller fängelse*.

3 §.

Stjäl någon från dödsbo vari han är delägare, eller stjåla makar, syskon, föräldrar och barn, adoptivföräldrar och adoptivbarn eller fosterföräldrar och fosterbarn från varandra medan de sammanbo, dömes för bodräkt till *böter eller fängelse*. Samma lag vare, där någon stjäla lösöre vari han äger del. *Medverka flera till stöld och gäller vad nu är sagt någon av dem, dömes jämväl envar av de övriga för bodräkt, dock ej den som handlat med uppsåt att tillägna sig det tillgripna.*

Herr **Olsson, Karl Johan**: Herr talman! Med hänvisning till vad jag anfört i principdebatten ber jag att få yrka bifall till den reservation, som jag jämte andra ledamöter inom utskottet fogat till utskottets utlåtande.

Herr **Schlyter**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den nu föredragna paragrafen yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock, av herr *Olsson, Karl Johan*, att nämnda paragraf skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av honom m. fl. vid 20 kap. 2 och 3 §§ anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Karl Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 20 kap. 2 § i första lagutskottets förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf med den lydelse, som påyrkats av herr *Karl Johan Olsson*.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 67.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

20 kap. 3 §.

Herr **Olsson, Karl Johan**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder endast yrkats, av herr *Olsson, Karl Johan*, att den nu ifrågavarande paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av honom m. fl. vid 20 kap. 2 och 3 §§ avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare i enlighet med herr Karl Johan Olssons yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

20 kap. 4—9 §§.

Godkändes.

20 kap. 10 §.

Denna paragraf lydde:

Försök till brott som i 1, 2, 4, 5 eller 9 § sägs straffes efter ty i 3 kap. stadgas. Samma lag vare beträffande försök till sådant tillgrepp av fortskaffningsmedel som är straffbart enligt 6 §.

Gör vid försök till rån gärningsmannen så grovt våld å annan, att denne därav får döden, må till straffarbete på livstid dömas.

Vid 20 kap. 10 §, 21 kap. 8 § och 22 kap. 9 § hade reservation anmälts av herrar *Karl Johan Olsson, Olsson* i Mellerud och *Lindberg* i Stockholm, fru *Gustafson* samt herr *Nilson* i Eskilstuna, vilka dels ansett, att utskottets motivering bort i vissa angivna delar erhålla den lydelse, reservationen visade, dels ock i enlighet härmed yrkat, att ifrågavarande paragrafer måtte erhålla den ändrade avfattning, som i reservationen angivits. I reservanternas förslag var 20 kap. 10 § så lydande:

Försök till brott som i 1, 4, 5 eller 9 § sägs straffes efter ty i 3 kap. stadgas. Samma lag vare beträffande försök till sådant tillgrepp av fortskaffningsmedel som är straffbart enligt 6 §.

Gör vid försök till rån gärningsmannen så grovt våld å annan, att denne därav får döden, må till straffarbete på livstid dömas.

Herr **Olsson, Karl Johan**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Schlyter**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande paragrafen yrkats dels att densam-

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)
 ma skulle godkännas, dels ock, av herr *Olsson, Karl Johan*, att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av honom m. fl. vid förevarande paragraf samt 21 kap. 8 § och 22 kap. 9 § anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Karl Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 20 kap. 10 § i första lagutskottets förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf med den lydelse, som påyrkats av herr *Karl Johan Olsson*.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 55.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

20 kap. 11 och 12 §§ samt 21 kap. 1—7 §§.

Godkändes.

21 kap. 8 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Försök till brott som i 1, 2, 3, 4 eller 5 § sägs straffes efter ty i 3 kap. stadgas; dock skall bestämmelsen i 3 kap. 13 § andra stycket icke gälla i fråga om försök till utpressning.

Såsom för försök till bedrägeri straffes den som för att bedraga försäkringsgivare eller eljest med bedrägligt uppsåt skadar sig eller annan till person eller egendom. Samma lag vare, där någon med uppsåt som nyss sagts söker åstadkomma sådan skada. Har han innan skadan inträtt frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, vare fri från straff.

I den av herr *Karl Johan Olsson* m. fl. vid 20 kap. 10 §, 21 kap. 8 § och 22 kap. 9 § anförda reservationen hade för ifrågavarande paragraf förordats följande avfattning:

Försök till brott som i 1, 3, 4 eller 5 § sägs straffes efter ty i 3 kap. stadgas; dock skall bestämmelsen i 3 kap. 13 § andra stycket icke gälla i fråga om försök till utpressning.

Såsom för försök till brott som i 1 eller 3 § sägs straffes den som för att

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

bedraga försäkringsgivare eller eljest med bedrägligt uppsåt skadar sig eller annan till person eller egendom. Samma lag vare, där någon med uppsåt som nyss sagts söker åstadkomma sådan skada. Har han innan skadan inträtt frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, vare fri från straff.

Herr Olsson, Karl Johan: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Schlyter: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att den nu föredragna paragrafen skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels ock, av herr *Olsson, Karl Johan*, att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av honom m. fl. därom anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Karl Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 21 kap. 8 § i första lagutskottets förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf med den lydelse, som påyrkats av herr *Karl Johan Olsson*.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Karl Johan*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 44.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

21 kap. 9—11 §§ samt 22 kap. 1—8 §§.

Godkändes.

22 kap. 9 §.

Denna paragraf var så lydande:

Försök till brott som i 1, 2, 3 eller 5 § sägs straffes efter ty i 3 kap. stadgas.

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

I herr *Karl Johan Olssons* m. fl. vid 20 kap. 10 §, 21 kap. 8 § och 22 kap. 9 § avgivna reservation hade för paragrafen förordats följande lydelse:

Försök till brott som i 1, 3 eller 5 § sägs straffes efter ty i 3 kap. stadgas.

Herr Olsson, Karl Johan: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Schlyter: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den nu förevarande paragrafen yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock, av herr *Olsson, Karl Johan*, att paragrafen skulle godkännas med den avfattning, som förordats i den av honom m. fl. därom avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Karl Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 22 kap. 9 § i första lagutskottets förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf med den lydelse, som påyrkats av herr *Karl Johan Olsson*.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Övriga delar av det ifrågavarande lagförslaget.

Godkändes.

De återstående av utskottet förordade lagförslagen.

Godkändes.

Utskottets hemställan i första avdelningen av punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Andra avdelningen av punkten A.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion om ändring av 8 § 2 mom. lagen angående jordfästning.

*Äny kyrkas
upplåtande
vid borgerlig
begravning.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 79, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Mosesson* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring av mom. 2 i § 8 av lagen om jordfästning, att detta moment komme att lyda: »Vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning skall klockringning, om det begäres, äga rum i vanlig ordning, och må vid sådan begravning kyrka upplåtas, när särskilda skäl därtill äro.»

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet lämnat en redogörelse för riksdagens och kyrkomötets tidigare behandling av den föreliggande frågan samt tillika erinrat om att 1938 års riksdag med anledning av väckt motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning av frågan om de fria religiösa samfundens rättsliga ställning och om en revision av gällande dissenterlagstiftning samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hade därefter anfört:

»Genom 1926 års ändringar i lagen angående jordfästning frångicks den i vårt land tidigare gällande principen, att beträffande avliden medlem av svenska statskyrkan jordfästning enligt statskyrkans ordning vore obligatorisk, och medgavs att begravning utan sådan jordfästning, s. k. borgerlig begravning, finge äga rum. Beträffande ordningen för begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning stadgades härvid i 8 § 2 mom. lagen angående jordfästning, att kyrka ej får upplåtas med mindre särskilda skäl därtill äro. Det torde också vara uppenbart att ett undantagsstadgande är erforderligt för att förhindra att kyrka användes vid begravning, när därvid kan befaras förekomma något som strider mot förrättningens allvar eller är oförenligt med kyrkorummets helgd. Emellertid synes lagens tillämpning giva vid handen, att den valda formuleringen av ifrågavarande bestämmelse föranlett skilda tolkningar samt vacklande praxis. Sålunda ha i motionen berörts fall, då en frikyrklig begravning måst förrättas i snöstorm och stark kyla ute på kyrkogården, medan kyrkan strax bredvid stått uppvärmd och oanvänd. Enligt utskottets mening borde kyrka kunna upplåtas, såvida ej risk kan anses föreligga, att begravningen icke kommer att förrättas i tillräckligt värdiga former. En ändring av lagens avfattning synes med hänsyn härtill böra vidtagas. Huruvida den av motionären föreslagna jämkningen är tillfyllest för att undanröja tvekan om lagens rätta tillämpning synes emellertid böra närmare utredas. Med hänsyn härtill och då en ändring i lagen kräver medverkan av allmänt kyrkomöte, vilket ej kan förutsättas skola sammankallas under innevarande år, har utskottet icke ansett sig böra förelägga riksdagen någon utformad text till lagändring, utan torde utarbetande av förslag i ämnet böra ankomma på Kungl. Maj:t. Utskottet får därför hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående sådan ändring i lagen angående jordfästning, att vidgad rätt till användande av kyrka vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning medgives, samt för riksdagen framlägga förslag i frågan.»

Reservation hade anförts av herrar *Karl Emil Johanson*, *Caap*, *Larsson* i *Hede* och *Gustafsson* i *Lekåsa*, vilka anfört:

»Som av den i utskottets utlåtande lämnade redogörelsen för riksdagens och kyrkomötets behandling av förevarande fråga framgår, har densamma tidigare framkallat synnerligen stridiga uppfattningar. Då frågan genom 1926 års lagändring erhållit en i stort sett tillfredsställande lösning, anse vi, att ett för-

Ang. kyrkas upplåtande vid borgerlig begravning. (Forts.)

nyat upptagande av frågan, vilket synes ägnat att medföra nya stridigheter och skärpa motsättningen mellan statskyrkan och de frikyrkliga samfundet. i rådande tidsläge borde undvikas. På grund härav och då vid den ovan berörda utredning, varom 1938 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt, torde komma under övervägande jämväl frågan om kyrkas upplåtande vid s. k. borgerlig begravning, få vi hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr Engberg: Det var inte utan en viss förvåning, herr talman, som jag tog del av detta utskottsutlåtande. Jag skall närmare motivera denna förvåning. Den anknöt sig i första hand till den rent riksdagstekniska sidan av behandlingen. År 1938 väckte samme motionär, vars motion har föranlett utskottets hemställan nu, en motion med krav på en allsidig utredning av de frikyrkliga evangeliska samfundens rättsliga ställning. I den debatt, som ägde rum i andra kammaren och i vilken motionären den gången själv deltog, exemplifierade både han och herr Bergquist och herr Nilson i Eskilstuna behovet av denna utredning bland annat med hänsyn till att jordfästningsfrågan borde få en närmare reglering. Med de uttalanden, som den gången gjordes, beslöt andra kammaren liksom också första kammaren att denna utredning borde komma till stånd och en skrivelse avläts till Kungl. Maj:t. Sakläget är alltså det, att på Kungl. Maj:ts bord ligger en hemställan från riksdagen av 1938 med begäran om en allsidig utredning av de frikyrkliga evangeliska samfundens rättsliga ställning. Där inneslutes också frågan om kyrkas upplåtelse för jordfästning i annan ordning än den statskyrkliga, d. v. s. precis samma krav som förts fram i herr Mosessons motion i år.

Min första undran var alltså: hur kommer det sig och vad har inträffat som gör att riksdagen år 1942 skulle skriva särskilt om denna detalj, som ingick i det komplex, varom riksdagen begärde utredning år 1938? Jag har förgäves i motionärens framställning i år sökt något sådant skäl. Det finns helt enkelt inte angivet. Denna detalj har helt enkelt brutits ut och förts fram, och jag nödgas, herr talman, misstänka att motionären har velat begagna en som han trodde favorabel konjunktur till ett nytt försök för att uttröna, hur långt marken månne bära i detta stycke för förnyade framstötter.

Och därmed är jag inne på en annan sida av saken. Jag erinrar om att den formulering, som i mom. 2 i § 8 av jordfästningslagen nu kräves av motionären, lades fram av regeringen år 1926 för riksdagen. Vad skedde då i riksdagen? Ja, vi som voro med den gången erinra oss hurudant sakläget var. Sakläget var att år 1925 hade Kungl. Maj:t föreslagit det då samlade kyrkomötet en bestämmelse, vari man icke tog upp något särskilt angående kyrkorummets upplåtande, utan där utgångspunkten var att denna sak skulle som vanligt pastor loci, kyrkoherden eller hans ställföreträdare på platsen, få bedöma i det särskilda fallet. Kyrkomötet prövade ingående denna sak och den gav anledning till en av mötets största diskussioner. Den ledde till det resultatet, att kyrkomötet för sin del ansåg, att man borde ge pastor loci stödet av en allmän förhållningsregel, och därför hemställde kyrkomötet om det tillägget, att vid jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans borde icke kyrkorummet upplåtas. Emellertid gick den dåvarande justitieministern till riksdagen, som jag redan har nämnt, påföljande år 1926 med just den formulering, som motionären nu har föreslagit, och då är jag tillbaka till min fråga: vad skedde då i riksdagen? Jo, då tyckte vi i båda kamrarna, att nu hade i alla fall genom diskussionen på kyrkomötet och genom den reservation, som herr Hederstierna och herr Larson i Lerdala tillsammans med några andra hade fogat till lagutskottets betänkande, frågan onekligen kommit i ett nytt läge. Vi tyckte litet till mans, att nu var tiden inne

Ang. kyrkas upplåtande vid borgerlig begravning. (Forts.)

att sluta fred på denna punkt, och därför tillkom i enlighet med herr Hederstiernas reservation den formulering, som vi för närvarande ha och som lyder: »Vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning skall klockringning, om det begäres, äga rum i vanlig ordning; men ej må vid sådan begravning kyrka upplåtas, med mindre särskilda skäl därtill äro.»

Man ansåg att detta var ett rimligt tillmötesgående från riksdagens sida och var därför icke benägen att bifalla Kungl. Maj:ts proposition. Man tyckte att Kungl. Maj:t hade gått för långt, man ville ha en uppgörelse med kyrkomötet och få denna fråga löst på ett för båda parterna rimligt sätt. Kyrkomötet biträdde samma år riksdagens beslut.

Det finns, herr talman, ett gammalt latinskt ordstäv som säger: »*Quieta non movere*» — man skall icke sätta i rörelse det som redan befinner sig i vila. Detta synes mig, herr talman, vara en sådan punkt, där maximen i fråga äger en god och förnuftig tillämpning. Ty jag spørjer: vad är det som har inträffat? Vad är det som skulle motivera, att vi nu helt plötsligt skulle övergå till en annan formulering, som innebär, att huvudregeln skall vara att kyrka upplåtes, och undantaget att den icke upplåtes, medan riksdagen enhälligt utan rösträkning i båda kamrarna år 1926 ställde sig på den ståndpunkten, att huvudregeln skall vara att kyrka icke upplåtes, och undantaget att den upplåtes?

Jag tror, att om vi för det första, herr talman, tänka oss in i kyrkoherdens eller den tjänsteförrättande prästens ställning, skola vi nödgas medgiva, att det är lättare att till stöd ha en regel, där undantaget innebär ett medgivande, alltså beviljande av en förmånsrätt, än en bestämmelse, där man skall undantagsvis statuera vägran. Det senare betyder nämligen, att undantagen bli pinsamma moment, medan undantagen i den gamla ordningen bli uppskattade privilegier. Redan ur denna synpunkt är förslaget enligt min tanke betänkligt.

För det andra nödgas jag säga, herr talman, att hela det kyrkopolitiska betraktelsesätt, som skyntar bakom herr Mosessons framstöt i denna fråga, är av den art, att jag skulle se med den största oro på den framtida utvecklingen, om det omsattes i praxis. Observera att så länge den rena evangeliska läran är svensk statsreligion de svenska kyrkorna äro avsedda för kultakter i denna bekännelses både anda och ordning. Vad innebär nu det föreliggande förslaget? Jo, det innebär, att som regel skulle framställningar om jordfästning i annan ordning än kyrkans bifallas, d. v. s. framställningar om kultakter under en annan ledning och i en annan ordning än den kyrkliga. Här anmäla sig principiella betänkligheter, som man enligt min tanke icke utan vidare kan föra åt sidan. Ett av de mest tankeväckande anföranden, som hölls på 1925 års kyrkomöte, var biskop Einar Billings i Västerås. Det var kanske ett av de djupsinnigaste anföranden i en kyrkopolitisk fråga, som någonsin hållits vid ett svenskt kyrkomöte. Han framhöll, att det var ingalunda endast med tanke på kyrkorummets helgd, som han var betänksam, utan det var inför utsikten, att den kyrka, som i och genom sin bekännelse bragt sin religiösa egenart till uttryck och för vars kultakter kyrkorummen äro avsedda i denna bekännelses ordning och anda, skulle som regel träda åt sidan, när så begäres. Ty, herr talman, vi ha ju icke endast den kultakt, som består i jordfästning. Vi ha t. ex. även vigsel. Vad skulle ni, herr talman och mina herrar, säga, om en borgerlig vigselakt skulle ifrågasättas att äga rum i kyrkan, om borgmästaren, rådmannen eller landsfiskalen skulle vara vigselförrättare i kyrkorummet? Men sanningen är ju den för var och en som vill tänka igenom problemet, att med precis lika goda skäl som de som herr Mosesson anför — eller precis lika dåliga — skulle det kunna krävas, att man ställde kyrkorummet till förfogande jämväl för den borgerliga vigselakten. Eller jag nämner nattvarden, herr talman, som ju är en central sakramental kultakt. Vad skulle ni säga, om kyrko-

Ang. kyrkas upplåtande vid borgerlig begravning. (Forts.)
rummet skulle upplåtas för nattvard enligt en ordning, som kanske gällde för en sekt som separerat just i nattvardsfrågan? Eller jag går till dopet. Det kan låta groteskt, men har man en gång givit sig in på denna väg, var är det den slutar? Skulle det vara något hinder, mina herrar, att en vacker dag man jämväl skulle påkalla att få begagna kyrkorummet för en dopakt enligt baptistisk ritual i stället för den i kyrkohandboken föreskrivna?

Jag skall icke taga flera exempel, herr talman. Jag har valt dem, som jag anfört, därför att jag velat fästa kammarens akt uppå vart det leder hän, därest man överhuvud taget giver sig in på denna väg.

Kanske någon då gör en invändning — den har gjorts förut. Man har sagt så här: »Men när man kan upplåta kyrkorna till konserter, försvarslänemöten, Finlandsmöten o. s. v., varför då icke kunna upplåta dem för en kultakt enligt en frikyrkas ritual?» Invändningen kan te sig bestickande, men endast för den, som låter sig lätt bestickas intellektuellt. Ty i själva verket kunna dessa företeelser icke jämföras med kulthandlingar. Vid ett Finlandsmöte, ett försvarslänemöte eller en konsert är det alltså icke fråga om att låta en kultakt i annan ordning vikariera för den i statskyrkans ordning föreskrivna. Det är således icke något alternativ, som tages i anspråk.

Jag skulle också tro, att mången tänker så här: men skall man då icke göra några undantag? Jo, det är just dessa undantag, som ha gjorts och kunna göras med den nuvarande formuleringen »med mindre särskilda skäl därtill äro». Det är enligt min tanke ett mycket lyckligt uttryck. Ty det säger sig självt, att då får det bero på vederbörande kyrkoherdes eller pastors bedömande och omdöme, om fallet är sådant, att dylika särskilda skäl för upplåtelse kunna anses föreligga. Det kan vara ett oväder, som gör det olämpligt att ha den tänkta kultakten ute. Det kan också vara så, att det är en kommunalt och i övrigt mycket betrodde och allmänt aktad person, som det gäller, och att en hel församling tycker, att hans jordfästning skall få äga rum i kyrkorummet, en önskan vartill då skäligen hänsyn bör tagas. Allt detta kan tillgodoses inom den gamla formuleringens ram.

Men det man nu syftar till, herr talman, är att gå ett steg längre, med resultat att om det i enlighet med direktiven i herr Mosessons motion blir en skrivelse till Kungl. Maj:t, som sedan skulle effektueras i en lagbestämmelse av det slag, som han här har föreslagit, skulle man ställa kyrkomötet inför ett tvångsläge att antingen övergiva sin principiellt betonade och begrundade ståndpunkt från år 1925 eller vidbliva den i konflikt med riksdagen. Vad tjänar det då till, mina herrar, att lägga upp en i och för sig obetydlig fråga på det sättet, att den leder till en kyrkopolitisk konflikt och blir en kyrkopolitisk konfliktfråga? Jag har allt mer och mer, som herrarna veta, med åren kommit till den övertygelsen, att det är lyckligast för förhållandet mellan stat och kyrka i vårt land, att det vilar på fullt och ömsesidigt inbördes förtroende och att man icke från någondera sidan söker vare sig på direkta vägar eller än mindre på omvägar och krokvägar att tillskansa sig fördelar utan att kanske människorna riktigt ha reda på vad det är, som frågan gäller. Just därför har jag i denna motion sett en framstöt av det slag, som jag har beslutat mig för att i min lilla mån varna riksdagens första kammare för att bifalla. Därför har jag också kommit till det resultatet, att det klokaste, som kammaren kan göra här, är att avslå yrkandet om denna utredning, dels av det skälet att yrkandet i fråga ingår som en detalj i vad riksdagen skrev om år 1938, dels av de principiella skäl, som jag utvecklade.

Jag ber därför, herr talman, att få hemställa om avslag på det utlåtande, som avgivits av första lagutskottet, och jag skall gärna göra det i den formen, att jag biträder den kortfattade reservation, som därtill är fogad.

Ang. kyrkas upplåtande vid borgerlig begravning. (Forts.)

Friherre Lagerfelt: Herr talman! Jag ber att få anknyta till vad den föregående ärade talaren yttrat om tillkomsten av 1926 års lag angående jordfästning i annan än svenska kyrkans ordning. Vi leva alltså under denna lag. Att tvånget till jordfästning efter svenska kyrkans ordning är upphävt, torde numera av de allra flesta hållas för lyckligt, och jag vågar uttala som min mening, att 1926 års lag fungerar på ett lyckligt sätt. Denna uppfattning tyckes emellertid ej delas av den ärade ledamot av medkammaren, som väckt den motion, över vilken första lagutskottet avgivit det under behandling varande betänkandet.

Yrkandet i hans motion går ut på att orden i nu gällande lag, att vid begravning i annan än svenska kyrkans ordning »kyrka ej må upplåtas, med mindre särskilda skäl därtill äro» skola utbytas mot att kyrka må »upplåtas, när särskilda skäl därtill äro», eller med andra ord uttryckt, att nu medgivet undantag skall upphöjas till regel, och att nu gällande regel endast i undantagsfall må tillämpas.

Det ärade utskottet har i huvudsak gått motionären till mötes, under det att fyra reservanter — två i vardera kammaren — yrkat avslag på motionen. Min mening är att yrka bifall till reservationen, vilket yrkande jag ber att med några ord få motivera.

När genom samfällda beslut av riksdag och kyrkomöte tvånget till kyrklig jordfästning avskaffades, infördes en ordning av genomgripande betydelse, men en ordning med vilken jag vågar säga, att de flesta inom vårt land och vår kyrka äro belättna, även om det i början var svårt för en och annan att finna sig i den. Jag påminner om det på sin tid kända fallet — den nitiske kyrkoherden vilkens samvete ej tillät honom att låta en avliden församlingsbo vila å kyrkogården utan att denne blivit jordfäst i svenska kyrkans ordning, och som, sedan begravningsfolket efter den frikyrkliga jordfästningen skingrats, före gravens igenskottande gick fram och jordfäste den döde efter kyrkans ordning. Detta överdrivna nit skaffade honom en varning. Det är ingen ovilja mot tillåtelse till jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans, som dikterar min inställning mot bifall till motionen. Jag finner det fullt berättigat, att varje svensk medborgare kan få bestämma det sätt, på vilket hans döda mull skall föras sin förgängelse till mötes. Men jag vill ej vara med om att kyrka skall upplåtas för jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans i vidare mening än gällande lag det tillåter.

Motionären talar om att det är för frikyrklig jordfästning han önskar få kyrkan lättare tillgänglig än den nu är. Han lämnar å sido den omständigheten, att från kyrkans synpunkt och deras synpunkt, vilka ha att bestämma över kyrkans användande, måste lagen vara lika angående kyrkas upplåtande till jordfästning efter annan ordning än svenska kyrkans, vare sig denna jordfästning skall företagas efter frikyrklig ritual eller helt utan någon religiös ritual. Svenska kyrkans målsmän avsäga sig i det ena fallet lika väl som i det andra all befogenhet att inverka på det, som i kyrkan vid sådant tillfälle förhaves. Som förhållandena visat sig de år lagen av år 1926 ägt tillämpning ha jordfästningar utan religiös prägel varit jämförelsevis sällsynta, men frikyrkliga jordfästningar ha däremot ofta förekommit. Om någon jordfästning av det förra slaget förrättats i kyrka, har jag mig ej bekant, däremot vet jag att sådana enligt frireligiös ritual ägt rum i kyrka, detta i sådana fall, då vederbörande pastor funnit särskilda skäl därtill föreligga. Behovet av kyrka för jordfästning efter frireligiös ritual torde ej föreligga på ort, där den frikyrkliga sammanslutningen har egen gudstjänstlokal, och ej heller i sådana församlingar, där begravningskapell finnes anordnat. Därför kan man säga,

Ang. kyrkas upplåtande vid borgerlig begravning. (Forts.)
att behovet i stort sett är begränsat till våra mindre landsförsamlingar. I dessa torde nog de allra flesta jordfästningar förrättas vid graven ute på kyrkogården, såvida ej svårt väder — sträng köld, yrväder, storm eller häftigt regn — gör användande av kyrkan så gott som nödvändigt som skydd mot vädret. Skulle sådant väder inträffa vid begravning med tilltänkt jordfästning efter frireligiös ritual och denna jordfästning anordnades av sådana, av vilka man ej hade något att riskera, som kunde vanhelga det vigda kyrkorummet, torde få kyrkoherdar finnas, vilka ej i nämnda förhållanden ansåge särskilda skäl för kyrkas upplåtande föreligga.

Jag finner ej, att för de frikyrkliga sammanslutningarna behov av den begärda lagändringen skulle föreligga. Att vigda rätt till upplåtelse av kyrka för jordfästning utan religiöst innehåll torde väl knappast för någon vara något intresse,

Med utgångspunkt från vad jag tillåtit mig anföra ber jag att få framställa frågan: Om någon begär, att undantag från gällande ordning eller sedvänja skall medgivas honom själv eller någon, vars intresse han har att bevaka, vem åligger det då att bevisa att detta undantag är befogat eller nödvändigt, om ej den som begär undantaget? Likaså: om någon vill låna annans egendom eller egendom, som annan har under sin förvaltning och ansvar, vem är det, som skall framställa begäran därom, och vem tillkommer det att bestämma, huruvida lånet skall beviljas eller ej?

Lika klart som svaren på dessa frågor giva sig själva, lika klart synes det mig vara, att den, som önskar kyrkas upplåtande till en kulthandling, som ej hör hemma i den vigda kyrkan, må anföra de skäl, han har för att framställa denna begäran, och att det ej må åläggas den, som har ansvar för kyrkans användning, att anföra skäl för att han ej anser sig böra tillmötesgå denna anhållan om upplåtande av kyrka.

Herr talman! Jag ber att i likhet med den föregående äradе talaren få yrka bifall till reservationen.

Herr Johanson, Karl Emil: Herr talman! Efter de båda anföranden, som här ha hållits och i vilka jag helt instämmer, har jag inte mycket att tillägga. Men då jag har reserverat mig mot utskottets utlåtande skall jag söka att något motivera varför jag gjort detta.

Såsom framgår av utskottets redogörelse och såsom också har påpekats av herr Engberg, förekom det rätt stridiga uppfattningar såväl inom riksdagen som i kyrkomötet angående kyrkas upplåtande för s. k. borgerliga begravningar, då denna fråga åren 1925 och 1926 behandlades. Den lösning, som då åstadkoms, var en medelväg mellan olika meningsriktningar som nog i stort sett borde anses tillfredsställande. Jag varken vill eller kan bestrida motionärens svartmålning av nu rådande förhållanden, ty mycket kan hända under 15 år i vårt vidsträckt land, ehuru den känedom jag äger om förhållandena går i en motsatt riktning. Jag är också bland de första att beklaga sådana händelser som refererats i motionen, men jag får också erinra om att utskottet ej fått tillfälle att höra erfarenheter och uppfattningar från kyrkligt håll. Denna såväl som så många andra frågor bör nog skärskådas från olika synpunkter. I motionen och utskottets yttrande framhållas huvudsakligen skälen för en utsträckt rätt för utomstående att använda kyrka vid borgerlig jordfästning.

Innan beslut fattas i denna ömtåliga fråga, synes det ej vara överflödigt att även erinra om några av de skäl, som kunna anföras för bibehållande av nu gällande bestämmelser. Vad då först angår själva frågan om borgerlig jordfästning i kyrka, bör tagas i beaktande, att kyrkan bygges och underhålles av för-

Ang. kyrkas upplåtande vid borgerlig begravning. (Forts.)

samlingen utan bidrag av allmänna medel och inviges för församlingens gudstjänstbruk och dess kulthandlingar. Enligt vanlig rättsåskådning torde sålunda också kyrkan i första hand böra vara förbehållen församlingens eget gudstjänstbruk. Detta synes också hava varit lagrådets uppfattning, då det år 1926 föreslog formuleringen till nu gällande bestämmelse.

Under gångna tider har man icke undgått att märka, hur en del frikyrkliga samfund varit fientligt inställda till statskyrkan och på olika sätt sökt att skada och misstänkliggöra dess gärning. Det är väl i allmänhet så, att de, som ej hava någon sympati för kyrkans verksamhet och så ringakta dess ceremonier att de helt avstå från dem, ej heller hava något intresse för kyrkorummet, varför det endast torde röra sig om undantagsfall, då man önskar begagna kyrkan för borgerlig begravning, och i städerna där det finns gravkapell är det inget behov att taga kyrka i anspråk.

Vid bedömandet av skälen för hur långt den kyrkliga gästvänskapen skall utsträckas är det orätt att endast tala om omedgörliga präster; dessa nödgas nog också taga viss hänsyn till uppfattningen i de församlingar de äro satta att tjäna. Även utomstående böra respektera detta folks känslor. För församlingen gäller det också att vårda den egna kyrkans väsen och egenart. Ingen har heller föreslagit att kyrkan utan prövning av skäl skall upplåtas för borgerlig jordfästning, och jag tror, att även om motionärens förslag antages, kan det bli olika åsikter om skälen.

Den huvudsakliga anledningen till att jag nu velat avstyrka en utredning ligger dock på ett annat plan, vilket väl också framgår av min reservation.

Vi ha med största tillfredsställelse erfarit, hur det undan för undan inträtt en avspänning mellan de olika meningsriktningarna och samfunden på det religiösa området. Under hotet av kristendomens minskade inflytande, såväl på vårt folks liv och handlingar som på förhållandena ute i världen, har utvecklats en anda av tolerans, samarbete och samförstånd mellan de olika religiösa samfunden, vilka trots allt dock arbeta för samma mål. Denna anda behöver, såvitt jag kan se, också i fortsättningen vårdas och utvecklas och bör ej störas genom upptagande av stridsfrågor. Om vi uppskjuta föreliggande fråga några år och det fortgår som hittills, kan det måhända komma att visa sig att ingen önskar ändrad lagstiftning. Som det nu ligger till, anser jag att det är skadligt att riva upp gamla sår som hålla på att läkas. En annan anledning till uppskov är, såsom herr Engberg också framhöll, den av riksdagen år 1938 begärda utredningen angående de frireligiösa samfundens rättsliga ställning, vid vilken utredning även den nu föreliggande frågan torde komma under övervägande.

Jag får nu även erinra om att utskottet gått avsevärt längre än motionären. I motionen förutsattes, att jordfästning i kyrka skall ske i värdiga och kristliga former, under det att utskottet strukit ordet »kristliga» och sålunda anser att samma rätt bör råda för begravningar, som icke ske i kristen anda. För såväl kyrkorummets helgd som de mera allvarskännande församlingsmedlemmarnas känslor är detta en långt gående utmaning, oförenlig med den respekt man dock bör hava för andras åsikter. Säkerligen skulle få, kanske inga frikyrkoförsamlingar i detta land godvilligt godkänna en princip av sådan innebörd, och då bör man ej fordra mer av statskyrkan.

Och så till sist. Denna fråga kräver även kyrkomötets hörande. Det är endast några månader sedan senaste kyrkomöte avslutades. Vid detta avgjordes alla de stora frågor, som en längre tid stått på dagordningen, och allt talar för att det kommer att dröja flera år, innan nytt kyrkomöte kommer att hållas. Intet synes därför bliva försummat, om man nu avslår motionen och avvaktar tidsutvecklingen.

Ang. kyrkas upplåtande vid borgerlig begravning. (Forts.)

I anslutning till det anförda får jag, herr talman, yrka bifall till reservationen, vilket innebär, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Häri instämde herr *Caap*.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 214, 219—221 och 223.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 122, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående vissa anslag till privatläroverk.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 124, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till bidrag till hushållningssällskapen.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 15 april e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 e. m.

Fortsattes överläggningen angående första lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion om ändring av 8 § 2 mom. lagen angående jordfästning.

*Ang. kyrkas
upplåtande
vid borgerlig
begravning.
(Forts.)*

Herr Lindblom: Herr talman! Den historieskrivning, som herr Engberg presterat i denna fråga, är i stort sett alldeles riktig. Jag beklagar blott att han inte drog den slutsats därav som man kunde ha väntat. Det var emellertid en lucka i bevisföringen, som jag allra först ber att få fylla ut.

Herr Engberg omnämde den proposition som framlades år 1925 och i vilken uteslutits alla bestämmelser angående kyrkas upplåtande för jordfästning. Där funnos alltså icke angivna några särskilda direktiv, och det var den formuleringen kyrkomötet år 1925 hade att taga ställning till. Och märkligt nog samlade den formuleringen 17 röster, medan kyrkolagutskottets förslag fick 41 röster. I den propositionens formulering talades som sagt ingenting om kyrkas upplåtande, utan man ansåg att med den saken skulle få förfaras på samma sätt som skedde i övriga fall när det gällde kyrkas upplåtande. Enligt min mening hade det varit lyckligast, om den formuleringen blivit stadfäst.

Nu frågar man här, om något nytt har inträffat sedan år 1926, som kunde motivera en ändring. Ja, det har verkligen inträffat något. När propositionen framlades år 1926, framhöll departementschefen att det var angeläget att undvika en formulering som kunde leda till en mot lagens verkliga syfte stridande tillämpning. Departementschefen avsåg därvid den negativa formulering som bestämmelsen nu har, och denna synes mig också i viss mån ha kommit att motverka realiserandet av lagens syfte. Det är nämligen på det sättet, att den negativa formuleringen uppfattats så, att präst känt sig förhindrad att göra medgivanden i fråga om kyrkas upplåtande i sådana fall, då han kanske skulle ha varit benägen därtill, om lagtexten haft den positiva formuleringen. Den i motionen föreslagna ändringen kan därför sägas vara inte blott ett frikyrkligt önskemål, utan även i viss mån ett prästerligt önskemål. I vissa fall har präst även när det gällt ett rent nödläge funnit det vara svårt att avgöra, om de föreliggande förhållandena voro sådana, att han borde upplåta kyrkan. Det kan också många gånger vara svårt att i förväg avgöra, om kyrka bör upplåtas för en begravning eller icke, men man kan ju inte heller uppskjuta till sista stund att bestämma om en sådan sak. Även ur den synpunkten är den positiva formuleringen att föredraga, enligt vilken prästen har att bedöma de föreliggande skälen, ehuru kanske på ett mindre snävt sätt. Motionären har ju också tänkt sig att avgörandet alltfort skall ligga hos prästen. Det är således inte fråga om att kyrka obligatoriskt skall öppnas för sådan begravning, utan det skall ske en prövning i varje särskilt fall.

Vad som för övrigt har inträffat sedan år 1926 är ju någonting mycket glädjande, så till vida som samförstånd och samhörighet i stor utsträckning uppnåtts mellan statskyrkans representanter och de frikyrkliga samfunden. Detta har också både omvitnats i utskottet vid behandlingen av den föreliggande motio-

Ang. kyrkas upplåtande vid borgerlig begravning. (Forts.)

nen och erkänts av reservanterna i deras reservation, där de särskilt poängterat att nya stridigheter och skärpta motsättningar i nuvarande läge icke borde komma till stånd. Nu må man fråga sig, hur reservanterna ha tänkt sig att dessa stridigheter skulle uppstå. Det är ju uppenbart att de inte skulle upptagas från frikyrkligt håll, om den föreslagna ändringen genomfördes, utan de skulle i så fall upptagas från prästerligt håll. Men om man nu strävar efter en större samhörighet mellan de olika religionssamfunden och konstaterar att denna också ökat år efter år, vore det väl inte för mycket begärt att denna ökade förståelse finge taga sig uttryck i en sådan författning som den ifrågavarande. När denna förståelse har lett till att frikyrkliga predikanter och pastorer numera ofta uppträda i statskyrkan och deltaga i dess gudstjänster både i kyrkan och annorstädes, tycker man att det är ganska onödigt att man skall vara så kolossalt sträng i detta fall, så att man inte vågar släppa in en frikyrklig pastor för att förrätta jordfästning i kyrkan.

Det har tidigare här talats om de särskilda skäl som kunna åberopas för att upplåta kyrka. Sådana skulle föreligga exempelvis vid olämplig väderlek och då gravkapell eller annan lämplig lokal i närheten saknades. Ja, sådana fall förekomma tyvärr flerstädes i landet, och man måste förstå att det väcker en ganska tråkig stämning, när vid sådan olämplig väderlek personer tvingas att stå ute på kyrkogården under en begravning, medan kyrkan strax intill står uppvärmd och tom. Sådant är icke ägnat att skapa ökad förståelse.

Herr Engbergs exemplifiering tyckte jag var något egendomlig. Han talade om vigsel och dop och förmenade att om man öppnar kyrkan för en begravning, skulle nästa steg bli att den öppnades för en frikyrklig vigsel och för ett baptistiskt dop. Ett sådant resonemang måste sägas skjuta över målet i betänkligt hög grad. Först och främst kan ju invändas att en vigsel inte ovillkorligen behöver äga rum i närheten av kyrkogården, om man inte får tillstånd att begagna kyrkan, utan den kan förrättas i vilken lokal som helst oberoende av avstånd till kyrkogården. Följaktligen finns ingen anledning att kräva att den skall förrättas i kyrkan. Vad angår frågan om dopet, var det också en fullkomligt löjlig jämförelse. Med herr Engbergs kännedom om baptisterna borde han veta att en sådan akt inte *kan* äga rum i kyrkan, eftersom dopfunten är för liten. De exempel herr Engberg anförde äro alltså av den art att de bevisa för mycket, och när man bevisar för mycket, bevisar man som bekant ingenting.

Vad det här gäller är att bekräfta att riksdagen med tillfredsställelse sett det goda förhållande som uppstått mellan statskyrkliga och frikyrkliga. Om ett gott förhållande råder på orten, bör detta få ett uttryck i fråga om de gudstjänster, varom här är tal.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Gustavson, John: Herr talman! Jag ber att till att börja med få konstatera att en synnerligen enastående händelse i detta hus inträffat, i det att en ensam motionär blivit så välvilligt behandlad av utskottet att han blivit bönhörd över hövan. Det äro vi sannerligen inte bortskämda med i denna församling. Utskottet anser emellertid att motionären inte har gått tillräckligt långt. Utskottsmajoriteten säger sig nämligen inte vara säker på att motionärens förslag till lagändring är tillräckligt för att vinna det åsyftade målet, varför utskottet vill gå litet längre genom att begära en utredning om vidgad rätt till användande av kyrka vid frikyrklig jordfästning.

Nu kan man, såsom herr Engberg här gjorde, fråga sig vad som egentligen har inträffat och vilka olägenheter de nuvarande bestämmelserna på detta område medfört. Även utskottsmajoriteten anser att det behövs vissa undantagsbestämmelser och att man inte över lag bör tillåta vilka sammanslutningar eller

Ang. kyrkas upplåtande vid borgerlig begravning. (Forts.)

organisationer som helst att använda kyrka för begravningar utan jordfästning i svenska kyrkans ordning. Då har jag litet svårt att förstå, varför man inte kan nöja sig med den bestämmelse som gäller för närvarande. När särskilda skäl föreligga, har ju vederbörande pastor redan nu rätt att upplåta kyrkan.

Vad nu dessa särskilda skäl beträffar, kan man inte utläsa något annat än att både motionären och utskottsmajoriteten menar, att den första förutsättningen är att begravningen skall gå stadat och ordentligt till och ske i värdiga former. Men ingen har väl trott att man behövde riskera att en jordfästning inte skulle förrättas i värdiga former. Det gäller dock en anhörig som har lämnat detta jordiska, och vare sig han tillhör den ena eller den andra riktningen i religiöst hänseende, måste väl i alla fall detta tillfälle för hans närmaste anhöriga vara ett allvarligt tillfälle, då man inte behöver riskera att det skall förekomma några oordningar eller något olämpligt uppträdande. Sådana särskilda skäl, som motionären och utskottsmajoriteten åsyfta, föreligga väl i fråga om alla tänkbara begravningar.

Det kan dock finnas vissa skäl av annan art för vägran att upplåta kyrka, även om vederbörande pastor inte behöver riskera något sådant som motionären och utskottet här haft i tankarna. Jag kan anföra ett exempel härpå från min egen hemkommun, Solberga socken i Bohuslän. För fyra à fem år sedan anordnade där en frikyrklig riktning i ren konkurrens med statskyrkan religiösa möten på landsvägen i omedelbar närhet av kyrkan och i omedelbar anslutning till gudstjänsttiderna, ibland före och ibland omedelbart efter högmässogudstjänsten, för att hindra folk från att besöka högmässan. Genom sång, musik och tal försökte man underhålla menigheten, så att den inte skulle bli i tillfälle att besöka högmässogudstjänsten. För ett par år sedan dog en av ledarna för denna sammanslutning. Då kommo hans anhöriga till pastorn och begärde att kyrkan skulle upplåtas för jordfästning av denna ledare. Kyrkoherden vägrade emellertid att upplåta kyrkan, och jag anser att han hade fullgoda skäl därtill, även om man inte riskerade att vid begravningen skulle förekomma något otillbörligt eller olämpligt, utan värdiga former enligt vanligt språkbruk hade kommit att iakttagas.

Herr Lindblom sade i sitt nyss avslutade anförande att om begravningsgästerna måste vistas ute i kölden i närheten av en kyrka, som står oanvänd, väcker det en tråkig stämning bland allmänheten. Jag undrar emellertid, om inte det av mig nyss relaterade fallet, där det anordnades möten och bedrevs en verksamhet i direkt konkurrens med statskyrkan, också väckte en tråkig stämning bland allmänheten. Man har också litet svårt att förlika sig med att de, som aldrig under sin livstid på något vis värderat eller kunnat se något värdefullt i den svenska statskyrkan, av sina närmaste anhöriga likasinnade skola efter döden bäras in i denna kyrka, som de samvetsgrant underlåtit att besöka, medan de levde — inte blott den döde utan även hans anhöriga. Om kyrkan inte utgör någon tillflyktsort för dem i annat avseende än för att skydda sig mot snöyra och köld, vilket är det huvudsakliga argumentet för såväl motionärens som utskottsmajoritetens ståndpunkt, får man sannerligen inte så värst stor respekt för det uppsåt som ligger bakom denna framstöt.

Jag anser att de nuvarande bestämmelserna på detta område äro fullt tillräckliga. Där det finns verkligt bärande skäl, tror jag att dessa också beaktats. Om så inte skett, har det varit i rena undantagsfall. Jag anser denna framstöt vara fullkomligt onödig, i synnerhet som i 1938 års riksdagsskrivelse begärts en utredning, där även denna fråga kommer att bli föremål för prövning.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få ansluta mig till dem som yrkat bifall till den av herr Johanson i Faleberg m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Frans Hansson, Friggeråker* och *Egnell*.

Ang. kyrkas upplåtande vid borgerlig begravning. (Forts.)

Herr **Schlyter**: Herr talman! I sitt anförande i eftermiddag yrkade herr Engberg avslag på utskottets hemställan av två skäl. Han gjorde det för det första därför att utskottets utredningsyrkande ingick i 1938 års riksdagsskrivelse angående en allsidig utredning av frågan om de fria religiösa samfundens rättsliga ställning och om en revision av gällande dissenterlagstiftning. Utskottet har inte förbisett tillvaron av denna riksdagsskrivelse. Den omtalas i utskottets utlåtande, och där meddelas också att t. ex. Svenska Missionsförbundet och Svenska baptistsamfundets missionsstyrelse i avgivna yttranden framhållit behovet av en utredning beträffande bl. a. frågan om kyrkas upplåtande vid frikyrklig begravning.

Det har alltså stått alldeles klart för utskottet att denna fråga utgör ett moment i den stora utredning som begärdes av 1938 års riksdag. Emellertid har ju denna utredning icke kommit till stånd. Nu föreligger en detaljfråga, om vilken utskottets majoritet haft den uppfattningen att den är mogen för sin lösning. Utskottet har i sitt yttrande uttryckt sig så positivt, att det har föreslagit utredning angående sådan ändring i lagen angående jordfästning, att vidgad rätt till användande av kyrka vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning medgives, med begäran att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag i frågan. Jag kan inte se, herr talman, att den omständigheten, att riksdagen för åtskilliga år sedan begärt en stor utredning, skall behöva utgöra hinder för riksdagen att taga initiativ till lösande av ett detaljfråga som kan falla inom denna utredning, men som riksdagen ber att få löst nu. Det har många gånger hänt att riksdagen skrivit och påmint Kungl. Maj:t om utredningar som tidigare begärts, men inte satts i gång. Att Kungl. Maj:t i dessa tider, då det är nödvändigt att i alla avseenden begränsa statens utgifter, inte sätter i gång en stor utredning om de fria religiösa samfundens rättsliga ställning och om revision av dissenterlagstiftningen, finner jag vara mycket naturligt, herr talman, och vill inte rikta någon anmärkning mot Kungl. Maj:t för den sakens skull. Jag kan däremot som sagt inte finna att detta utgör något som helst hinder för riksdagen att, om den delar utskottets mening beträffande det nu föreliggande spörsmålet, begära att få det löst.

För det andra yrkade herr Engberg avslag på grund av anförda kyrkopolitiska skäl. I denna del av sitt anförande uppställde han såsom maxim för lagstiftningsarbetet en latinsk sentens som han översatte sålunda: »Man skall icke sätta i rörelse det som befinner sig i vila.»

Jag vågar inte ha någon mening, herr talman, om huruvida detta kan vara en kyrkopolitiskt allmänt vedertagen maxim. För min personliga del kan jag inte ansluta mig till den, då all min offentliga verksamhet i hela mitt liv har gått ut på att sätta i rörelse sådant som varit i vila.

Jag antecknade att herr Engberg sade: »Vad tjänar det till att lägga upp en i och för sig själv obetydlig fråga så, att den blir en konfliktfråga?» Om detta är en obetydlig fråga, herr talman, förstår jag inte varför inte den anda av samarbete, tolerans och samförstånd mellan olika meningsriktningar, varom utskottsreservanternas ärade talesman här i kammaren, min högt aktade vän Karl Emil Johanson, talade, får leda till att denna, såsom herr Engberg säger, obetydliga fråga löses i samförstånd mellan de olika riktningarna inom kristligt kyrkoliv. Jag har tyvärr inte någon större erfarenhet eller insikt på det kyrkopolitiska området, men såsom lekman har det varit mig omöjligt att under utskottsbehandlingen komma till någon annan uppfattning än att den framställning, som gjorts om ökad möjlighet att få kyrka upplåten till jordfästning i annan än svenska kyrkans ordning, är befogad. Jag har så svårt att föreställa mig, hur den kristna kyrkans religionsstiftare skulle se på en strid mellan sina bekännare två tusen år efter det att han levde, där somliga, vilka ha

Ang. kyrkas upplåtande vid borgerlig begravning. (Forts.)

statens stöd för att hålla stora och utmärkta gudstjänstlokaler, säga till de andra som inte ha det lika fördelaktigt ställt: »Ni får inte förrätta er kristna jordfästning i våra lokaler!»

Jag förstår det inte, herr talman, men det kan ju hända att kammaren har en annan uppfattning. För min del ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

I herr Schlyters yttrande instämde herrar *Sandén, Sam Larsson, Gärde, Karl August Johanson, Theodor Magnusson, Ahlkvist, Leander, Anderberg* och *Emil Petersson*.

Herr **Caap**: Herr talman! Som de föregående talarna framhållit, har den fråga, som kammaren nu behandlar, tidigare varit föremål för åtskillig strid icke blott inom riksdagen utan även mellan riksdagen och kyrkomötet. Denna strid har då framförallt gällt frågan om den lämpligaste lösningen av den fråga, som man nu behandlar. I kyrkomötesprotokollen finner man gång på gång betonat, hur ömtalig denna fråga i själva verket är. Det var därför med beklagande som vi reservanter — jag hör nämligen till dem — funno att motionären tagit upp denna fråga på nytt.

Då här åtskilliga talare tidigare ha utvecklat de synpunkter, som från kyrkligt håll lagts på denna fråga, vill jag nu inskränka mig till att endast i någon mån granska de skäl, som föranlett motionären att väcka sin motion, detta såvitt skälen framgå av motionen och dess avfattning. I motionen understrykas huvudsakligast de praktiska olägenheter, som den nuvarande lagstiftningens formulering medfört, och det framhålles, att det endast skulle behövas en ändring av formuleringen för att de praktiska resultaten skulle bli bättre. Motionären påpekar sålunda, att icke så sällan konflikter förekommit mellan kyrkliga myndigheter och personer, som velat ha frikyrklig jordfästning av sina avlidna anhöriga, och framhåller, att dessa tvister ofta berott på vederbörande pastors bristande förmåga eller vilja att efterkomma gällande föreskrifter. I ett par fall har anmälan måst göras till riksdagens justitieombudsman. Det är inte fråga om att inte vi alla här i kammaren skulle beklaga, om av riksdagen och kyrkomötet stiftad lag inte skulle hava efterlevts. För att bland annat utreda frågan, om huruvida så varit fallet, påyrkade jag en utredning i utskottet, vilken skulle ske genom remiss till vederbörliga instanser. Första lagutskottets majoritet ville emellertid inte bifalla detta yrkande, och någon utredning kom således icke till stånd.

Det synes mig emellertid tveksamt eller åtminstone kunna ifrågasättas, om motionären rätt tolkat de nu gällande lagbestämmelserna. Motionären gör nämligen i motionen gällande, att »både riksdagen och kyrkomötet förutsatte, att kyrka under vissa villkor skulle kunna upplåtas för begravning i annan ordning än statskyrkans, fastän kyrkomötet ville genom den negativa formuleringen av lagens bestämmelse starkt markera kyrkoherdes rätt att vägra kyrkas upplåtande, därest han kunde befara, att vid jordningen moment skulle förekomma, som strede mot förrättningens allvarliga innebörd eller vore oförenligt med kyrkorummets helgd».

På denna punkt har redan 1925 års kyrkolagsutskott avgivit ett av kyrkomötet godkänt uttalande, som jag i vissa delar vill tillåta mig att här erinra om, då det finnes intaget i det föreliggande utskottsutlåtandet på sid. 3. Det heter där: »Nu har emellertid från auktoritativt håll förutsatts, att pastor skulle äga befogenhet att bestämma om kyrkans upplåtande för en icke kyrklig begravning. Det kan befaras, att en sådan åsikt skulle kunna bli allmän. Och det kan knappast förbises, att genom det föreslagna borttagandet ur lagens 3 § av förbudet mot amnan jordfästning i kyrka än sådan, som i 4 § sägs (hög-

Ang. kyrkas upplåtande vid borgerlig begravning. (Forts.)
 tidlig jordfästning) en sådan tydning av lagens innebörd — om också icke med tillämpning av juridiska normer — dock för den stora allmänheten kan, såsom inom lagrådet antytts, ligga nära till hands såsom förment stöd för den mening, att pastor skulle vara oförhindrad att i kyrka tillstälja även begravningssceremonier av icke kyrklig eller till och med icke kristlig innebörd. Av dessa principiella grunder är det utskottet omöjligt att nöja sig med den i lagförslaget avsedda ståndpunkten, att frågan om kyrkas upplåtande för nu nämnt ändamål lämnas öppen, att i varje fall för sig avgöras av kyrkoherden — eller vice pastor — efter hans uppfattning om lämpligheten av det ena eller det andra förfarings sättet. I en sådan ofta ömtålig situation behöver församlingsprästen mer än väl stödet av ett i lag givet direktiv för sitt handlande. Det synes utskottet därför nödvändigt att genom uttryckligt stadgande i lagen förebygga, att icke en dylik misstyrdning av pastors befogenhet må bliva allmän. Detta mål vinnes lämpligast genom införande i 8 § 2 mom. av ett direkt förbud mot kyrkas upplåtande vid begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning.» Vad kyrkolagsutskottet sålunda uttalade år 1925 har i princip godkänts av 1926 års kyrkomöte. Detta står också omtalat i det nu ifrågasvarande utskottsutlåtandet. De kyrkomöten, som sålunda hittills ha behandlat frågan, torde utan vidare kunna sägas ha haft en annan principiell utgångspunkt än den, från vilken motionären utgår i sin motion.

Ett annat skäl, som motionären åberopar, ligger visserligen på ett annat plan än det, som jag nu har berört. Det finnes också citerat i första lagutskottets utlåtande. Motionären säger: »I vissa fall har kyrkoherde vägrat att upplåta gravkor för frikyrkliga jordfästningar, särskilt när gravkoren varit sammanbyggda med kyrka — allt under påpekande av att även gravkoren varit invigda rum, som enligt lagens formulering icke skulle upplåtas.» Ett studium av kyrkomötets protokoll torde till fullo giva vid handen att det icke varit i allt fall kyrkomötets avsikt att här ställa hinder för de frikyrkliga eller andra att inom dessa gravkapell förrätta begravning. Vad motionären här anför torde sålunda icke vara motiv för en ändring av den nuvarande lagen, utan snarare understryka betydelsen av att lagen verkligen efterlevs.

Motionären fortsätter: »Sedan det statskyrkliga jordfästningstvånget genom ovan nämnda lag» — 1926 års lagändring — »blivit upphävt, bör det icke längre behöva finnas några principiella betänkligheter mot kyrkas upplåtande för icke kyrkliga begravningar, när särskilda skäl föreligga.» Det är otvivelaktigt, att de citat jag återgivit ur kyrkomötets protokoll föranleda en helt annan slutledning än den motionären har gjort. Det finns faktiskt en betydelsefull principiell skillnad mellan den ståndpunkt, som motionären förfäktar, och den som kyrkomötet intagit. Jag har velat understryka dessa principiella motsättningar mellan kyrkomötets och motionärens uppfattningar, för att icke någon av kammarens ledamöter eventuellt vid läsningen av de delar av motionen, som finnas intagna i utskottsutlåtandet, skall bibringas den uppfattningen, att så icke skulle vara fallet. Det är således icke endast fråga om praktiska skilligheter, utan även om principiella.

När nu motionären påyrkar en ändring, kan man fråga sig, om verkligen motionären tror, att det genom en ändring från en negativ till en positiv formulering skulle kunna åstadkommas större tillmötesgående från de kyrkliga myndigheter, som ha att handlägga dessa angelägenheter. Under kyrkomötets behandling av frågan underströk man alldeles särskilt de svårigheter, som de lokala kyrkliga myndigheterna, d. v. s. kyrkoherden eller prästen, skulle ha vid avgörandet, och därför ville man ge pastor loci det stöd i lagen, som en negativ formulering utgjorde, vilket också på ett markant sätt framhållits i lagrådets uttalande. Jag kan således inte dela den uppfattning, som motionä-

Ang. kyrkas upplåtande vid borgerlig begravning. (Forts.)

ren har, att endast genom en övergång från en negativ till en positiv formulering ett lyckligare förhållande skulle inträda ur rent praktisk synpunkt. Då vi, såsom herr Lindblom påpekade, i utskottet voro överens om att bättre förhållanden nu utan tvekan vore rådande mellan de frikyrkliga och statskyrkan, och ansågo oss kunna utgå ifrån, att en förbättring även skulle kunna förväntas på här ifrågakvarande område och detta i nära överensstämmelse med lagen, sådan den nu är, ha vi reservanter funnit oss icke kunna biträda motionen.

Även om det kan sägas vara omöjligt att förutsäga, huruvida kyrkomötet även framdeles kommer att intaga samma principiella inställning som det för närvarande har, torde det emellertid knappast vara anledning antaga, att så icke skulle bliva fallet. Genom ett bifall till utskottets förslag har man därför anledning räkna med att en strid ånyo skulle uppdragas mellan i första hand statskyrkan och de frireligiösa men i sista hand mellan kyrkomötet och riksdagen. Jag vill då fråga: är riksdagen verkligen beredd att nu biträda en uppfattning, som skulle tvinga kyrkomötet till undfallenhet på denna punkt? Hur detta tvång skulle gestalta sig, torde jag kunna överlämna till var och en att tänka sig. Enligt min uppfattning äro tiderna icke lämpade för detta. Från dessa sista dagar ha vi erfarenhet av hur tvång mot kyrka kan äga rum. Det är givet att kyrkan viker för tvång — den saken torde icke behöva diskuteras — men önskar man, att kyrkan skall vika, och är man beredd att ta de konsekvenser, som härav skulle uppstå?

För min egen del har jag således kommit till den uppfattningen, att motionen icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Skall emellertid denna fråga lösas nu, så bör den, såsom herr Engberg påpekade, lösas i samband med frågan om de fria religiösa samfundens rättsliga ställning och om en revision av dissenterlagstiftningen. Det har tidigare påpekats, att en sådan utredning redan är begärd. Att då ånyo begära en sådan, synes mig icke vara påkallat, även om, som herr Schlyter sade, en så lång tid som fyra år har förflutit. Fyra år är icke en så lång tid, när det gäller en utredning, och framförallt icke en utredning som rör spörsmål av den art, som vi nu behandla och ha att ta ställning till.

Man talar här om bristande tolerans från de statskyrkligas sida. Vad man egentligen önskar tyckes vara hållningslöshet. Det är de, som inte ha en bestämd uppfattning, skulle jag vilja säga, som påfordra, att kyrkan skall vika. Det kan inte kallas tolerans. Det kan, såsom biskop Billing uttryckte saken vid 1925 års kyrkomöte, möjligen kallas vag tolerans men inte en tolerans av den som vill någonting.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få biträda det redan framställda yrkandet om bifall till reservationen.

Herr Engberg: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av det anförande, som hölls av min värderade vän, första lagutskottets ordförande. Han menade, att min hänvisning till 1938 års utredning inte vore riktigt välgrundad, därför att jag skulle enligt hans tolkning därmed åsyfta att på en obestämbar framtid skjuta regleringen av denna fråga. Det har jag överhuvud taget inte yttrat mig om, utan jag riktade uppmärksamheten på att så långt jag känner riksdagspraxis — jag har dock varit med vid 28 riksdagar — har det alltid varit så, att där det vid en frågas behandling har kunnat påvisas, att tämligen nyligen frågan begärts utredd av Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t ännu inte har igångsatt utredningen i frågan, man har nöjt sig med att bringa i erinran till Kungl. Maj:t, exempelvis interpellationsvägen eller också motionsvägen, att frågan har begärts utredd av riksdagen. Så har det varit åtskilliga gånger, och det hade givetvis också varit den rätta vägen i detta fall.

Men, mina herrar, det tillkommer en annan omständighet. När man 1938

Ang. kyrkas upplåtande vid borgerlig begravning. (Forts.)
 begärde denna utredning, illustrerades det särskilt med behovet av att få jordfästningen reglerad. Jag sade tidigare, att jag kunde hänvisa till anföranden av dem, som den gången talade. Jag har i min hand protokollet från diskussionen i andra kammaren den 18 maj 1938. Enligt detta yttrade herr Bergquist: »Ett annat område, där en utredning bör komma till stånd, gäller de olika kyrkliga förrättningarna, alltså vigsel, begravning, dop och dylikt. Därvidlag råder också en viss oklarhet. De samfund som utträtt ur statskyrkan ha rätt att genom sina funktionärer med rättslig verkan företa vissa av dessa akter, men de som stå kvar inom statskyrkan ha inte några rättigheter i detta avseende. Här bör man också enligt min mening undersöka vad det är man bör göra, låt vara att det är mycket svårt att säga, vad som skall göras.» Herr Mosesson — han var motionär då — drog alldeles särskilt fram frågan om jordfästning. Han berättar i sitt anförande, hurusom han år 1927 var kallad till lilla statsrådsberedningen för att framföra hur de frikyrkliga sågo på den frågan, och han säger: »Jag skall till slut be att få säga, att efter min uppfattning skulle det vara möjligt att åstadkomma en utredning av de frågor, som jag här har berört, en utredning, som givetvis skulle överlämnas åt ansvariga och kunniga personer, som verkligen ha vilja att reda upp dessa förhållanden.» Går jag till en tredje talare, herr Nilson i Eskilstuna, finner jag följande: »En sak som däremot har sin betydelse ur likvärdighetssynpunkt är jordfästningen. Rättighet därtill har givits efter mycken kamp, och denna rättighet har ju också inom vissa kretsar tagits i anspråk i fullaste utsträckning. Men här stöter man på svårigheter med avseende på lokalfrågan. Där är vår rättsliga ställning icke klar, ty vi få icke låna kyrkorummet såvida det icke visas en synnerlig välvilja från vederbörande pastor.» Så fortsätter han: »Jag anför detta för att giva ett exempel, som jag hoppas herr Hedlund respekterar och varav han kan inse, att på den punkten behövs det, att de rättsliga förhållandena ordnas en liten smula.»

För de andra frågorna gavs heller inga direktiv år 1938. Det skulle vara en förutsättningslös och allsidig utredning. Men så skulle nu riksdagen 1942 ta upp en detalj och för denna giva direktiv — här skulle nämligen givas direktiv, ty här skulle krävas en *utvidgning* av rätten. Jag måste ju säga, att det är ett ganska egendomligt förfaringssätt, ty varför just den detaljen ibland många, många andra? Herr Bergquist hade ju anført vigseln, och i herr Mosessons motion av år 1938 figurerar just vigselfrågan som den centrala frågan — man ville ha en vigselrätt överflyttad i de frikyrkliga församlingsledarnas händer.

Gentemot herr Schlyters kritik på denna punkt av mitt anförande vill jag alltså svara, att jag finner det orimligt att man år 1942, innan den begärda förutsättningslösa utredningen av alla dessa frågor har satts i gång, skall kasta in en skrivelse på Kungl. Maj:ts bord med begäran om en särskild utredning av en av dessa frågor och därvid giva direktiv, medan man avstått att giva direktiv för vare sig denna eller någon av de andra frågorna år 1938.

Min vän herr Schlyter sade, att det alltid varit hans princip att förfara på ett motsatt sätt än det som antyddes i det latinska ordstäv som jag åberopade. Han har alltid velat sätta saker och ting i rörelse. Ja, herr Schlyter, det är kanske inte minst det som gjort, att jag hyser en så stor beundran för herr Schlyter. Han är som ett elektriskt batteri, från vilket alltid impulser utgå, och man skulle kunna säga, att hos honom utlöses varje juridisk reflexrörelse i en motion eller också kanske i en proposition, allt efter omständigheterna. Han har varit och är en nyskapande och nygestaltande kraft av första ordningen. Men jag undrar, om han inte satte kammarens intellektuella offervilighet på ett alltför stort prov, när han gjorde den uttolkningen av det åbero-

Ang. kyrkas upplåtande vid borgerlig begravning. (Forts.)

pade ordstäv — att man inte skall sätta vilande saker i rörelse — att jag därmed hade velat säga, att man överhuvud taget inte skall göra reformer. Vad jag hade velat säga var, att när man 1926, året efter kyrkomötet 1925, kommit till ett modus vivendi, där riksdagens båda kamrar utan rösträkning hade bifallit den formulering, som vi nu ha, och avvisat den formulering, som herr Mosesson föreslår, då skall man låta frågan vila i den meningen, att man inte i onödan skall taga upp en stor strid omkring den.

När slutligen min ärade vän i sitt anförande undrade, hur vår religionsstiftare skulle se på oss, när vi här tvista om dylika ting, så vill jag svara, att det är mycket möjligt, att han skulle se på oss med ett medlidsamt småleende. Men vi leva nu en gång i ett rättssamhälle, och vi vilja leva i ett rättssamhälle. Inom det område där min ärade vän varit verksam vet han själv, hur många drabningar han utkämpat i olika riktningar för att reglera rättsförhållandena och hur han mer än de flesta nedlagt den största energi på att skapa klara och distinkta paragrafer. Det är nu en gång så, att de religiösa samfundet måste ikläda sig rättssamfundens gestalt, måste vara verksamma i rättssamhället och måste därmed också i större eller mindre utsträckning följa rättssamhällets regler. Då blir det också en nödvändighet för oss lagstiftare, som ha att ta befattning med dessa rättsbud, att där söka skapa klarhet och reda och inte godtaga sådan oklarhet och utsuddning, som i det långa loppet kommer att välla ohägn både för den ena och den andra parten.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr **Sandegård**: Herr talman! Jag ber endast att få tillkännage, att jag kommer att rösta för reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johanson, Karl Emil*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 41;

Nej — 66.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring av 1, 3 och 5 §§ förordningen den 27 juni 1930 (nr 247) om utrotande av nötbromsen;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för arrendatorn B. Landin från skyldigheten att betala viss husröteersättning; samt

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörelsekapital för domänverket.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ang. vissa
ändringar i
kommunala
vallagen m. m.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna den 10 mars 1942 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 98, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen antaga vid propositionen fogade förslag till

1. lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253),

2. lag angående ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm,

3. lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm samt

4. lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 14 mars 1921 (nr 89) om val av borgmästare i stad med magistrat samt av rådmän och magistratssekreterare i Stockholm.

De i propositionen föreslagna ändringarna i kommunala vallagen inneburo, att valesedelsförsändelseinstitutet för vissa yrkes- och tjänstemän skulle avskaffas även för de kommunala valens vidkommande samt att möjlighet skulle beredas dels röstberättigad, som till följd av vistelse utom sitt valdistrikt vore förhindrad att rösta vid valförrättningen därstädes, att å valdagen avlämna valesedel å fast postanstalt inom riket, dels ock röstberättigad, vilken med skäl kunde antagas komma att valdagen vistas utom riket, samt röstberättigad, som tillhörde någon av vissa yrkes- eller tjänstegrupper och med skäl kunde antagas till följd av tjänstens utövning icke kunna utöva sin rösträtt å valdagen, att under viss tid före valdagen avlämna valesedel inom riket å postanstalt, som nyss sagts, och utom riket å svensk beskickning eller svenskt konsulat, som Kungl. Maj:t bestämde (35 §). Den röstberättigade skulle innehava för ändamålet utfärdat utdrag ur röstlängden i det valdistrikt han tillhörde, utvisande, att han där vore upptagen såsom röstberättigad vid valet, dagen för valet samt den myndighet, som skulle verkställa sammanräkning av de vid valet avgivna rösterna.

I samband med propositionen hade utskottet förehaft de i anledning av densamma inom riksdagen väckta likalydande motionerna nr 203 i första kammaren av herrar *Lindbärg* och *Boman* och nr 271 i andra kammaren av herr *Hall* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition med de ändringar, som föranleddes därav, att kravet på att vid röstning i vissa fall förete röstlängdsutdrag skulle bortfalla, eller att, därest tiden icke ansåges medgiva, att dessa förändringar vidtoges i de bestämmelser, som skulle utfärdas för innevarande års kommunalval, riks-

Ang. vissa ändringar i kommunala vallagen m. m. (Forts.)

dagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag i motionens syfte till nästa års riksdag.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen, med bifall till den föreliggande kungl. propositionen, måtte antaga fyra under punkten införda, med 1—4 betecknade förslag till lagar i nu ifrågavarande ämnen;

B) att motionerna I: 203 och II: 271, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Karl August Johanson* och *Hällgren* beträffande lydelsen av 35 § i förslaget till lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen.

Herr Johanson, Karl August: Herr talman! I 35 § 2 mom. av kommunala vallagen finnes angivet vilka yrkes- och tjänstemannagrupper som medgivits rätt att, under iakttagande av vissa formaliteter, å postanstalt avlämna sin valseedel.

Bland de yrkesgrupper som äro uppräknade saknas emellertid en, som enligt mitt och min medreservants förmenande även bort få denna rätt, nämligen telegrafverkets personal. Telegrafverkets förmän, linjearbetare och reparatörer ha i regel sitt arbete förlagt långt ifrån bostadsorten. Detta är kanske framför allt förhållandet i våra stora län, Västerbottens och Norrbottens län. Denna personal är borta kanske i månader. Den ligger ofta så långt från sin bostadsort och även från postanstalten, att den inte kan tillgodogöra sig den rätt, som nu medgivits andra svenska medborgare.

Vi förmena emellertid, att då nu en ändring i vallagen föreslagits, hade man bort ge denna grupp samma rätt som andra yrkesgrupper. Varken departementschefen eller utskottet ha emellertid velat bifalla detta förslag. Departementschefen säger, att det för närvarande icke finnes skäl att göra detta.

Detta är ju inte någon fråga av särskilt stor betydelse, och den torde inte heller komma att bli det i framtiden. Men när nu en reform genomföres, hade man rätt att vänta, att utskottet, som i detta fall har initiativrätt, skulle ha kunnat gå med på det förslag jag och min medreservant framfört, nämligen att tillerkänna telegrafverkets personal möjlighet att fullgöra sin rösträtt även när personalen befinner sig på långt avstånd från sin hemort.

Jag skall inte ställa något yrkande på denna punkt. Det går inte av formella skäl, och det är således fullständigt utsiktslöst att få det beaktat. Jag har emellertid velat erinra om att det, trots den reform som nu genomföres, finns yrkesgrupper som ställas helt och hållet utanför möjligheterna att fullgöra sin rösträtt. Det går bra för de gifta arbetarna, men det är sämre för ungarlarna. Det är därför vi ansett, att riksdagen bort ge telegrafverkets personal möjligheter att liksom andra medborgare få fullgöra sin medborgerliga skyldighet.

Herr Andersson, Anders: Herr talman! Då den ärade talaren inte framställde något yrkande, skall jag inskränka mig till att hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Lindbärg: Herr talman! Jag har tillsammans med en annan ledamot av kammaren väckt en motion, i vilken vi hemställa, att utskottet vid behandlingen av ärendet måtte taga under övervägande, huruvida icke vid röstning i vissa fall kravet på röstlängdsutdrag skulle bortfalla.

Ang. vissa ändringar i kommunala vallagen m. m. (Forts.)

Man syftar ju till att ge tillfälle för väljare, som inte kunna personligen infinna sig för att deltaga i valen, att ändå få avlämna sin röst. För detta erfordras ett utdrag ur röstlängden. Det visade sig vid 1940 års val, då detta förfaringssätt praktiserades, att 25 procent av dem, som tagit ut röstlängdsutdrag, icke använde desamma. Över 10,000 väljare utövade således icke sin rösträtt, förmodligen beroende på att utdragen icke kommo dem till handa i rätt tid.

Utskottet har emellertid avstyrkt vårt förslag, varvid utskottet framhåller, att man inte kan undvara röstlängdsutdragen, av den anledningen att väljarna ofta inte veta vilket valdistrikt de tillhöra, och det skulle alltså vålla sammanräkningsmyndigheten svårigheter att identifiera vederbörande.

Vi anse emellertid, att huvudsaken är att på allt sätt söka underlätta för dem, som ha laga skäl för att inte personligen avlämna sin röstsedel, att kunna fullgöra sin medborgarrätt. Genom det förfaringssätt, som praktiserats, har man emellertid försvårat för dessa medborgare att göra detta, och man måste söka finna andra utvägar.

Utskottet anför, att det vid röstsammanräkningen skulle uppstå svårigheter att återfinna väljaren i röstlängden. Det skälet anser jag vara ganska illusoriskt. Den, som begär ett röstlängdsutdrag, måste ju veta vilket län, vilken kommun och vilket valdistrikt han tillhör för att överhuvud taget kunna få ett sådant. Det är ostridigt att det är lättare för länsstyrelsen att kunna pricka av vederbörande vid sammanräkningen, om det finns ett röstlängdsutdrag, som anger på vilken sida han står i röstlängden. Men om nu vederbörande själv på kuvertet skriver sin bostadsadress, är det ju ingen svårighet att med hjälp av valnämndsordföranden få reda på var väljaren kan återfinnas i röstlängden. Jag tycker, att man i detta fall sett mest på hur man skall kunna underlätta förfarandet för länsstyrelsen i stället för att söka underlätta för vederbörande röstande att fullgöra sin rösträtt.

Utskottet har således inte ansett sig kunna bifalla vårt förslag på denna punkt. Jag skall därför be att få under punkten B) yrka bifall till det andra alternativet i motionen, nämligen att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte till nästa års riksdag anhålla om förslag i syfte att få till stånd en omprövning, huruvida icke kravet på att förete röstlängdsutdrag kunde bortfalla och röstningsförfarandet givas en lättare och lämpligare form.

Herr Wennqvist: Herr talman! Den siste ärade talaren förklarade, att det var två institutioner, om jag får använda den gemensamma beteckningen på dem båda, dels länsstyrelsen och dels allmänheten, till vilka man hade att taga hänsyn i fråga om det nya förfaringssätt vid röstning, som är föreslaget i den kungl. propositionen och behandlat av utskottet. Men det finnes också en tredje institution, på vilken det i rätt hög grad beror, hur det nya förfaringssättet i praktiken kommer att fungera, nämligen postverket.

Under utskottets arbete ha för hörande i ärendet sakkunniga från vederbörande departement varit inkallade. Dessa ha försäkrat, att just det föreslagna förfaringssättet beträffande röstlängdsutdraget varit en av hörnstenarna i det förslag, som nu föreligger, och av dem ansetts vara av största betydelse för en jämn och smidig tillämpning av detta förfaringssätt.

Som jag nyss sade, kommer rätt mycket att bero på postverket i denna fråga, och jag skall be att få understryka, att det även från postverkets sida måste anses vara ett oundgängligt krav, att det förfaringssätt, som nu är föreslaget i propositionen — till säkerhet även för själva valproceduren såväl som för den enskilde väljaren — och som förordas av utskottet, också kommer att intagas i bestämmelserna.

Ang. vissa ändringar i kommunala vallagen m. m. (Forts.)

Med hänsyn härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till vad utskottet under punkten B) hemställt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu förevarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindbärg*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan i punkten A men beträffande punkten B bifalla de i ämnet väckta motionernas senare alternativ.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om sammanslagning av primärkommunala enheter m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till omkostnader för experiment- och försöksverksamhet genom Svenska gengasaktiebolaget;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till beredande av sjukvård i Sverige åt barn från Finland;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till skyddsläkemedel åt vissa kvinnor och barn;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till valutakontoret;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till viss godsvagnsutrustning för statens järnvägar; samt

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till förrädsbyggnader för telegrafverkets räkning i Västanfors.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i reglementet för statens pensionsanstalt m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för länsstyrelse att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om förvaring av sparbanks värdehandlingar;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kasareserv;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.;

nr 23, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken rörande tillämpningen av bankoreglementet;

nr 24, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidshjälp åt vissa pensionärer vid av staten övertagna enskilda järnvägar;

nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under riksstatsens tolfte huvudtitel gjorda framställning angående bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg å vissa från anstalten utgående pensioner; samt

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. av viss livränta m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. utgallring av vissa riksdagshandlingar. Föredrogs ånyo bankutskottets utlåtande nr 28, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket förslag rörande utgallring av vissa riksdagshandlingar för åren 1867—1935.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen, i anledning av en av styrelsen för riksdagsbiblioteket i skrivelse till utskottet den 12 januari 1942 gjord framställning, måtte besluta, att följande riksdagshandlingar för åren 1867—1935 måtte utgallras:

1) det till utskotten remitterade exemplaret av Kungl. Maj:ts propositioner och av inom kamrarna väckta motioner i de fall, då dessa handlingar icke vore bundna samman med handlingar, som skulle bevaras;

2) utskottens manuskript till utlåtanden;

3) koncepten till riksdagens skrivelser; samt

4) konceptet till riksdagsbeslutet.

Herr *Pauli*, som tidigare anhållit om ordet vid föredragning av ifrågasvarande utlåtande, uppropades nu. Då emellertid herr *Pauli* icke var närvarande i kammaren, lämnades ordet i stället på begäran till herr *Sandén*, som anförde: Herr talman! Då jag vet att herr *Pauli* haft för avsikt att på denna punkt framställa ett yrkande, men inte nu är närvarande i kammaren, ber jag få

Ang. utgallring av vissa riksdagshandlingar. (Forts.)

meddela att detta yrkande gällde punkt 2) i utskottsutlåtandets kläm angående utskottens manuskript till utlåtanden.

Det har hemställts att denna punkt skulle få utgå ur förslaget. Jag har rådgjort med bankoutskottets ledamöter, och vi ha enats om att från utskottets sida icke skall resas någon opposition mot denna hemställan.

Riksarkivet har nämligen uttalat önskemål om att få taga hand om dessa manuskript, då riksarkivet anser att de kunna vara av sådan värdefull beskaffenhet, att de böra tillvaratagas.

Under dessa förhållanden har utskottet intet emot att punkt 2) utgår ur klämman i utskottets utlåtande.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Då inga av bankoutskottets talesmän tyckas vara närvarande vid detta tillfälle, ber jag att i anledning av det senaste anförandet få lämna några upplysningar om hur ärendet ligger till.

Vad den siste ärade talaren androg beträffande riksarkivets ställning till frågan kommer för mig som ledamot av riksdagsbibliotekets styrelse mycket överraskande. Det är nämligen inte så länge sedan som överbibliotekarien hänvände sig till riksarkivet med en förfrågan, huruvida riksarkivet vore villigt att såsom deposition mottaga ytterligare några årgångar av förevarande arkivalier. Denna förfrågan besvarades nekande. Jag har svårt att få detta att stämma med vad som anfördes av den föregående ärade talaren.

Frågan är rätt gammal. Den har förekommit till behandling vid olika tillfällen här i riksdagen, och utslagen ha varit olika. Riksdagen beslöt år 1936 på hemställan av riksdagsbibliotekets styrelse och med gillande av samtliga de utskott, som blivit tillfrågade i ärendet, att manuskripten till utskottens utlåtanden för framtiden icke skulle arkiveras eller förvaras. För närvarande gäller alltså den regeln, att koncepten till utskottens utlåtanden inte förvaras. Statsrevisorerna ha nu påpekat, att om denna regel anses riktig, när det gäller de löpande handlingarna, borde den kunna tillämpas även bakåt i tiden. Varför skulle man då icke från de nuvarande arkivalierna kunna utgallra koncepten till utskottens utlåtanden? Dessa finnas ju redan i tryck.

Påpekandet har remitterats till riksdagsbibliotekets styrelse, som för sin del icke funnit någonting att invända mot tanken. Den har alltså hos bankoutskottet föreslagit, att utgallringen skall få gälla även bakåt i tiden. Såvitt jag förstår, kan därmed inte hända någon olycka, då som sagt koncepten tryckas och ingå i de tryckta riksdagshandlingarna.

Den ärade talaren säger nu, att riksarkivet har en annan mening i saken. Jag skall då be att få hänvisa kammarens ledmöter till den handling, som låg till grund för 1936 års beslut. I denna redovisas hela gången av ärendet, och där återgives bl. a. ett uttalande av dåvarande överbibliotekarien för riksdagsbiblioteket, i vilket han refererar ett riksarkivariens uttalande. Han säger: »Vid en af mig för någon tid sedan hos riksarkivarien gjord förfrågan om möjligheten af ett fortsatt öfverlåtande af riksdagens arkivalier till riksarkivet bragtes frågan på tal om utgallring af sådana handlingar, som finnas intagna i riksdagens från trycket utgifna protokoll med bihang. Riksarkivariern uttalade såsom sin mening, att dylika handlingar kunde utan något som helst förfång utgallras, och han framhöll på samma gång, att detta äfven af utrymmesskäl från riksarkivets sida vore önskligt, om öfverhufvud taget riksarkivet skulle kunna upplåta plats för fortsättningen af riksdagens arkivalier.» Här ha vi alltså ett mycket förbehållslöst uttalande från riksarkivariens sida till förmån för det förfarande, som bankoutskottet i detta fall har ifrågasatt.

Jag vill också framhålla, att denna fråga ur riksdagsbibliotekets synpunkt knappast har något större intresse utom som ren utrymmesfråga. Man blir

Ang. utgallring av vissa riksdagshandlingar. (Forts.)
av med en del onödiga arkivalier på hyllorna, och man kan på det sättet dryga ut det för övrigt inte särskilt rikliga utrymme, som står till bibliotekets förfogande. Men om kammaren anser att dessa manuskript böra bevaras — så vitt jag förstår, ha de icke något större intresse, möjligen på ett undantag när, nämligen konstitutionsutskottets manuskript — så har bibliotekets styrelse givetvis ingenting att invända.

Beträffande konstitutionsutskottet ligger frågan som sagt möjligen till på ett särskilt sätt. Dess protokoll såväl som manuskripten till utlåtandena ha onekligen ett större intresse än motsvarande handlingar inom andra utskott. Men då vill jag fästa uppmärksamheten på att konstitutionsutskottets handlingar överhuvud taget icke beröras av det nu föreliggande förslaget. Konstitutionsutskottet är nämligen sin egen arkivarie. Det förvarar självständigt sina handlingar. Dessa ha överhuvud taget icke vidarebefordrats till riksdagsbibliotekets vård. Beträffande dessa handlingar kommer förevarande förslag således icke alls att äga tillämpning.

Under sådana förhållanden, herr talman, kan jag inte se något hinder mot att gå på den linje, som bankoutskottet har föreslagit.

Herr Pauli: Herr talman! Jag hade tänkt begära ordet, innan bankoutskottets talesman yttrade sig, men jag befann mig vid det tillfället inte i kammaren. Jag skall emellertid be att nu få yttra några ord och vill då taga fasta på den siste ärade talarens uttalande, att riksdagsbibliotekets styrelse — och han själv såsom ledamot av densamma — inte har någon invändning mot att i varje fall tills vidare de manuskript bevaras, som omnämnas under punkt 2) i klämman till detta utlåtande, nämligen utskottens manuskript till utlåtanden för åren 1867—1935. Jag förstår mycket väl, att detta ur riksdagsbibliotekets synpunkt är en ren utrymmesfråga. Men då jag har mig bekant, att flera ledamöter av denna kammare, som ur facksynpunkt äro intresserade för riksdagshistoriska frågor, liksom också personer inom riksarkivet med liknande intressen ha uttalat ett önskemål, att denna grupp av manuskript skulle undantagas vid utgallringen, vill jag som sagt understryka herr Knut Peterssons uttalande, att ingen invändning rimligen bör kunna göras däremot.

Vad som från riksarkivets sida skulle kunna andragas är givetvis också utrymmessynpunkten. Som kammaren väl vet, finns det emellertid för närvarande en särskild kommitté, de s. k. arkivsakkunniga, som med fackkunnig hjälp från riksarkivets sida är sysselsatt med att gallra bland handlingar, särskilt sådana, som härröra från kristidskommissionerna under förra kriget såväl som under det nu pågående. Dessa arkivsakkunniga komma förmodligen att vid sin översyn granska alla slag av arkivalier som kunna komma i fråga för utgallring. Om nu dessa manuskript tills vidare skulle övertagas av riksarkivet, falla väl också de så småningom under den prövningen.

För närvarande kunna vi enligt min mening gott kosta på oss att vila på handen med utgallringen av dessa utskottsmanuskript. Att man inte tar vara på dem efter 1936 behöves ju inte betyda, att man inte skulle kunna ta vara på de äldre manuskripten, i varje fall tills vidare. Det har försäkrats mig, och det bör ju även en lekman kunna förstå, att även handskrifterna i detta fall kunna erbjuda ett visst historiskt intresse. Gent emot herr Knut Peterssons påminnelse om att manuskripten återgivs i trycket, vill jag påpeka, att det i manuskripten kan finnas anteckningar och tillägg, som inte komma fram i trycket. Man kan med andra ord i viss mån följa utlåtandenas tillkomsthistoria inom utskotten med hjälp av dessa manuskript.

Jag skall inte närmare ingå på frågan, men eftersom jag vet att man från bankoutskottets sida icke har någonting emot att retuschera förslaget på denna

Ang. utgallring av vissa riksdagshandlingar. (Forts.)

punkt, ber jag, herr talman, att få framställa det yrkandet, att i bankoutsrottets utlåtande nr 28 punkt 2) i klämman måtte utgå. Samma yrkande kommer att framställas i andra kammaren.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Mot den siste ärade talarens resonemang har jag egentligen bara en invändning att göra, nämligen att det är riksdagsbiblioteket och icke riksarkivet som svarar för riksdagens arkivalier. Om överhuvud taget en granskning av dessa arkivalier skall företagas ur synpunkten, huruvida det skulle vara möjligt att gallra ut en del av dem, bör denna granskning rimligtvis förrättas av riksdagsbiblioteket och dess tjänstemän. Därest riksdagen beslutar i enlighet med bankoutsrottets förslag, lär väl knappast riksarkivet åta sig det arbete som därmed skulle följa, utan det kommer, skulle jag förmoda, att åvila riksdagsbiblioteket. Detta ur en rent principiell synpunkt. Eftersom arkivalierna ligga under riksdagsbibliotekets vård, böra hithörande frågor avgöras på riksdagsbibliotekets ansvar och icke på riksarkivets.

Herr Sandén: Herr talman! Jag ber att få uttrycka min tacksamhet för den lektion, som herr Petersson har givit i fråga om ärendets tidigare behandling. Jag var inte främmande för saken, men då jag trodde att bankoutsrottet genom sitt nya ställningstagande skulle kunna göra källforskarna på området en tjänst, lade jag mitt yttrande på den bog som kammaren hörde. De ledamöter av kammaren, som ha visat intresse för saken, men som äro förhindrade att närvara här i kväll, äro professorerna Herlitz och André — förlåt, professor André har just kommit in i kammaren, ser jag. De ha försäkrat att det är av värde att detta beslut fattas, och det är också från dem jag har uppgiften att riksarkivet förklarar sig villigt att, naturligtvis i samarbete med styrelsen för riksdagsbiblioteket samt efter dess hörande och medgivande, övertaga de manuskript som närmast äro av intresse. Jag kan inte förstå annat än att detta är en klok uppläggning av ämnet, och jag tycker ju inte att riksdagsbibliotekets styrelse på något sätt behöver känna sig sårad över att bankoutsrottet visat tillmötesgående mot dem, som äro intresserade av dessa handlingar.

Häri instämde herr *André*.

Herr von Horn: Herr talman! När detta ärende behandlades i bankoutsrottet, gick jag visserligen med på att dessa manuskript skulle makuleras, men detta gjorde jag just av den anledningen att man inte gärna var villig att bevara dem på något ställe i vårt land, enkannerligen i riksarkivet. Jag är själv en gammal samlare av olika slags manuskript och förstår värdet av dem. När nu tillfälle erbjuder sig och det visar sig att riksarkivet verkligen vill taga emot dessa handlingar, tycker jag det är fullkomligt klart att man också bör tillmötesgå detta önskemål.

Jag ber därför att få för min del instämma i det yrkande, som är framställt av herr Sandén.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Jag vill bara lämna en ytterligare upplysning. Om kammaren går att fatta sitt beslut i tron att riksarkivet skulle vara villigt att mottaga dessa arkivalier, så tror jag att kammaren grundar sitt beslut på en felaktig förutsättning. Så vitt mina upplysningar äro riktiga, har riksarkivet inte någon som helst önskan eller något intresse av att utöka de arkivalier, som redan ha överlåtits i dess vård.

Ang. utgallring av vissa riksdagshandlingar. (Forts.)

Herr **Pauli**: Herr talman! Jag vill säga till herr Petersson, att jag givetvis utgick från den förutsättningen, att om inte riksdagsbiblioteket ansåg sig ha plats för dessa handlingar och om man från riksarkivets sida fann dem vara av tillräckligt vetenskapligt intresse, så skulle riksarkivet kunna taga hand om dem. Jag har liksom herr Sandén litet svårt att förstå, att man från riksdagsbibliotekets sida i minsta mån skulle kunna uppfatta det som någon sorts sidovördnad mot riksdagsbiblioteket, om det förutsättes såsom helt naturligt att dessa båda institutioner rådföra sig med varandra, när det gäller en utgallring av sådant här material. Liksom herr Sandén tycker jag också att det enda motiv, som kan få vara bestämmande för vårt ståndpunktstagande från olika håll, är en önskan att rädda ett material, som eventuellt kan vara av betydelse, från att förstöras eller försvinna, innan det vederbörligen har konstaterats, huruvida det kan få den ifrågasatta användningen. Enligt min mening behöver här inte på något sätt eller från något håll blandas in prestigesympunkter. Vi äro väl alla besjälade av samma önskan, nämligen att på detta område gå fram med förnuftig varsamhet utan att därför åsamka någon institution en alltför stark belamring av dess utrymmen.

Herr **Andrén**: Herr talman. Ehuru jag icke varit i tillfälle att följa denna debatt, skall jag be att få säga ett par ord. Det är klart att frågan om förvaring av dessa arkivalier är ett besvärligt problem. Många arkivalier borde onekligen snarast möjligt utgallras. Emellertid har jag från ett av våra arkivråd i dag fått mottaga en telefonpåringning. Arkivrådet beklagade att riksarkivet icke fått tillfälle att yttra sig över denna sak och förklarade samtidigt, att riksarkivet var intresserat av att bevara de handlingar, som det här är fråga om, närmare bestämt manuskripten och korrekturen till utskottsutlåtandena med de rättelser, som ha gjorts i dessa under utskottsbehandlingen. Jag har velat säga detta med anledning av herr Knut Peterssons sista inlägg.

Den utgallring, som bör ske, måste naturligtvis göras av sakkunnigt folk, och det kan ju inte förnekas att riksarkivet, som i allmänhet får syssla med dessa problem, förfogar över en större sakkunskap i dessa ting än som kan vara fallet med andra institutioner.

Med hänsyn härtill bör jag att få hemställa om bifall till det yrkande, som här har framställts av herr Sandén.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder endast yrkats, av herr *Pauli*, att vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt skulle bifallas med den ändring, att utgallringen av riksdagshandlingar icke skulle omfatta utskottens manuskript till utlåtanden.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan oförändrad samt vidare enligt herr Paulis yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Anmäldes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 121, i anledning av väckta motioner om sammanslagning av primärkommunala enheter m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 120, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 5 samt, i fråga om förslaget nr 121, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 6 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 123, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställanden i betänkande nr 16 bifölles även av andra kammaren.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 9.20 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 18 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 222, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar;

nr 224, angående anslag till anordnande av skyddsrum i vissa statliga undervisningsanstalter;

nr 225, angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten för budgetåret 1942/43;

nr 226, angående statsbidrag till lasarett- och tuberkulossjukvårdens utbyggande å Gotland;

nr 227, angående anvisande av medel till statsbidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus m. m.;

nr 228, angående åtgärder för utjämning av marknadspriserna å vissa förnödenheter m. m.; samt

nr 229, med förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare m. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till omkostnader för experiment- och försöksverksamhet genom Svenska gengasaktiebolaget;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till beredande av sjukvård i Sverige åt barn från Finland;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till skyddsläkemedel åt vissa kvinnor och barn;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till valutakontoret;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till viss godsvagnsutrustning för statens järnvägar; samt

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till förrådsbyggnader för telegrafverkets räkning i Västanfors.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring av 1, 3 och 5 §§ förordningen den 27 juni 1930 (nr 247) om utrotande av nötbromsen;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för arrendatorn B. Landin från skyldigheten att betala viss husröteersättning; samt

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörelsekapital för domänverket.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 214, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 219, angående överskridande av viss anslagspost i den för länsstyrelserna fastställda avlöningsstaten;

nr 220, angående anslag till länsstyrelserna för budgetåren 1942/43;

nr 221, angående åtgärder för främjande av ökad bostadsproduktion m. m.; samt

nr 223, angående anslag till kostnader för årlig taxering för budgetåret 1942/43.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 222 och 224—229.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1942/43 till domkapitlet och stiftsnämnderna m. m.;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens bosättningslån jämte en i ämnet väckt motion;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till statens polis-skola;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring av 58 § 3 mom. 7 punkten civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till ny posthusbyggnad i Borås m. m.; och

nr 69, i anledning av väckt motion om taxorna på månadsbiljetter inom statens järnvägars lokaltrafik;

bankoutskottets memorial nr 29, angående användande av riksbankens vinst för år 1941 m. m.;

första lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar;

Första kammarens protokoll 1942. Nr 14.

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer, m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 21 juni 1940 (nr 645) om skyldighet att bortföra varuförråd, m. m.;

nr 19, i anledning av väckt motion angående ändringar i lagen om fastighetsbildning i stad och förordningen med närmare föreskrifter om fastighetsregister för stad;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd till skatteköp av den av aktiebolaget Västergötlands förenade kalkindustrier innehavda kronolägenheten Carlsfors nr 2, en äng, i Bergs socken av Skaraborgs län; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln, dels ock i ämnet väckt motion;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för stödjande av odlingen av matärter och bruna bönor;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa lektorsprebendefastigheter;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.08 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.